JULES VERNE

PLIVAJUĆI GRAD

NAKLADA A. VELZEK / ZAGREB

LD- 9

JULES VERNE

PLIVAJUĆI GRAD

PREVELA
FRIDA SUDIĆ

JULES VERNE: PLIVAJUĆI GRAD

I. poglavlje

»GREAT EASTERN«

Dne 18. ožujka godine 1867. prispio sam u Liverpool, da se kao putnik ondje ukrcam na »Great Eastern«, koji je za nekoliko dana imao krenuti u New York. Želio sam ovim gorostasnim parobrodom putovati preko Atlantika jedino i samo radi svog osobnog zadovoljstva. Usput sam dakako kanio posjetiti sjeverni dio Amerike, zemlju, koju je Cooper toliko slavio; no kako sam već rekao, to nije bila jedina svrha mog putovanja; u prvom redu naumio sam posvetiti svoju pozornost najvećem majstorskom djelu brodogradilišnog umijeća, »Great Easternu«. Ovaj parobrod teško je uobće i nazvati brodom; to je prije neki plivajući grad, komad grofovije, koji se odvojio od engleske grude i tla, da nakon vožnje preko mora zajedno sraste s američkim kopnom. Zamišljao sam, kako li će ova gorostasna gromada ploviti po valovima i kako će se boriti s vjetrovima, koji su prema njoj nemoćni; kako li će ovakav brod smjelo odbijati od sebe uzburkane vode i kako će neosjetljiv ostati usred samoga elementa, na kojemu su se i »Warrior« i »Solferino« ljuljali amo i tamo poput ljuske. Na sve ove dojmove pripremila me već snaga moje mašte, pa sam sve to, a i još mnogo štošta drugo, što se više ne ubraja u pomorsku struku, vidio na tom putu. Ako »Great Eastern« nije samo nautički stroj nego mikrokozam, koji u sebi nosi čitavi jedan svijet, onda promatrača ne će

začuditi, kad u njemu kao na nekoj velikoj pozornici, nađe sve sklonosti, strasti i smiješnosti ovoga svijeta.

Kad sam krenuo s kolodvora, pošao sam u hotel Adelphi, jer je odlazak »Great Easterna« bio određen tek za dne 20. ožujka. Da bih pak pomnije mogao pratiti posljednje pripreme za odlazak, zamolio sam glavnog zapovjednika parobroda, kapetana Andersona, za dopuštenje, da mogu odmah poći na palubu, a on je na to spremno pristao.

Tako sam slijedećeg jutra sišao k lučkim bazenima, što na obalama Merseya sačinjavaju dvostruki rub dockova, a pokretni mostovi pomogli su mi, da stignem na pristanište New Prince. To je neka vrst pokretne splavi, koja se prilagođuje plimi i osjeci, i koja brojnim čamcima iz Birkenheada, predgrađa Liverpoola na lijevoj obali Merseya, služi za pristajanje.

Rijeka Mersey je kao i Thames beznačajna voda, koja — premda se izlijeva u more — jedva i zaslužuje ime rijeke. Ona je zapravo samo obična uleknina, ispunjena vodom, golema jama, koja radi svoje dubine može primiti brodove najjače tonaže, pa tako i »Great Eastern«, kojemu je većina drugih luka bila nepristupačna. Zahvaljujući svom prirodnom sastavu ovakve su vode poput Thaemse i Merseya vidjele u blizini svoga ušća procvat neizmjernih trgovačkih gradova kao što su to London i Liverpool, a isto tako ili bar sticajem sličnih okolnosti, nastao je i Glasgow na rijeci Clyde.

Na pristaništu New-Prince ložili su se kotlovi malenog parobroda, određenog na službu »Great Easternu«. Pošao sam na palubu, gdje se već nalazilo mnogo obrtnika i drugih radnika, koji su se imali ukrcati na parobrod, te sam se ondje smjestio. Kada je s Viktorijina tornja odjeknuo sedmi jutarnji sat, pomoćni je brod digao svoja sidra i žurno zaplovio vodama Merseya, koje su se dizale uslijed plime.

Tek što je brod bio krenuo, opazih na brodogradilištu nekog mladića visoka uzrasta s onim izrazitim aristokratskim crtama lica, kakve su obično svojstvene engleskim časnicima. Mislio sam, da u njemu prepoznajem svog prijatelja, kapetana indijske vojske, kojega već godinama nisam vidio; no uskoro sam se uvjerio, da se varam, jer kapetan Mac Elwin nikako nije mogao napustiti Bombay, a da ja to ne bih znao. Osim toga bio je moj prijatelj vedar i bezbrižan čovjek, veseo drug, a ovaj mladić kao da je bio u vlasti najtmurnijeg raspoloženja da i u isti čas sav pun nekog tajnog bola. Premda je vanjštinom inače bio vrlo sličan Mac Elwinu, u onaj čas nijesam imao vremena da mu i dalje poklanjam svoju pozornost, jer se pomoćni brod udaljivao velikom brzinom, pa je u mom duhu uskoro izblijedio ovaj dojam, što ga je izazvala tolika sličnost.

»Great Eastern« nalazio se po prilici oko tri milje uz gornji tok rijeke, blizu prvih kuća Liverpoola. Sa pristaništa New Prince nije ga se moglo ni vidjeti, no sad, na zaokretu rijeke odjednom se pred mojim očima ukazala ova impozantna gromada. Najprije sam ugledao prednji dio golemog parobroda, okrenut valovima, pa mi se pričinio poput otoka, koji napola nestaje u magli; no uskoro je rijeka opet zakrenula, pa smo taj ogromni brod ugledali u cijeloj njegovoj duljini. Bio je to zaista snažan dojam! Kraj »Great Easterna« izgledala su poput sićušnih barki ona tri ili četiri ugljenarska broda prosječne veličine, koja su mu svoj tovar ubacivala kroz otvore iznad vodene površine. Dimnjaci im nijesu dosezali niti do prvog niza njegovih otvora na trupu. Te brodove bi taj orijaš mogao svojim silnim parnim dizalom lako dignuti u zrak i smjestiti na svojoj palubi kao obične parne brodiće.

Uto se već približavao i naš pomoćni brod. Plovio je ispod desnog prednjeg brodskog skladišta, čija su se čelična užeta silno nategnula pod naporom vode; zatim je zaokrenuo i zaustavio se pod velikim

brodskim stepenicama, koje su se spuštale na dvije strane. U takvom položaju naša je paluba samo dodirivala vodenu crtu, koja je vrijedila za ovaj gorostasni parobrod tek s punim tovarom, a koja se sad još izdizala nad površinom vode preko dva metra.

U međuvremenu su obrtnici već bili žurno izašli i domogli se bezbrojnih stepenica, koje su vodile u različitim pravcima sve tamo gore do stražnje palube. Ja sam pak još uvijek promatrao kotače »Great Easterna«, svinuvši se i glavom i cijelim svojim gornjim dijelom tijela daleko unatrag kao što bi po prilici putnik promatrao neku visoku građevinu.

Promatrajući ih ovako postrance činilo se kao da su kotači tanki i vitki, premda je duljina njihovih lopata iznosila četiri metra; no sprijeda su ti kotači pružali upravo veličanstven izgled. Čitavi taj sustav kotača u cijelosti i u svojim potankostima predstavljao je savršeni mehanizam, koji se gotovo gubio u sjeni velikog zaštitnog natkrovlja. Cijeli je taj sklop snažno djelovao na duh i pobuđivao misao kao da ovdje djeluje neka tajinstvena i golema sila.

Kolikom li su silom morale lopate, pričvršćene na taj način solidnim željeznim klincima šibati vodu, koja je u taj čas o njih još razbijala svoje valove! Koliki su silni virovi morali nastati kad je ovaj golemi stroj korak po korak sjekao vodeni sag! Kolika li će grmljavina nastati u šupljini velikog zaštitnog natkrovlja, kad »Great Eastern« punom parom uz pokrete ovih kotača krene naprijed. Promjer im je iznosio 53 stope, opseg 166 stopa, težina 90 tona, a okretali su se u minuti jedanaest puta. Pomoćni je brod iskrcao svoje putnike, pa sam sad i ja stupio na željezne stepenice, da nakon nekoliko časaka prođem povišenim dijelom stražnje palube.

II. poglavlje

PRIPREME ZA ODLAZAK

Paluba se mogla onaj čas usporediti s ogromnim brodogradilištem, na kojemu je bila uposlena čitava vojska radnika; baš ništa nije čovjeka podsjećalo da se nalazi na palubi nekog broda. Više tisuća ljudi, majstori, brodska posada, strojograditelji, časnici, radnici i radoznali prolazili su tijesno jedni uz druge tako da su se laktovima dodirivali. Jedni su se zaustavljali na palubi, a drugi su se vrzli oko strojeva; jedni su se ushodali duž soba na palubi, a drugi su opet sjedili tu i tamo, raštrkani među jarbolima, no svi u neopisivom i velikom metežu. Ovdje su parne dizalice dizale u vis velike komade lijevanog željeza, ondje su se opet vukle u vis teške željezne poluge pomoću velikih dizalica; nad prostorom za strojeve lebdio je željezni cilindar poput ogromnog metalnog debla. Sprijeda su se katarke dizale na jarbolima; straga su se opet vidjele neke skele, koje su bez sumnje skrivale neku gradnju, koja je tek nastajala. Gradilo se, tesalo, ličilo, popravljalo i uređivalo usred neopisivog meteža.

Moja je prtljaga zajedno sa mnom dopremljena na brod, pa sam se sada počeo raspitivati za kapetana Andersona. Zapovjednik međutim još nije bio prispio; jedan od stewarda pobrinuo se za moj ugodan smještaj, pa sam odredio, da mi se moje stvari otpreme u jednu od stražnjih kajuta.

— Dragi prijatelju, — rekoh mu — odlazak »Great Easterna« bio je određen na dan 20. ožujka, ali se sve ove pripreme dakako ne mogu završiti za dvadeset i četiri sata. Možete li mi vi dakle reći, kad ćemo krenuti iz Liverpoola?

No steward u tom pogledu nije mogao dati nikakovih obavijesti, pa je otišao. Odlučim stoga, da ću pretražiti sve kuteve ovog gorostasnog mravi-

njaka, pa sam svoju šetnju započeo poput turista u još nepoznatom gradu. Na palubi se posvuda opažala ona poznata crna nečist, koju čovjek nalazi u svim britanskim gradovima; posvuda su se vijugali smradni kanali, pa bi čovjek gotovo povjerovao, da se nalazi na jednom od najgorih uličnih prolaza Upper—Thames—Streeta na prilazima Londonskog mosta. Pošao sam još dalje, prolazeći kraj soba na samoj palubi, koje su bile smještene na stražnjem dijelu broda. Između njih i unutarnjih stijena pružile su se s obje strane dvije široke promenade, po kojima se silna svjetina kretala amo i tamo. Napokon sam stigao do sredine broda i k zaštitnom natkrovlju, spojenom čitavim sustavom uskih mostića.

Ovdje se otvorilo duboko ždrijelo sa zamršenim sustavom strojeva i kotača, pa se mojim začuđenim očima pružila čudesna slika cjelokupnog uređaja. Oko pedeset majstora raspodijelilo se nad lijevanim podnožjem stroja, gdje su pomoću različitih poluga i ključeva vršili u brzini svaki svoj određeni posao, kako bi cijeli stroj bio što prije završen u svim svojim potankostima. Veliko metalno deblo, koje se lagano spuštalo u dubinu kroz otvor na palubi, bilo je nova horizontalna osovina, određena da stavlja u pokret kotače. Iz ovog ponora dopirala je oštra i neskladna buka.

Bacivši brzi pogled na sve ove radove, nastavih opet svoju šetnju, te uskoro dođoh do prednjeg dijela broda. Ovdje su tapetari bili uposleni ukrašavanjem prilično velikog prostora pod imenom »Smoking-room«; to je imala biti zapravo pušionica ovog plivajućeg grada, prekrasna kavana, rasvietljena sa četrnaest prozora, sa stropom u bijelom i u zlatu, poljima limunove boje. Prešavši zatim maleni trouglati prostor, što je sačinjavao drugi dio palube, stigao sam do prednjeg brodskog skladišta, koje se nadvilo nad površinu vode.

U času kad sam se okrenuo i kada se magla malo raskinula, ugledao sam s ove krajnje točke

stražnji dio »Great Easterna« u udaljenosti od preko dvije stotine metara. Ova gorostasna gradnja zaslužuje, da se njoj u počast, a i radi procjene njezinih dimenzija upotrebe ovakove mjere.

Uto sam se već dao i na povratak držeći se neprestano ograde na desnoj strani, prolazeći mimo dvorana i pomno izbjegavajući čas kojem koloturu, što je lebdio u zraku, onda opet zamahu kojeg radnika, pa udarcima dizalice, i napokon iskre, što su poput vatrenoga dažda vrcale iz jedne kovačnice. Usred one magle i crnog dima, kojim su službujući parobrodi zastirali zrak, jedva sam raspoznavao vrh jarbola u visini od dvije stotine metara. Prošavši kraj velikoga shine-lighta (okna prema palubi), opazih s lijeve strane maleni hotel, zatim dugo pobočje jedne palače s izbočenom terasom, čija se ograda upravo tada polirala. Konačno sam prispio na stražnji dio parobroda do skela već spomenutih. Ondje su strojograditelji između zadnje sobe na palubi i stražnjeg dijela broda, nad kojim su se izdizala četiri kotača kormila, upravo postavljali parni stroj. Stroj se sastojao od dva horizontalna cilindra, tvoreći tako čitav sustav raznih kotača i poluga.

Meni se sve to pričinjalo izvanredno zamršeno. U prvi mah nijesam shvaćao čemu služe sve ove naprave, no ipak mi se i tu činilo, da te pripreme još dugo ne će biti završene.

— Zašto toliko otezanje? — pitao sam se. — Čemu svi ti novi uređaji na palubi »Great Easterna«, razmjerno još novoga broda?

Umjesto odgovora na ovo pitanje dopustite mi da dodam nekoliko riječi.

Nakon nekih dvadeset putovanja, što ih je »Great Eastern« obavio ploveći između Engleske i Amerike, a među kojima se osobito jedno isticalo teškom nesrećom, privremeno se odustalo od njegove uporabe. Time je na neki način ovaj gorostasni prijevozni brod stavljen izvan pogona, a prekomorski putnici su ga izbjegavali, osuđujući ga tako na mirovanje.

No kad su zatim propali pokušaji oko polaganja transatlantskih kabela — a to je bio neuspjeh, koji se većim dijelom mogao svesti na nesposobnost upotrebljenih brodova — graditelji su opet u prvi mah pomislili na »Great Eastern«. Samo je on imao potrebne dimenzije za polaganje metalne žice u duljini od tri tisuće i četiri stotine kilometara s težinom od četiri tisuće i pet stotina tona, i samo je on, zahvaljujući svojoj neosjetljivosti prema opasnostima mora, mogao bez poteškoća odviti ovo ogromno čelično uže i spustiti ga u dubinu. Da bi se pak kabel mogao složiti u brodski prostor, bile su potrebne posebne pripreme, pa su tako skinuta dva od ukupno šest parnih kotlova i jedan od tri dimnjaka. Tako su tu nastala golema smjestišta za kabel, koji je opet vodenim slojem bio zaštićen od atmosferskih promjena. Na taj se način žica mogla spustiti u more, a da uopće i ne dođe u dodir s atmosferom zraka.

Osnova je uspjela, pa je kabel uspješno spušten; činilo se, kao da je nakon ovoga uspjeha djelatnost »Great Easterna« i opet bila svršena, pa je brod ponovno osuđen na vrlo skupu raspremu. Uto je g. 1867. došlo i do svjetske izložbe, pa je osnovano društvo s ograničenim jamstvom, nazvano »Société des Affreteurs du Great-Eastern«, koje je svojom glavnicom od dva milijuna franaka naumilo upotriebiti ovaj ogromni brod za prijevoz prekomorskih posjetitelja. Iz tih razloga bilo je potrebno izvršiti na parobrodu velike promjene, ponovno ukloniti smjestišta za kabel, kotlove opet urediti, povećati salone, koji su tisućama osoba imali poslužiti kao nastanbe, a sobe na palubama, koje su bile određene za nusprostorije blagovaonice, tek izgraditi; osim toga valjalo je smjestiti oko tri tisuće kreveta sa što većom udobnošću, pa su u tu svrhu imali poslužiti pobočni dijelovi gorostasnog brodskog trupa.

»Great Eastern« iznajmljen je uz mjesečnu cijenu od dvadeset i pet tisuća franaka, pa su u tu svrhu sklopljena dva ugovora s G. Forresterom i

Comp. u Liverpoolu. Prvi ugovor na iznos od 538.750 franaka za uređaj novih kotlova, a drugi na svotu od 662.500 franaka za obće popravke i ine uređaje na brodu.

Board of Trade je zahtjevao, da se trup broda prije no što se poduzmu posljednji radovi, točno pretraži. Pošto je dakle poduzeta ova vrlo skupa operacija, pomno je uz vrlo velike troškove popravljena duga pukotina s vanjske strane, a zatim se započelo sa smještajem novih kotlova; osim toga valjalo je ispraviti osovinu pogonskih kotača, koja se za vrijeme posljednjeg putovanja bila svinula. Ova osovina, koja je u sredini imala dva koljena, da bi mogla pokretati pogonske poluge sisaljki, naknađena je jednom osi s dva eksentera, pa se time solidnost ovog važnog dijela, na kojemu je počivala sva snaga, mogla smatrati osiguranom. I napokon se kormilo — po prvi puta imalo pokretati parom.

Ovu tešku zadaću imao je riješiti već prije spomenuti stroj, što su ga strojograditelji smještavali na stražnjem kraju broda. Pomoćni je kormilar stojeći između signalnih uređaja za svezu sa strojarnicom imao pred očima jednu četveroglastu ploču, opremljenu pokretnom iglom, koja mu je svakoga časa pokazivala položaj kormila. Da bi to ustanovio, imao je samo pokrenuti maleni kotač s promjerom od jedne stope, a koji mu je u vertikalnom položaju bio smješten na dohvat ruke. Ventili bi se odmah otvarali; a para bi iz kotlova prosukljala kroz duge dovodne cijevi i nagrnula u oba cilindra maloga stroja; klipovi bi se pokrenuli velikom brzinom, prenosnici bi također došli u pokret, a kormilo se u tren oka pokoravalo. Ako bi dakle cijeli taj sustav funkcionirao, mogao je čovjek pritiskom jednoga prsta upravljati gorostasnom gromadom »Great Easterna«.

Pet dana potrajali su radovi bez prekida i odmora, a poduzetnici nijesu mogli ništa učiniti niti požuriti popravak »Great Easterna«, iako im je to

otezanje nanijelo znatnu štetu. Odlazak je određen za dne 26. ožujka, a 25. ožujka još je paluba broda bila sva prekrivena različitim oruđem i skelama.

Konačno su se ovog posljednjeg dana različiti prolazi, hodnici i t. d. pomalo oslobodili, a dizalice su nestale; rečeno je, da je postavljanje strojeva dovršeno; zabijeni su i posljednji klinci i svi su strojevi usklađeno radili. Glatke površine bile su premazane olovnim bjelilom i uljem, koje ih je uzgred imalo zaštititi od hrđanja u dodiru sa slanom vodom. Skladišta za ulje napunjena su i posljednja je ploča počivala na svom metalnom ležaju, pa je konačno vrhovni ingenieur započeo pokus sa strojem. U prostor za strojeve nagrnula je silna para, koja me je onako nagnutog nad otvor strojarnice, potpuno zavila, tako da unaokolo nijesam mogao ništa raspoznati; no čuo sam, kako dugi klipovi stenju i kako debeli cilindri bučno odjekuju na svojim solidnim ležištima. Pod zaštitnim natkrovljem kotača nastao je živi mrmor kad su lopate lagano udarile u tamne vode Merseya; na stražnjem dijelu broda je veliki vijak svojim četverostrukim krilom lomatao vodama, a oba stroja, potpuno neovisna jedan od drugoga, bila su spremna započeti rad.

Oko pet sati naveče približio nam se jedan manji brod, koji je također bio određen na službu »Great Easterna«. Njegov je parni stroj skinut i dopremljen gore na palubu. No dizanje samoga brodića naišlo je na nepremostive zapreke. Njegov je željezni trup bio tako silno težak, da su se pod njegovim teretom savijale poluge. Ukratko, moralo se odustati od namisli, da se brodić poveze, no »Great Easternu« preostalo je i onako još šesnaest čamaca, koje je uspjelo lako dignuti.

Te večeri bile su poprilici već završene sve pripreme; hodnici za šetnju blistali su se od čistoće i ljepote: u komorama je počivala naslagana roba i živežne namirnice. Parobrod međutim još nije bio dosegao određenu razinu nad vodom. Time je za

njegove kotače nastala prilična nezgoda, jer su lopate, onako nedovoljno zaronjene razvijale manju brzinu. No ipak je i uz ovakve okolnosti bilo moguće krenuti, pa sam legao u nadi, da ćemo slijedećeg dana već biti na moru. U jutro sam, o izlasku sunca, ugledao američku zastavu na prednjem jarbolu, francusku na glavnom jarbolu, a englesku na stražnjoj zastavnoj motki.

III. Poglavlje

STANOVNICI PLIVAJUĆEG GRADA. — KAPETAN MAC ELWIN

»Great Eastern« spremao se na odlazak; iz svih pet dimnjaka dizali su se koluti dima, topli dah prošao je dubokim prostorijama, koje su neposredno vodile k strojevima; nekoliko mornara čistilo je četiri golema topa, kojima smo na prolazu htjeli pozdraviti Liverpool. Oko jedanaest sati zabili su konačno tapetari i posljednji klin, a majstori dovršili posljednji potez kistom. Potom majstori sišđoše na pomoćni brod, da se tako opet vrate u grad.

Čim smo dobili potreban pritisak, para je puštena u cilindre stroja, koji je opet pokrenuo kormilo, pa su brodograditelji ustanovili, da ova vrlo složena naprava sasvim dobro radi.

Vrijeme je bilo prilično dobro; sunce se jačim snopovima svijetla tu i tamo probijalo kroz oblake. Činilo se, da će toga dana zaduhati snažan vjetar; uostalom okolnost, na koju se »Great Eastern« na sreću nije morao obazirati.

Svi su oficiri bili na palubi i porazmješteni na različitim točkama radi priprema oko dizanja sidra. Oficirski se zbor sastojao od zapovjednika, glavnog

kormilara, dva pomoćna kormilara, i pet poručnika, od kojih je jedan M. H..., bio Francuz, a drugi dobrovoljac, također Francuz.

Kapetan Anderson uživao je kao pomorac u engleskom trgovačkom prometu velik glas; njemu se ima zahvaliti i polaganje transatlantskih kabela, iako pri tom valja imati na umu, da je on uz daleko povoljnije okolnosti, nego njegovi predšastnici, započeo ovaj pothvat, jer je imao na raspolaganju »Great Eastern«. No kako bilo da bilo, njegov mu je uspjeh u tom podhvatu donio naslov »Sira«, koji mu je nakon povratka podijelilo Veličanstvo Kraljica.

U kapetanu Andersonu našao sam vrlo ljubeznog zapovjednika. Bio je to čovjek od kojih pedeset godina, neodređene plave kose, koja ima tu prednost, što ne mijenja boju sve do u visoku starost; stas mu je bio visok i snažan, lice široko, mirno i nasmijano, čisto engleskog kroja; obično je koracao mirno i jednolično, žmirkajući očima, a zapovijedi izdavao blagim. prigušeni glasom. Uvijek je bio elegantno odjeven, s gornjim kaputom na tri reda zlatnih rojti i nikad ne bi sebi dopustio, da mlati rukama gore i dolje. Ruke su mu uostalom uvijek bile u finim rukavicama. Kao osobitu oznaku može se još spomenuti, da mu je iz plavog kaputa uvijek virio komadić bijelog džepnog rupčića.

Glavni kormilar bio je opet prava suprotnost kapetanu Andersonu. Zamislite malenog, živahnog čovječuljka, napadno zagasite puti, malko crvenih očiju, crne brade i čudno iskrivljenih nogu. Bio je to pomorac, vrstan i marljiv, dorastao svim pojedinostima, koji je svoje zapovijedi podjeljivao isprekidanim glasom, a vođa palube ih je ponavljao promuklom lavovskom rikom, koja je svojstvena i nasljedna u engleskoj mornarici. Ja sam glavnog kormilara W... smatrao pomorskim častnikom, koji se uz posebnu dozvolu nalazio na »Great Easternu«; bio je to »stari pomorski vuk«, pa je sigurno potjerao iz škole ohog junačkog francuskog admirala, koji je svojim ljudima u borbi doviknuo: »Mladići, pazite! Znate, da ja svoj brod obično dižem u zrak!«

No osim ovog oficirskog zbora postojao je još i glavni ingenieur, koji je zapovijedao sa strojevima, a pomagalo mu je osam do deset strojarskih ingenieura. Pod njegovim zapovjedničtvom kretao se čitav bataljun od 250 ljudi, među njima asistenti, glavni ložači, pomoćni ložači i radnici oko ugljena, koji gotovo nikad nijesu napuštali dubine i ponore ovoga broda.

Zadaća je ovoga bataljuna bila, da drži vatru u deset kotlova, a svaki se ložio na deset strana.

Prava takozvana brodska posada, kao što su to bili opskrbnik, blagajnik, pomoćni kormilari, mornari i brodski djetići, brojila je oko stotinu ljudi, ne računajući dakako onih 200 stewarda, koji su bili najmljeni za putničku poslugu.

Svak se nalazio već na svom mjestu; lučki pilot, koji je imao izvesti »Great Eastern« iz Merseya stigao je već prošle večeri na palubu. Osim njega primijetio sam još i jednog francuskog lučkog pilota s otoka Molène kod Quessanta, koji se s nama imao iz Liverpoola odvesti u New York i na povratku dovesti parobrod u pristanište Bresta.

— Počinjem već pomalo vjerovati, da ćemo još danas krenuti, — rekoh poručniku H...

— Čekamo samo još na naše putnike, — odgovori mi on.

— Je li velik broj putnika?

— Dvanaest do trinaest stotina, no u svakom slučaju kao broj stanovničtva nekog većeg mjestanca.

Oko pola dvanaest najavljen je pomoćni brod, do vrha krcat putnicima. Približavali su nam se bilo smješteni u kajutama, naslonjeni na ograde ili pak sjedeći na brdima zamotaka, pružajući tako našim pogledima šarenu sliku meteža. Kako sam kasnije doznao bilo je među njima Kalifornijaca, Kanađana,

Yankeea, Peruanaca, Južnoamerikanaca, Engleza, Nijemaca te dva ili tri Francuza. Među njima su se isticali i slavni Cyrus Field iz New Yorka, vrlo poštovani John Rose iz Kanade, častni Mac Alpine iz New Yorka, gospodin i gospođa Alfred iz San Franciska, gospodin i gospođa Whitney iz Mont-Réala, te kapetan Mac Ph... sa suprugom. Među Francuzima nalazio se osnivač družtva »Société des Affreteurs du Great Eastern«, gospodin Jules D. kao predstavnik Telegraph Construction and Maintence Company, koji su u posao priložili 20.000 funti.

Pomoćni je brod pristao uz podnožje stepeništa, pa je započeo prijelaz na »Great Eastern«, koji se uostalom odvijao tako mirno i bez žurbe, kako je to kod ljudi, koji u svojoj vlastitoj kući obavljaju manju seobu. Francuzi bi pod ovakovim okolnostima sigurno mislili, da moraju na juriš uzletjeti stepenicama te bi se pri tom ponašali poput pravih Zuava.

Čim bi koji putnik stupio na palubu »Great Easterna«, bila mu je prva briga da siđe u blagovaonice i ondje zauzme mjesto označivši ga svojom posjetnicom ili inače komadićem papira s ispisanim svojim imenom. Kako se u taj čas baš posluživao doručak, putnici su se za nekoliko trenutaka smjestili kraj stolova i tako dokazali, kako anglosasi temeljito umiju suzbiti dosadu pomorskog putovanja.

Što se mene tiče, ja sam ostao na palubi, da bih mogao pratiti sve pojedinosti ukrcavanja. Oko pola jedan bila je i prtljaga napokon dopremljena gore, pa se unaokolo nagomilalo na tisuće omota svih mogućih oblika i veličina. Bilo je tu škrinja u veličini pravih željeznih kola, vjerojatno s cijelim pokućstvom, ondje opet maleni putnički omoti, vreće s najčudnijim uglovima, a onda opet kovčezi i kovčežići s blistavim ručkama, koji se tako lako raspoznaju svojom raskošnom izradbom, zatim solidne platnene navlake s kojih su se izdizala dva ili tri velika bijela metalna slova. Uskoro je sve to bilo smješteno

u skladišta ili bolje rečeno na prostor za istovar u međupalubi, pa su radnici i nosači opet sišli na parobrod, koji je već svojim prljavim dimom ocrnio štitove i metalne plohe »Great Easterna«.

Okrenuo sam se dakle u želji, da se vratim na prednji dio broda, ali sam odmah zatim iznenađen zastao, jer sam odjednom pred sobom ugledao onog istog mladića, koji mi je već udario u oči na pristaništu New-Prince.

— Fabijane! Ti ovdje? — uzviknuh iznenađen.

— Ja sam, dragi prijatelju.

— Ipak se dakle nijesam prevario! Mislim, da sam te prije nekoliko dana prepoznao na obali prije odlaska.

— Moguće je, — odgovori on — ja te nijesam opazio.

— Zar i ti kaniš u Ameriku?

— Dakako! Zar se dopust od nekoliko mjeseci može bolje iskoristiti, nego da čovjek pogleda svijet?

— Sretnoga li slučaja, što si i ti odabrao »Great Eastern« za svoje putovanje!

— Nije to nikakav slučaj, druže; ja sam iz novina razabrao da ćeš se ti ukrcati na »Great Eastern«, pa kako se već više godina nijesmo sastali, ja sam također odmah krenuo na brod, da putujem u tvom društvu.

— Dolaziš li ravno iz Indije?

— S »Godaveryem«, koji me je prekjučer dovezao u Liverpool.

— A putuješ, Fabijane?... — upitam ponovno, opazivši potišteni izraz u njegovom blijedom i žalostnom licu.

— Da se raztresem, ako je to uopće moguće, — odgovori kapetan Fabijan Mac Elwin te mi žalostno pruži ruku.

IV. Poglavlje

DIGNUTA SIDRA — ZAO ZNAK

Fabijan me je napustio, da pripazi na smještaj svojih stvari u kajuti 73., koje je broj bio unesen u njegovoj putničkoj karti. U taj čas zavijorili su se gusti oblaci dima iz velikih brodskih dimnjaka, pa se čulo, kako kotlovi podrhtavaju u dubini broda. Omamljiva para širila se iz parnih cievi te se poput sitnoga dažda slegla na palubu. Šum nekog suprotnog strujanja otkrivao je pak, da se vrši pokus strojeva. Ingenieur je dobio potreban pritisak pare, pa se moglo krenuti.

Najprije je valjalo dići sidra. More je još bilo u plimi, pa mu se »Great Eastern« okrenuo svojim prednjim dijelom, kad je pod njezinim naviranjem zakrenuo; bio je pripravan započeti plovitbu.

Kapetan je morao ovaj čas izabrati za posljednje pripreme, jer mu dužina »Great Easterna« nije dopuštala, da se na Merseyu razvije. Ako ga osjeka ne povuče sa sobom i ako mu pođe za rukom krenuti proti brze plime, mogao bi bolje zavladati svojim brodom i većom sigurnošću probiti se između brojnih brodova, koji su izpresijecali rijeku. I najmanji sudar s ovim gorostasom mogao bi izazvati nesreću.

Pod ovakovim okolnostima bio je potreban znatan napor da se dignu sidra. I zaista je parobrod pod silom strujanja napeo lance, kojima je bio pričvršćen. Osim toga je i žestoki južnjak zahvatio tu gorostasnu gromadu povezujući svoju snagu s valovima. Prema tome su se dakle morali upotriebiti snažni strojevi, da se teška sidra izvuku s mekanog dna. Posebni čamac, određen u tu svrhu, nije dostajao, pa su se morali upotriebiti meharički strojevi, što ih je »Great Eastern« imao na raspolaganju.

Na prednjem dijelu bio je postavljen stroj od sedamdeset konjskih sila za dizanje sidra. Trebalo

je samo pustiti paru iz kotlova u određene cilindre, pa da se odmah dobije snaga, koja se izravno mogla prenijeti na vretena i lance dignuti. To se i dogodilo; no koliko god je stroj silno radio, ipak se vidjelo, da je slab; valjalo mu je na bilo koji način pomoći. Kapetan Anderson odredi, da se pokrene pomoćno vreteno i tako se oko pedeset ljudi posade porazmjestilo i prihvatilo drvene poluge ovog vretena. Parobrod započe djelovati na sidra, ali se rad vrlo polagano odvijao.

U taj tren nalazio sam se s nekolicinom drugih putnika na prednjem dijelu broda. Promatrali smo sve potankosti i napredak oko dizanja sidra. Neki putnik, koji je stajao tik uz mene, često je slijegao ramenima, sigurno nestrpljiv zbog otezanja, pa se i glasno izrugivao nemoći strojeva. Bio je to malen, mršav, nervozan čovjek s grozničavim i žustrim kretnjama, a oči mu se ispod spuštenih trepavica gotovo nijesu mogle vidjeti. Stručnjaci fizionomije odmah bi opazili, da ovakav filozof Demokritove škole promatra sva zbivanja ovoga života sa šaljive strane, jer mu mišići, potrebni za smijeh, nikako nijesu mogli mirovati. Uostalom, bio je to vrlo ljubezan suputnik, kako sam se kasnije uvjerio.

— Gospodine, — oslovi me on — do sad sam držao da bi strojevi trebali pomagati ljudima, a ne ljudi strojevima!

Baš u času kad sam htio nešto odvratiti na ovu vrlo ispravnu primjetbu, odjekne glasna vika; ovaj mališan je zajedno sa mnom odmah srnuo na palubu, pa smo vidjeli, kako svi oni ljudi oko drvenih poluga na vretenu leže ispruženi na tlu. Malo pomalo pa se neki pridigoše, ali drugi još uvijek ostadoše nepomični. Neki se kotačić na stroju razbio, pa se tako vreteno pod silom lanaca neprestano natrag okretalo. Osim toga su oni, koji su straga bili zahvaćeni, zadobili izvanredno žestoke udarce po glavi i po prsima.

Četiri mornara su odmah usmrćena, a dvanaest drugih, među njima jedan Škot — teško ranjeno.

Ranjenici su odmah otpremljeni u bolestničku sobu, na stražnjem dijelu, a četiri su poginula mornara prevezena na kopno. Uostalom, kod Anglosasa je uobičajena tolika ravnodušnost prema životu ljudi, da ovaj događaj nije na brodu izazvao dublji dojam. Ovi nesretnici, bilo mrtvi ili ranjeni, bili su samo zupci u zupčaniku, koji su se s malo troška dali naknaditi. Dali smo našem prijevoznom brodu, koji se već bio udaljio dobar komad puta, znak za povratak, pa je već nekoliko minuta kasnije opet pristao uz Great Eastern.

Krenuo sam prema ljestvama na stražnjoj palubi, koje još nijesu bile uvučene. Ondje su one četiri lješine, umotane u pokrivače, otpremili na palubu prijevoznog brodića. Jedan je liječnik pratio mrtvace do Liverpoola, a prethodno mu je još izričito preporučeno, da se po mogućnosti što prije povrati na Great Eastern. Onda se prijevozni brodić udaljio, a mornari su počeli prati mlake krvi, koja je zamrljala pod palube.

Moram još spomenuti, da je jedan putnik, koji je prilikom ove nesreće lakše ranjen krhotinama, iskoristio priliku, da se s prevoznim brodom povrati u Liverpool; njemu je već sad bilo dosta vožnje na »Great Easternu«.

Gledajući tako za malenim brodićem, koji se udaljivao punom parom, začuh odjednom za sobom riječi podrugljiva prizvuka:

— Putovanje je dobro započelo! Kako li će se završiti?

Kad sam se osvrnuo, opazio sam pred sobom nekoga putnika podrugljiva lica; sigurno je njegova primjetba bila meni namienjena.

— Bila je to dakako nemila nesreća — odgovorim — s kim imam čast?

— Ja sam doktor Dean Pitferge.

V. Poglavlje

KROZ MERSEYU — PA KROZ KANAL SV. JURJA

Posao je opet započeo. Pomoću već spomenutog posebnog čamca uspjelo je dići lance u vis, pa kada je sat na tornju u Birkenheadu izbio dva puta, sidra se konačno odkinuše iz žilavog tla. Odlazak se više nije mogao odlagati, ako smo se željeli okoristiti plimom; kapetan i pilot popeše se na most, jedan poručnik smjestio se kod signalnog aparata, a jedan drugi kod kotača. Pomoćni kormilar zadržao se kod malenog kotača, određenog za kormilo. Oprezności radi stražarila su četiri druga kormilara na stražnjoj palubi, da bi u slučaju ako bi zatajio parni stroj, pokrenuli velike kotače. »Great Eastern« sjekao je sad svojim vrškom rijeku, ploveći prema otvorenom moru.

Zapovijed za odlazak već je pala, lopate na kotačima lagano su udarile u vodu i golemi brod počeo se pomicati.

Većina putnika, koji su izašli na prednju palubu, promatrala je gradove Liverpool i Birkenhead, koji su se bili smjestili na obe obale; posvuda, dokle je pogled sezao, opažali su se tvornički dimnjaci. Naš se parobrod mogao samo vijugavo probijati po Merseyi, na kojoj je plovila sva sila brodova; neki su još bili usidreni, neki su se kretali uz rijeku, a neki niz rijeku, no pod rukom našeg pilota i pokoravajući se najmanjim uputama kormilara naš je brod spretno odmicao uskim prolazima poput dugog i uskog čamca pod vodstvom snažnog kormilara. Za časak sam pomislio, da ćemo se sudariti s drugim brodom na tri jarbola, koji je plovio uz rijeku, te se gotovo okrznuo o trup »Great Easterna«. No izbjegli smo sudar, pa kad sam bolje pogledao ovaj brod sa teretom od nekih 700 do 800 tona, pričinio

mi se prema »Great Easternu« kao neznatni maleni čamac, kakvim se obično zabavljaju djeca u bazenima Green-Parla ili na Serpentine-Riveru.

Uskoro se naš gorostas našao pred utovarnim pristaništem Liverpoola; ona četiri topa, koja su imala pozdraviti grad, šutjela su iz poštovanja prema mrtvima, što ih je prijevozni brod upravo sad dovezao na kopno, ali je umjesto topovske grmljavine odjeknuo glasan »hura!«, koji na brodu vrijedi kao izraz nacionalne pristojnosti. U isti čas odjeknulo je i silno pljeskanje, živo domahivanje rukama i rubcima, kako je to uobičajeno samo kod Engleza, kada se opraštaju s broda, bez obzira da li je to obični čamac, na kojemu poduzimlju šetnju, ili veličanstveni jedrenjak.

No s kolikim su se oduševljenjem uzvraćali ovi pozdravi! Koliki su odjek oni izazvali na obalama! Tisuće radoznalih došlo je pred zidine Liverpoola i Birkenheada, čamci s gledaocima plovili su u gomilama po Merseyi, a posada »Lorda Clyde« jednog usidrenog ratnog broda, uspela se na jarbole pozdravljajući odatle gorostasa klicanjem. Visoko gore, na vrh broda, čuli su se glazbeni zborovi, čiji su se zvuci izmiješali bučnim pozdravima i drugom vikom. Zastave su se neprestano vijale u počast »Great Easterna«. No uskoro je buka postala slabija, te je malo pomalo u daljini podpuno zamuknula. Naš parobrod jedrio je kraj »Tripolia«, velikog poštanskog brodića, koji je bio određen za prijevoz iseljenika, a koji je usprkos svoje nosivosti od dvije tisuće tona ostavljao vrlo neznatan dojam. Uto su i kuće na obim obalama već postale rjeđe, dim, koji je svojom čađom sve zacrnio, gubio se sve više i više, pa se ravno polje jarko isticalo prema zidinama i opekama. Sad se našim pogledima pružao samo dugi red jednoličnih radničkih stanova, tu i tamo opazili bi po koji ljetnikovac, dok konačno nije kraj nas odjeknuo i posljednji pozdrav, posljednji usklik sa svjetionika i sa zidina opatije.

U tri sata je »Great Eastern« napustio vode rijeke Merseye, te je uplovio u Kanal Sv. Jurja. Duhao je snažan jugozapadnjak, tako da na našim zastavama nije bilo ni jednog jedinog nabora. More se valjalo u visokim valovima, ali od svega toga naš parobrod nije ništa osjetio.

Konačno je oko četiri sata kapetan Anderson stao; naš je prijevozni brodić povećao paru, da bi nas dostigao, te nam je dovezao našeg drugog brodskog liječnika. Kad je brodić pristao, spuštene su ljestve, kojima se on dakako ne baš uz neznatan napor popeo gore, a naš pilot neusporedivo brže i spretnije opet dolje. Veslači su na čamcu bili opremljeni pojasom za plivanje od pluta. Nekoliko trenutaka kasnije prešao je naš pilot na vrlo lijep maleni brodić, koji ga je očekivao.

Mi smo dakle opet nastavili naše putovanje; brzina »Great Easterna« povećavala se radom njegovih kotača s lopatama sve više i više, no mi ni kraj jakoga vjetra nijesmo osjetili ništa. Uskoro je i more već bilo zasjenjeno, a obala grofovije Wales, kojoj su se obrisi raspoznavali po vrhu Holy-Heada, nestajala je u noćnoj tami.

VI. Poglavlje

KAPETAN CORZICAN — FABIJANOVE PUTNE OSNOVE — LUNCH NA »GREAT EASTERNU« — SVJETIONIK FASTENETA

Slijedećega dana, 27. ožujka, plovio je »Great Eastern« uz nejednaku i neravnu obalu Irske. Moja kajuta, sobica sa dva velika otvora za svijetlo, nalazila se u prvom redu prednje palube. Drugim redom kajuta bila je ona odvojena od prvoga salona prednje palube tako, da do mene nije mogao dopi-

rati niti šum zabave, niti tresak glasovira, kojih je bila sva sila; ja sam stanovao na samom kraju u kolibici, koja je bila tako malena, da od pokućstva zaista nije trebalo ništa drugo osim počivaljke, kreveta i umivaonika.

Oko sedam sati u jutro prošao sam obim prvim dvoranama i izišao na palubu, gdje su se različiti putnici već kretali amo i tamo. Vjetar je jako duvao, ali se more, pokriveno obalom, nije uzburkalo, pa ipak sam imao dojam o neosjetljivosti »Great Easterna«.

Stigavši do pušionice, opazih u jasnim obrisima dugu prugu obale, koja je po svom vječitom zelenilu i dobila ime »Zeleni Erin«. Tu i tamo je po nekoliko malenih kućica oživljavalo gusti stup pare iz željeznice ili se pak u ovom osamljenom kraju dizao po koji odvojeni brzojavni stup.

More je između obale i nas bilo prljave zelene boje poput ploče, koju je nejednako prekrila sumporna kiselina. Činilo se kao da će vjetar postati još jači, od vremena do vremena pala bi po koja kap lake kiše, sitne poput prašine; brojni brodovi i čamci prolazili su kraj nas, no »Great Eastern« ih je uskoro bez muke sve prestigao, premda sve do tad zapravo još i nije brzo plovio.

Uskoro smo ugledali Queenstown, malenu luku, pred kojom se upravo kretala skupina ribara. Ondje svaki brod, koji dolazi iz Amerike ili iz južnih voda, dobacuje u prolazu vrećicu s depešama, a sadržaj onda redoviti vlak za nekoliko sati doprema u Dublin. Ondje se pod parom stalno nalazi poštanski brodić, pravi punokrvni teklić, koji sječe valove poput gladijatora, koji prima te listove i otprema ih dalje u Liverpool brzinom od 18 milja na sat. Tako dakle ove depeše imaju i prema najbržem parobrodu prednost od jednoga dana.

Oko devet sati zaokrenuo je »Great Eastern« za jednu četvrt u smjeru zapad-sjevero-zapad. Upravo sam bio stupio na palubu, kad sam ugledao kapetana Maca Elwina, koji je onda zajedno sa mnom nastavio svoj put. Pratio ga je jedan od njegovih prijatelja, čovjek u visini od šest stopa, s plavom bradicom i velikim brkovima; čovjek mu se zaista mogao diviti kao pravom uzorku engleskog častnika. Glavu je držao visoko i uspravno, no bez ukočenosti, a siguran pogled, i lijepa, u neku ruku »vitka« ramena, mirna lakoća njegovih pokreta bili su već unaprijed dokaz onog rijetkog svojstva, koje bi se moglo nazvati »smjelost bez srditosti«. Uostalom, u pogledu njegova zvanja nijesam se prevario.

— Moj drug Archibald Corsican, — kapetan kao i ja, u dvadeset drugoj pukovniji indijske vojske — predstavio mi ga je Mac Elwin, a zatim se kratko pozdravismo.

— Jučer smo se samo letimično porazgovorili, dragi Fabijane — obratih se svom prijatelju prihvativši ga za ruku i stisnuvši ju. — U onom metežu prije odlaska razabrao sam samo, da ovaj naš susret na »Great Easternu« zahvaljujem slučaju. Priznajem, da... ako sam možda i ja nešto doprinio k tvojoj odluci...

— Dakako da jesi, dragi prijatelju — prekine me Fabijan. — Kapetan Corsican i ja došli smo u Liverpool s namjerom, da se ukrcamo na »Chinu« parobrodarskog društva Cunard-Line, no kada smo doznali, da »Great Eastern« kani poduzeti vožnju od Engleske do Amerike, nama se time pružila izvanredna prilika. Poradovao sam se, kad sam čuo, da ćeš i ti biti na brodu. Poslije našeg lijepog putovanja u Skandinaviju, nijesmo se eto vidjeli već tri godine. Nijesam dakle ni časa oklijevao, pa me je sinoć, kako znaš prijevozni brod ovamo dopremio pred tvojim vlastitim očima.

— No — odvratih mu — nadam se da se ni ti, a niti kapetan Corsican ne ćete pokajati zbog ovako promijenjene putne osnove. Čak i za vas, koji nijeste pomorci, morao bi ovaj put preko Atlantskog oceana s ovim gorostasnim brodom biti vrlo zani-

miv. Ovako se nešto mora jednom doživjeti. No vratimo se k tebi: tvoje posljednje pismo — nema tomu gotovo ni šest tjedana — pisao si mi iz Bombaya. Držao sam stoga, da si još kod svoje pukovnije...

— Pa i bili smo ondje još prije tri tjedna, nastavi Fabijan. — Ondje smo živjeli običnim životom indijskih častnika, koji je dijelom nalik ratničkom, a dijelom seoskom životu, te donosi sa sobom više lovova nego racija. Uostalom, iskorišćujem priliku, da ti pretstavim kapetana Archibalda, kao jednog od najvećih lovaca na tigrove svoga vremena; on je strah i trepet džungle. No budući da smo obojica unatoč draži indijskog života poželjeli, da opet jednom udahnemo nekoliko molekula europskog zraka, odlučili smo da ćemo siromašne mesoždere poluotoka pustiti malko na miru. Dali smo si izraditi dopust od godinu dana, te smo brzinom pravih glasnika požurili kroz Crveno more, kroz Suez i Francusku u staru Englesku.

— U staru Englesku, Fabijane? — oglasi se sa smiješkom kapetan Corsican — pa već ni sad više nijesmo ondje, jer iako se nalazimo u ovaj čas na engleskom brodu, on je unajmljen francuskom društvu, a vozi nas u Ameriku. Nad našim se glavama viju tri različite zastave i dokazuju, da se nalazimo na francusko-anglo-američkom tlu.

— Pa što to smeta? — odvrati Fabijan, čije se čelo za časak sabralo u tmurne nabore pod nekim nepoznatim bolnim dojmom, glavno je, da samo provedemo svoj dopust. Nama treba kretanja. Ugodno je zaboraviti prošlost i ušutkati oko nas sadašnjost promatranjem svega, što je novo! Za nekoliko dana bit ćemo u New Yorku, gdje ću naći svoju sestru i njezinu djecu, koje već godinama nijesam vidio. Onda ćemo posjetiti velika jezera, zatim otploviti Mississippiem, sve do New Orlansa. Kasnije kanimo prirediti lov uz rijeku Amazonu, a odatle onda prijeći u Afriku, gdje su sigurno lavovi i slonovi već urekli sastanak na Capu, da proslave dolazak mog

prijatelja Corsicana. Potom će onda već i biti vrijeme, da se vratimo u Indiju, gdje ćemo propisivati volju metropole.

Fabijan je sve to izgovorio s nekom stanovitom nervoznom blagoglagoljivošću, a grudi su mu se teško nadimale i spuštale. Očito je u njegovu životu postojao neki nesretni momenat, koji još nijesam poznavao, a o kojemu mi u svojim listovima namjerno nije ništa govorio. Činilo se, da Archibald Corsican, koji je za nekoliko godina bio stariji od mog prijatelja, o tomu nešto više zna; na njegovu se licu očitovalo toplo i zaista bratsko razumijevanje.

U taj čas je prekinula naš razgovor trublja, kojom je steward punih rumenih obraza četvrt sata unaprijed najavljivao lunch za pola pet sati. Na najveće zadovoljstvo putnika mogao se svakoga dana četiri puta razabrati zvuk ovog promuklog malenog roga, da tako najprije oko osam i pol sati u jutro zove na zajutrak, zatim u dvanaest i pol na lunch, u četiri sata na objed, a naveče oko sedam i pol na čaj. Za nekoliko trenutaka sva su se šetališta ispraznila, pa su se uskoro svi gosti našli kod stola, gdje je i meni uspjelo smjestiti se kraj Fabijana i kapetana Corsicana.

Blagovaonice su bile ispunjene sa četiri reda stolova, na kojima su nepomično stajale boce i čaše s poslužavnicima. Na parobrodu se nije osjećao ni najmanji potres širokoga mora. Svi gosti, muškarci, žene i djeca, obavili su bez muke svoj lunch, a sva sila stewarda kretala se amo i tamo, nudeći lijepo ukrašene zdjele. Tko bi zaželio vina, likera ili što drugo, napisao bi svoju želju na malenu kartu, a konobari su je odmah ispunjavali obračunavajući to kasnije posebno. Kalifornijci su se isticali svojom naklonošću prema šampanjcu. Tako mi je udarila u oči jedna pralja sa svojim mužem, nekadašnjim pograničnim stražarom, koja se obogatila na zlatnim žilama u San Franciscu, a koja je pila cliquot po tri

dolara za svaku bocu. Dvije lii tri mlade bljedolike »miss« gutale su krvave beefsteake, a neka duga i mršava engleska gospođa s divnom kosom u boji slonove kosti pila je iz malene čašice meko kuhano jaje. Drugi su se s očitim zadovoljstvom držali torte s rabarbarom i drugoga deserta, no svak se bez iznimke s velikom predanošću bacio na svoj posao. Čovjek bi pomislio, da se nalazi u nekom restaurantu na boulevardima usred Pariza, a ne na širokom moru.

Nakon završenog luncha opet se napuniše palube. Ljudi su se u prolazu pozdravljali priključujući se jedni drugima poput šetača u Hyde-Parku. Djeca su se igrala, trčala unaokolo, spuštala u vis balone i prebacivala se kroz kolute, kako bi to i činila na pijesku Tuilleriesa. Većina je ljudi pušila. Dame su sjedile po američkim ležaljkama s ručnim radom, čitajući ili časkajući međusobno. Odgojiteljice i bone nadzirale su mališane. Nekoliko Amerikanaca ljulalo je svoje masne trbuhe po ljuljačkama, častnici su se kretali amo tamo, stražarili po mostovima, promatrali kompas ili pak odgovarali često na vrlo smiješna pitanja putnika. U kratkom zatišju vjetrova odjeknuli bi kadkada i zvuci orgulja, koje su se nalazile u velikom natkrivenom prostoru stražnjega dijela broda, a iz donjih dvorana dopirali bi akordi dvaju ili triju glasovira, kojih se skladnost stapala u čudesne zvučne karikature.

Oko tri sata odjekne glasno klicanje, pa putnici žurno pođoše na palubu. »Great Eastern« je plovio na udaljenosti od dva kabela kraj nekog poštanskog broda, što ga je upravo bio obišao. Bio je to »Propontis«, koji je plovio prema New Yorku. Na prolazu je ovom orijašu mora uputio svoje pozdrave, a on je udvorno uzvratio.

Oko pet sati kopno se još vidjelo kroz maglu, koja se otvorila, nije se međutim gotovo ni razpoznavalo. Zatim nam se ukazala vatra svjetionika Fasteneta, koji se nalazi na osamljenoj pećini, a

uskoro onda, kada smo već plovili oko Cap Cleara, posljednjeg istaknutog vrška irske obale, spustila se noć.

VII. Poglavlje

KONSTRUKCIJA I BRODSKI STROJEVI

Kako sam već spomenuo duljina je »Great Easterna« prelazila dva hektometra, onima, kojima za razumijevanje bolje služe usporedbe dodat ću, da je ova mjera tri puta veća od Pont des Artsa; prema tomu je ovaj parobrod mjerio dvije stotine sedam i pol metara. Na gornjoj palubi duljina mu je od vrha do vrha dvije stotine deset i četvrt metra, dakle dvostruko toliko kao najveći prekomorski poštanski brod. Širina »Great Easterna« iznosi dvadeset pet metara i trideset centimetara u glavnom rasponu, a trideset šest metara šesdesetpet centimetara izvan kotača.

Trup broda izdržao je i najstrašnije udarce mora. Građen je dvostruko, a sastoji se od trinaest odjeljenja, odvojenih međusobno nepromočivim pločama. Za gradnju ovoga trupa upotrebljeno je 10.000 tona željeza i udareno je na milijune udaraca u užarenom stanju.

»Great Eastern« nosi teret od 28.500 tona, kad plovi u dubini sa trideset stopa; bez tovara brod tone samo šest metara i deset centimetara u dubinu. Broj putnika, što ih može prevoziti, iznosi oko deset tisuća. Od 373 glavnih kotarskih gradova Francuske, njih 274 nastava manje ljudi, nego što ih vozi ova ploveća potprefektura s maksimumom putnika.

»Great Eastern« svojim se oblikom otegnuo u duljinu; prednji dio mu je, bez udubina, izvanredno lijepo građen; stražnji okrugli dio se malko spušta te remeti tako ovu skladnu cjelinu.

Sa palube se diže šest jarbola i pet dimnjaka. Prva tri jarbola na prednjoj palubi jesu »Fore-Gigger« i »Fore-Mast«, te »Main-Mast«, koji je ujedno glavni jarbol. Druga tri stražnja jarbola zovu se »After-Main-Mast«, »Mizenne-Mast« i »After-Gogger«. U cijelosti je za to bilo potrebno 5.400 četvornih metara platna iz kraljevske tvornice u Edinburghu. Na golemim poljima drugog i trećeg jarbola udobno bi mogla vježbati cijela četa vojnika. Najveći od svih jarbola diže se u visinu od kojih dvije stotine i sedam francuskih stopa, pa prema tomu prelazi visinu tornjeva crkve Notre Dame.

O dimnjacima se može reći, da dva služe stroj za kotače, a tri za sidra i vijke. To su golemi visoki cilindri od trideset jedan i pol metra, a lanci, pričvršćeni na palubi, drže ih uspravno.

U unutrašnjosti »Great Easterna« je uređaj njegovog golemog trupa mudro raspodijeljen. Prednji dio obuhvaća parne praonice. Odmah kraj njih nalazi se salon za dame i velika dvorana, ukrašena raskošnim svijećnjacima, ugrađenim svijetiljkama, slikama i čitavim stijenama od zrcala. Ove krasne prostorije dobivaju svijetlo kroz pokrajnje palubne otvore, te su povezane s gornjom palubom, širokim stubištem metalnih stuba s ogradom od mahagonieva drveta. Sprijeda nalazimo četiri reda kajuta odvojenih hodnikom, neke su od njih povezane sa zajedničkim pretprostorom, a druge opet, kojima se prilazi posebnim stubištem smještene su u donjem katu. Straga su na tri golema »Dining-Rooma« kajute smještene istim redom. Iz dvorana prednjega dijela dolazi se u dvorane stražnjega dijela preko mosta, koji se vije između limenih stijena i kajuta.

Strojevi »Great Easterna« smatraju se opravdano kao majstorska djela, a gotovo bih rekao kao »majstorska djela urarskog umijeća«.

Nema ništa, čemu bi se čovjek mogao više diviti od ovog golemog strojarskog uređaja s preciznošću i savršenim mirom velikoga sata. Nominalna

snaga stroja za kotač s lopatama iznosi tisuću konjskih snaga. Stroj se sastoji od četiri cilindra, koja su smještena u parovima s promjerom od dva metra dvadeset šest centimetara. Srednji pritisak iznosi dvadeset funti odnosno jedan kilogram sedamdeset i šest grama po četvornom centimetru, a to iznosi jednu i dvije trećine atmosfere. Ovaj golemi sat zaista radi upravo kraljevskim mirom.

Osim toga »Great Eastern« ima još šest drugih pomoćnih strojeva na službi. Vidi se dakle, da para igra vrlo važnu ulogu u svim radnjama jednoga broda. Tako je dakle sazdan ovaj bezprimjerni parobrod, za koji jedan francuski kapetan nekoć nije umio naći nikakvu drugu primjetbu, koju bi unio u brodsku knjigu, nego samo naivni zapis: »Susreli smo jedan brod sa šest jarbola i pet dimnjaka — vjerojatno »Great Eastern«.

VIII. Poglavlje

DEAN PITFERGE KAO PTICA ZLOSLUTNICA

Moj noćni počinak od srijede na četvrtak bio je prilično slab. Viseća počivaljka pomicala se amo i tamo, tako da sam se i koljenima i laktovima morao odupirati. Putni zamotci i kovčezi letjeli su po mojoj kajuti širom; iz susjedne dvorane, u kojoj se privremeno smjestilo dvije do tri stotine sanduka, dopirala je nesuvisla buka, što su je prouzrokovali razni predmeti, koji su se pomicali čas na jednu čas na drugu stranu udarajući snažno o stolove i klupe. Vrata su se otvarala i zatvarala, vratnice škripale, pomoćni zidovi se tresli na onaj svojstveni način jelova drveta, čaše i flaše zveketom su se sudarale, po podu blagovaonice prosule su se prave lavine stolnoga posuđa.

Čuo sam također nejednake udarce kotača, koji su naizmjence ulazili i izlazili iz vode šibajući svojim lopatama po zraku. Po svim tim znacima mogao sam dokučiti, da je vjetar postao jači, te da parobrod više nije neosjetljiv na valove širokog mora, koji su ga poprijeko zahvaćali.

U šest sati u jutro ustao sam nakon besane noći, te sam se jednom rukom obukao kako sam mogao, a drugom sam se pridržavao. Bez uporišta ne bi mi bilo moguće održati se na nogama, pa sam se uistinu morao boriti sa svojim kaputom, da bih ga mogao prebaciti preko ramena. Zatim sam izišao iz svoje kajute, s mukom se probio kroz prtljagu u pokrajnjoj dvorani i na koljenima dopuzao do stubišta poput rimskoga seljaka, koji se uspinje stepenicama Scale Sante Poncia Pilata. Konačno sam prispio na palubu, gdje sam se svom snagom prihvatio.

Kopno nije više bilo na vidiku; noću smo prošli kraj Cap Cleara. Dokle god je oko sezalo, svuda se pružao samo široki krug, označen dalekim horizontom vodenom linijom, a more se dizalo u dugim valovima bez pjene. Budući da su valovi poprijeko zahvatili »Great Eastern«, a nije bio poduprt nikakvim jedrom, pomicao se brod upravo strahovito; jarboli su mu poput vršaka dugoga kompasa opisivali gigantske lukove u zraku. Službujući častnik uhvatio se za ogradu, te je lebdio amo i tamo poput ljuljačke.

Pomičući se od jednog zida do drugoga uspjelo mi je konačno stići do ograde. Uslijed magle je paluba postala vrlo glatka i vlažna, pa sam morao paziti, da se ne poskliznem; upravo sam se htio prihvatiti za ogradu, da bi se bolje odupro, kad mi se pred noge dokotrljalo jedno ljudsko tijelo.

Bio je to doktor Dean Pitferge; malo pomalo i on se opet pridigao, pogledao me i rekao:

— Sasvim točno; veličina luka, što ga opisuju

stijene »Great Easterna«, iznosi četrdeset stupnjeva, to jest dvadeset i po i dvadeset iznad horizontala.

— Zaista! — kliknuh uz srdačan smijeh, ne toliko zbog same primjetbe, nego što je ta primjetba pala u tako smiješnoj situaciji.

— Da, zaista — potvrdi doktor. — Za vrijeme oscilacije brzina stijena iznosi jedan metar i sedam stotina trideset i četiri milimetra na sekundu. Transatlantski parobrod, koji je za polovicu uži, treba samo toliko vremena, da pređe s jedne palube na drugu.

— Kad »Great Eastern« tako brzo opet poprima svoje stanje, mora da postoji velika mjera sigurnosti.

S brodom je možda tako, ali s njegovim putnicima nije! — dobaci veselo Dean Pitferge, jer se zaista brže vraćamo horizontalama, nego što bismo to željeli.

Doktor se očito radovao svom odgovoru, te je u međuvremenu opet ustao, pa kako smo se onda uzajamno podupirali, uspjelo nam je domoći se neke klupe. Dean Pitferge zadobio je u svom padu nekoliko manjih ogrebotina, pa sam mu čestitao, jer je isto tako mogao slomiti šiju.

— O — odgovori on — Bog ne plaća svake subote; nama će se međutim uskoro dogoditi nesreća.

— Kako, nama?

— Parobrodu, a time i nama, putnicima.

— Ako to ozbiljno mislite, zašto ste se onda ukrcali? — pitao sam.

— Da vidim, kako će se i na koji način to dogoditi — odgovori mi ovaj mali čovječuljak pogledavši me s usrdnim razumijevanjem — zar ne bi bilo zanimivo doživjeti brodolom?

— Je li to vaše prvo putovanje s »Great Easternom?

—Ne, već sam više puta putovao... samo iz radoznalosti.

— Onda se nemojte ni tužiti.

— Ja to i ne činim; konstatiram samo činjenicu te strpljivo i predano očekujem čas nesreće.

Nije li se to doktor samnom izrugivao? Zaista nijesam znao što bih držao o tim riječima. Činilo mi se, da njegove malene očice još podrugljivije žmirkaju nego prije, pa sam pokušao nešto više izmamiti iz tog čovjeka.

— Ne znam doktore, na kakve se činjenice oslanjaju vaša tragična proročanstva, no dopustiti mi, da vas potsjetim, kako je »Great Eastern« već oko dvadeset puta prošao Atlantski ocean, pa su sva njegova putovanja uglavnom prošla sretno.

— To je svejedno! — odvrati Pitferge; — brod je učaran, da se izrazim pučkim jezikom, pa ne će izbjeći svojoj sudbini. Svi to dobro znadu, pa stoga i nema povjerenja u taj brod. Pomislite samo molim vas na to, kolike su strašne poteškoće imali ingenieuri, dok su ga porinuli u more. Ni njemu se nikako nije dalo u vodu, kao ni hospitalu u Greenwichu. Ja što više mislim nemogu, a da ne povjerujem, kako je njegov graditelj Brunnel umro »od posljedica operacije«, kako to kažemo mi liječnici.

— Oho! Doktore — prekinuh ga u riječi — čini mi se, da ste vi materijalist.

— Zašto to?

— Jer sam primjetio, da mnogi ljudi, koji ne vjeruju u Boga, vjeruju u sve ostalo, pa čak i u zao pogled.

— Samo se vi šalite — odgovori on — ali dopustite, da nastavim sa svojim dokazima. »Great Eastern« uništio je već više društava. Premda je sagrađen za iseljenički prevoz i robni promet s Australijom, ovaj brod još nikad nije bio u Australiji. Trebao je svojom brzinom nadmašiti Transoceanske poštanske brodove, a zaostajao je za njima.

— A po tomu se zaključuje, da...

— Dopustite mi još nekoliko trenutaka — nastavi doktor. — Jedan od zapovjednika »Great Easterna«, i to jedan od najspretnijih, već se utopio.

— Onda treba požaliti smrt ovog vrijednog čovjeka, no to je sve.

— Nadalje — dokazivao je opet Pitferge, ne zbunjujući se ni najmanje mojom nevjericom — nadalje se pripovijeda još mnogo toga o ovom parobrodu. Kaže se, kako se jednog pionira, koji je nekoć u dubinama ovog broda zabludio kao u nekoj američkoj prašumi, nikad više nije moglo pronaći.

— Ah — primijetio sam ironično — to je sigurno činjenica!

— Osim toga se pripovijeda — nastavi opet doktor, da je prilikom gradnje kotlova zabunom jedan od strojarskih graditelja zavaren zajedno sa...

— Bravo! — uzviknuh — Zavaren strojograditelj! Ben Trovato! Vi to sigurno vjerujete, dragi doktore?

— Ja vjerujem, odgovori Pitferge — da je naše putovanje nesretno započelo i da će se zlo svršiti.

— »Great Eastern« je solidan brod — odvratio sam mu — a tako je čvrst, da se može oduprijeti poput jednog jedincatog bloka i prkositi pobješnjelom moru.

— Solidan je, to priznajem, — uzvrati doktor — no pustite samo, da najprije zapadne u dubinu vala, pa ćemo vidjeti, hoće li se i kad će se izbaviti! On je dakako gorostas među brodovima; no to je gorostas, čija snaga nije u razmjeru s njegovom veličinom; strojevi su za taj brod i odviše slabi. Jeste li čuli za njegovo devetnaesto putovanje od Liverpoola do New Yorka?

— Ne mogu se sjetiti.

— No, ja sam se tada nalazio na brodu. Liverpool smo napustili u utorak desetog prosinca. Imali smo priličan broj putnika, posvuda najveće povjerenje, pa je sve bilo dobro dok smo još Irskom obalom bili zaštićeni od valova i širokog mora. Nijesmo osjećali niti valjanja niti smo imali bolesnika. Drugoga dana i opet ista neosjetljivost »Great Easterna« prema moru i jednako oduševljenje putnika. Dva-

naestoga prosinca oko jutra vjetar se pojačao; valovi debeloga mora zahvatili su nas poprijeko, pa je započelo valjanje broda. Putnici, muškarci i žene, nestajali su u svojim kajutama. Oko četiri sata pretvorio se vjetar u pravu buru, pokućtvo je počelo poigravati amo i tamo; jedno od velikih zrcala u salonu raskomadalo se uslijed silnog sudara s mojom rođenom glavom; cijelo je posuđe u čitavim naslagama razbijeno ležalo po tlu — ukratko poganska buka, kažem vam! Jedan silni val istrgnuo je osam čamaca iz ležaja. Položaj je postao kritičan. Stroj za kotače morao se zaustaviti, jer je prijetila pogibao, da bi golemi komad olova, koji se odkinuo uslijed valjanja mogao zapasti u njihove dijelove. Vijak nas je međutim tjerao sve dalje. Točkovi su uskoro opet započeli raditi, premda samo upola slabijom brzinom, no jedan se od njih kod zaustavljanja iskrivio, pa su mu lopate strugale o trup broda. Valjalo je stroj opet zaustaviti, pa se zadovoljiti samo sa vijkom. Slijedeća je noć bila jezovita; bura se još podvostručila, a »Great Eastern« dospio je u udubinu vala iz koje se nikako više nije mogao izbaviti. U praskozorje smo opazili, da na kotačima nije ostao niti jedan jedini okov, pa smo pokušali izvjesiti nekoliko jedara, da bismo zakrenuli i brod opet ispravili. Ništa nije pomoglo! Bura ih je u tren oka opet strgla. Posvuda je zavladala neopisiva zbunjenost. Kabelski lanci istrgli su se iz svojih smjestišta kotrljajući se s jednog kraja na drugi. Stočna ograda je bila probijena, pa je jedna krava kroz stubište pala u salon za dame; glavni se dio kormila raspolovio, pa se uopće više nije moglo ni pomisliti na upravljanje s brodom. Osjetili smo užasne udarce; posuda za ulje u težini od najmanje tri tisuće kilograma, poletjela je preko međupalube i žestoko udarila o unutrašnje stijene. Subota je prošla u općem užasu, a da se brod nikako nije uspio izbaviti iz toga pakla. Tek u nedjelju je vjetar malo popustio, pa je nekom američkom ingenieru, koji je također putovao

brodom, pošlo za rukom udariti lance na glavni dio kormila. »Great Eastern« opet je poprijeko sjekao valove, pa smo tako osam dana nakon odlazka iz Liverpoola uplovili u Queenstown... No tko bi mogao znati, gospodine, gdje ćemo biti u d a n a š n j i dan?

IX. poglavlje

BRODOLOMINA.

Valja priznati, da vijesti doktora Deana Pitferge baš nijesu bile utješne; naši ženski putnici sigurno se ne bi mogli obraniti od lake strave. Da li je to sve imala biti samo šala, ili je on ozbiljno govorio, i da li je zaista bilo tako, da je on sudjelovao na svim vožnjama »Great Easterna«, ne bi li prisustvovao kakvoj nesreći? Ekscentričnom se čovjeku sve može povjerovati, a pogotovo ako je još i Englez.

Parobrod je međutim nastavljao plovitbu ljuljajući se doduše poput čamčića, ali je bez ikakove smetnje zadržao svoj smjer. Poznato je, da je ravna crta između dvije točke na ravnoj plohi najkraći put; na kugli je najkraći put krivulja, koja prolazi periferijom najvećeg kruga. Brodovima je dakle, ako žele skratiti put, važno, da udare ovim putem, iako jedrenjaci, u slučaju suprotnog vjetra, ne mogu zadržati taj smjer. Potpuni gospodari svoje volje u tom su pogledu samo steameri, a oni odabiru put najvećih krugova poput »Great Easterna«, koji se pomalo pridržavao sjeverozapadnog smjera.

Ljuljanje nije prestajalo, pa je grozna, a i zarazna morska bolest naglo napredovala. Nekoliko putnika, blijedih bezkrvnih lica i upalih obraza, ostalo je još na palubi radi svježeg zraka; no svi su do krajnosti bili srditi zbog nesretnog ovog broda.

zamjerajući društvu »Société des Affréteurs«, koje je na svom prospektu izričito napisalo: »Na ovom brodu je morska bolest nepoznata«.

Bilo je to slijedećeg jutra oko devet sati, kada je na tri ili četiri milje na lijevo najavljen neki predmet; u toj udaljenosti još se nije moglo razlikovati, da li je to brodolomina ili kit. Na krovu prednje palube nalazilo se društvo najotpornijih putnika, koje je budnom pozornošću pratilo ove ostatke, koji su plivali najmanje tristo milja daleko od broda. Uto se i »Great Eastern« okrenuo k odnosnom predmetu; svi su se dalekozori uperili na tu stranu, pa su među Amerikancima i Englezima, kojima je svaka prilika dobro došla, nastale oklade sa sve većim ulozima, čim smo se više približavali. Među onima, koji su se strastveno kladili, primijetio sam i nekoga čovjeka vitka uzrasta, čije mi je lice odmah udarilo u oči očitim izrazom odvratne neiskrenosti i podlosti, da se u pitanju njegova značaja ne bi niti jednoga časa kolebali ni fiziolozi ni fizionomi. Oko mu je imalo prevejani, ali rastreseni pogled, čelo se poprijeko složilo u neobičan nabor, obrve gotovo srasle, a izraz cijeloga lica bio je uistinu okrutan; ramena su mu bila visoka, a glava pomalo zabačena unatrag. Bili su na njemu ukratko svi znaci rijetkoga lupeštva i bestidnosti, pa se činilo, da su se oba ova svojstva sjedinila u ovoj osobi. Premda mi se taj čovjek baš nikako nije svidio, ipak sam se i nehotice zapitao: »Tko bi to mogao biti?«. Promatrao sam ga i primijetio, kako je govorio glasno, s nekim prizvukom, koji je sam po sebi već bio uvredljiv. Nekoliko njegovih časnih drugova, što se bilo okupilo oko njega, smijalo se njegovim neslanim šalama, ulažući znatne svote u okladu s njime, jer je on tvrdio, da je ona brodolomina sigurno tijelo kita.

On je sa svoje strane svaki puta dizao okladu za više stotina dolara i neprestano gubio. Naš je steamer vozio velikom brzinom prema odnosnom predmetu; uskoro smo u njemu prepoznali trup ne-

koga broda i to broda od tri jarbola, koji se bio nagnuo u stranu, a jedan mu je jarbol već nestao. Njegov kljun, okovan bakrom, bio je prekriven bakrenom rđom, a računalo se, da je mogao imati pet do šest stotina tona.

Da li je posada napustila ovaj brod? To je bilo pitanje ovoga trena ili, da upotrebimo engleski izraz, »the Great Attraction«. Da se brodolomci možda nijesu sklonuli u unutrašnjost ove brodolomine? No nigdje ni žive duše. Meni se učinilo kao da svojim dalekozorom razabirem, da se nešto pomiče na prednjem dijelu broda, no odmah sam uvidio, da je to bio samo ostatak klipera, što ga je vjetar njihao amo i tamo.

Napokon smo na udaljenosti od pola milje mogli promatrati sve potankosti brodskoga trupa; brod je bio nov, a morao je biti i u vrlo dobrom stanju. Tovar, koji mu se uslijed vjetra omaknuo, visio mu je još postrance. Sigurno je u nekom vrlo kritičnom času valjalo žrtvovati njegove jarbole.

»Great Eastern« približio se sad već ovim ostacima obilazeći oko oštećenog broda. Najavio je znacima svoju prisutnost, tako da je zrak upravo bio isparan žviždaljkama, no sve je ostalo nijemo i pusto. Na brodu nije bilo nijednoga čamca, a isto tako nije se ništa moglo opaziti na morskoj površini, koja je unaokolo bila obrubljena horizontom, doklegod je oko sezalo.

Posada je bez sumnje imala vremena ukloniti se. No da li se uspjela domoći kopna, do kojega je trebalo prijeći tri stotine milja? Da li su se krhki čamci mogli oduprijeti valovima, koji su »Great Eastern« bacali amo i tamo? I koliko je vremena već proteklo od te nesreće? Nije li pravo mjesto brodoloma moglo biti negdje daleko na zapadu, obzirom na sadašnji vjetar? Da nijesu možda različita strujanja tjerala trup ovoga broda već dulje vrijeme amo i tamo? Na sva ova pitanja nije se mogao naći odgovor.

Kad je naš parobrod prošao kraj stražnjega dijela oštećenog broda, jasno sam mogao raspoznati ime »Lerida«, ali luka, u kojoj bi imao pristati, nije bila označena. Mornari su izjavili, da bi se prema izgradnji ovoga broda moglo zaključiti da je sagrađen u Americi.

Ratni brod sigurno ne bi okolišao, da smjesti svoju posadu uz ovaj vrlo skupocjeni tovar, jer pomorski zakoni daju pod ovakovim okolnostima spasiteljima trećinu vrijednosti, no »Great Eastern« imao je obavljati redovitu službu, pa stoga nije mogao povesti sa sobom ovu brodolominu na put od nekoliko tisuća milja. Isto tako nije bilo moguće vratiti se i otpratiti ga u sigurnu luku. Na veliku žalost mornara valjalo je brod prepustiti njegovoj sudbini, pa se uskoro više nije ništa drugo vidjelo nego samo velika crna točka na horizontu, koja je postajala sve manja i manja, dok na koncu nije sasvim iščezla. Putnici se djelomično povratiše u dvorane, a djelomično u svoje kajute, pa ih iz sna ili njihove duboke potištenosti zbog morske bolesti nije mogao probuditi niti zov na lunch.

Oko dvanaest sati odredio je kapetan Anderson, da se oba jedra na prednjem jarbolu i na zastavnoj motci skinu, pa je brod ovako zaštićen, sada mirnije plovio.

X. poglavlje

ŽIVOT NA BRODU I STUDIJE IZ FIZIONOMIJE S POPRATNIM KOMENTARIMA DOKTORA PITFERGE

Usprkos neodmjerenim pokretima parobroda život se na brodu brzo razvio, a to Anglosasima baš nije teško. Englez smatra brod svojim stanom, svojom ulicom, svojom poslovnicom, koja s njim putuje

od mjesta do mjesta, osjeća se kod kuće — dok se na Francuzu međutim odmah opaža, da je na putu. Kad je bilo lijepo vrijeme, veliko je društvo šetalo po boulevardima, a svi šetači, koji su usprkos gibanju i ljuljanju zadržali svoj uspravan položaj, pričinjali su se kao pijanci. Ukoliko pak ženski putnici nijesu bili na palubi, ostajali bi u svojim sobama ili u dvorani, odakle je odjekivala bučna glasovirska glazba. Moram još primijetiti, da su sva glazbala ovdje na debelom moru imala tako visok i rezak zvuk, da im čak niti talenat jednog Liszta ne bi uspio izmamiti čist i jasan zvuk. Kad god bi se glasovir malo nagnuo nadesno, bas bi zatajio, a visoki tonovi zazvučali bi opet vrlo bijedno, čim bi se glazbalo nagnulo nalievo. Uostalom, uši Anglosasa slabo su marile za ovako nastale praznine ili disharmonije. No među svim ovim glasovirskim umjetnicima udarila mi je u oči neka visoka gospođa, jakih kostiju, koja je bila na glasu kao izvrsna pianistica. Da bi si olakšala čitanje nota, ona je svaki znak i svaku tipku glasovira označila odgovarajućim brojevima; ako je nota imala broj dvadeset sedam ona bi udarila na tipku broj dvadeset sedam, ako je nota glasila na pedeset tri, udarila bi na tipku pedeset tri, ne mareći ni najmanje za buku ostalih glasovira u susjednim dvoranama niti za sve druge smetnje. Nije joj čak smetalo ni to, kad bi svojeglava djeca šakama udarala po oktavama, koje joj u taj čas baš ne bi bile potrebne.

Za vrijeme ovoga koncerta ostali bi putnici na dobru sreću uzimali knjige, koje su ležale unaokolo, čitajući na glas po koji osobito zanimivi odlomak, a slušatelji bi to onda popratili mrmljavim odobravanjem. Po počivaljkama je obično ležala sva sila onih američkih i engleskih listova i novina, koje su uvijek na oko stare, iako se gotovo i ne razrezuju. Vrlo je dosadno razmatrati ove listove, s kojima bi se mogla pokriti površina od više četvornih metara, no razrezivanje nije ni običaj, pa tako ostaje sve po

starom. Jednoga dana ipak sam uspio da pod ovakovim teškim okolnostima do kraja pročitam »New York Herald«, no kako sam stoga bio nagrađen, kad sam došao do rubrike, »lično«?!... Gospodin X moli lijepu gospođicu Z..., koju je jučer sreo u omnibusu Dvadeset i pete ulice, da ga sutra posjeti u hotelu St. Nicole, soba broj sedamnaest. Želio bi se s njom porazgovoriti o ženitbi i o ljubavi«. Da li će lijepa gospođica Z... odgovoriti na ovu ponudu, mene zaista nije zanimalo.

Poslije podne sam proveo u promatranju i ćaskanju u velikoj dvorani, pa ova zabava sigurno nije bila dosadna, jer mi se pridružio i prijatelj Pitferge.

— Jeste li se oporavili od vašega pada? — upitao sam ga.

— Potpunoma, — glasio je odgovor — ali nikako ne odmiče...

— Tko? Zar vi?

— Ne, naš steamer; kotlovi slabo rade, pa tako ne možemo dobiti dosta jak pritisak.

— Vama je sigurno mnogo stalo, da stignete u New York.

— Ne, sigurno ne; ja promatram ovu stvar samo sa stanovišta strojograditelja. Što se mene tiče, meni je samo žao što ću se već tako brzo morati oprostiti od ovako sabranih originala, koje je slučaj radi moje zabave doveo ovamo na brod.

— Originala? — uzviknem začuđen, ogledavši se za društvom u dvorani — pa svi ovi ljudi kao da su izdjelani na isti oblik!

— Ah, — odmahne doktor — odmah se vidi, da vi ovdje nikoga ne poznate. Općeniti je izgled isti, to priznajem, no u tom općenitom izgledu kolikih li osobitosti! Pogledajte, molim vas, ondje dolje na počivaljkama onu skupinu muškaraca, zabačenih šešira i ispruženih nogu. To su Yankee-i najčišćega soja iz malenih državica Maine, Vermont ili Connectienta, uviđavni i inače radini ljudi, iako nešto

previše podliježu utjecaju reverende, a osim toga mnogo ne paze i kišu bez rubčića. Eto, dragi gospodine, to su pravi Sasi i prema tomu spretni ljudi, kojima je stalo do dobitka. Ako zatvorite u istu sobu dva Yankeea možete biti sigurni, da će jedan drugome nakon jednog sata oteti najmanje dva dolara.

— Ja vas u toj stvari ne ću dalje pitati za potankosti — odvratih sa smiješkom, — no možete li mi reći, tko je onaj maleni čovjek s ponešto prekratkim hlačama i dugim gornjim kaputom, a čiji nos tako napadno podsjeća na mjesec u prvoj četvrti?

— To je jedan protestantski svećenik i vrlo ugledan iz Massachusettsa. On ide po svoju ženu, bivšu odgojiteljicu, koja se osobito kompromitirala u jednom poznatom procesu.

— A onaj veliki melankolik... čini se, da je utonuo u duboke misli?

— Nijeste se prevarili. On računa, a to je njegovo stalno zanimanje, neprestano samo računa...

— Računske primjerke i zadaće?

— On proračunava svoje imanje — uostalom vrlo — on svakoga časa znade, sve do posljednjega centima, koliko posjeduje, premda je vrlo bogat; čitava jedna gradska četvrt New Yorka sagrađena je na njegovim gradilištima. Prije četvrt sata posjedovao je 1.625.367 i pol dolara, no sada ima samo još 1,625.367 i četvrt dolara.

— Kako to?

— Jer je upravo popušio jednu skupu cigaru.

Doktor Dean Pitferge tako me je zabavljao svojim odgovorima, da sam se požurio upitati ga još i mnogo drugih stvari. Pokazao sam na jednu drugu skupinu, koja se bila spustila u jedan udaljeni kut dvorane.

— To su ljudi s Dalekog Zapada, — odgovorio je Pitferge — jedan od njih, a izgleda po prilici poput kancelarijskog miša, vrlo je ugledan čovjek, guverner chicaške banke. Pod rukom neprestano

nosi album fotografija s glavnim predjelima svoga grada, s kojim se on vrlo ponosi. Pa što hoćete? Čovjek ima pravo! Godine 1836. Chicago je osnovan u pustinji, a sad broji preko 400.000 stanovnika — uključivo s njim samim, dakako. Uz njega vidite jedan kalifornijski bračni par; mlada nježna žena upravo je ljupka. Gospodin suprug, dakako malo prelakiran, mora da je kao seljački sluga još nedavno išao za plugom, dok mu nije palo na um, da se ogleda u kriomčarenju zlata. Ne može se zaista reći drugo, nego da je...

— Vrlo ugledan čovjek — dodao sam.

— Razumije se! — potvrdi doktor bez truna osjetljivosti — Njegove dionice glase na milijune.

— A ona velika spodoba, koja poput onog poznatog Kineza sa satova neprestano njiše glavu amo i tamo?

— U ovoj ličnosti čast mi je predstaviti vam slavnog univerzalnog statističara Cokburna iz Rochestera, — odvrati Pitferge s nemalim pobjedničkim prizvukom u glasu — on je sve izmjerio, sve odmjerio, sve ustanovio i sve proračunao. Upitajte ga, koliko je kruha pojeo čovjek od pedeset godina u svom životu i koliko je kubičnih metara zraka udahnuo, a on će vam točno odgovoriti. Isto će vam tako reći, koliko milja dnevno prevaljuje listonoša, prvo, sve u svemu, a zatim, samo za ljubavne listove. On će vam reći koliko udovica svakog sata prolazi londonskim mostom, te će vam točno proračunati, kolika bi visina bila piramide, koja bi se sagradila od kruha s maslacem, što ga se tokom jedne godine pojede u Uniji...

Neiscrpivi bi doktor sigurno još neko vrijeme nastavio u tom tonu, ali su drugi putnici prošli mimo nas i svratili njegove primjetbe u druge vode.

— Koliko različitih tipova vidimo u ovoj gomili putnika! A ipak nema među njima niti jedne jedine neznatne fizionomije, jer se na putovanje, kao što je ovo, ne daje nitko bez dubljega razloga i bez

komplicirane sudbine u svom životu. Većinu doduše rukovodi želja, da na američkom tlu stekne imetak, ali zaboravljaju, da pravi Yankee već sa dvadeset godina osigurava sebi položaj, a sa dvadeset pet godina smatra se već prestarim, da započne borbu za svoj opstanak.

Među svim tim pustolovima, pronalazačima i lovcima za srećom pokazao mi je Dean Pitferge nekolicinu, koji su odmah pobudili moje zanimanje. Tako sam opazio jednog učenog kemičara, Liebigova takmaca, koji je tvrdio, da može sveukupnu hranjivu snagu odrasloga vola sabrati u tabletu ekstrakta u veličini novca od pet maraka; ovaj je krenuo u Ameriku s namjerom, da stvori sebi kapital. Tamo sam opet vidio pronalazača nosivog motora, koji se požurio, da svoj patent iskoristi u Novoj Engleskoj, smjestivši čitavu konjsku silu u oklop džepnog sata. Neki Francuz iz Rue Chapona prevozio je preko 30.000 lutaka od papira, koje su vrlo uspjelim američkim naglaskom umjele reći »papa«. Nije niti časa posumnjao, da će pomoću tih lutaka postati bogat čovjek.

Osim ovih originala bila je još sva sila zanimivih ličnosti, kojih su osnove i pustolovne namjere bile obvijene dubokom tamom. Možda je među njima i koji blagajnik bježao od svoje prazne blagajne? Možda je baš bezazleno razgovarao s kojim novostečenim prijateljem, zakukuljenim »detektivom«, koji će ga u New Yorku odmah uhititi! Po svoj prilici su se u ovoj gomili nalazili i oni zloglasni posrednici vrlo sumnjivih poslova, koji u svako doba nađu lakovjerne dioničare, pa i onda, ako se njihova fingirana društva zovu najčudnovatijim imenima, kao na primjer »Oceansko društvo za plinsku rasvjetu u Polineziji« ili »Opće društvo za nesagorivi ugljen«.

U taj čas privukao je moju pozornost mladi par, koji se očito silno dosađivao.

— Peruanci, dragi gospodine, — tumačio mi je moj Ciceron — ovaj mladi par je već godinu dana

oženjen, te je od tada svoju bračnu sreću izveo na šetnju u sve zemlje Gospodinove. Na dan svoje svatbe krenuli su iz Lime, u Japanu su se obožavali, u Australiji ljubili, u Francuskoj podnosili, u Engleskoj svađali a u Americi će se po svoj prilici rastati.

— A tko je onaj vitki čovjek, ohola lica, koji je upravo sada ušao? Prema načinu, kako su mu brkovi podrezani, rekao bih da je oficir.

— To je Mormonac, — odgovori doktor, — Mr. Hatch, propovjednik u Gradu Svetaca. Kako je to krasan ljudski soj! Pogledajte to ponosno oko, plemenitu fizionomiju, pa usporedite njegovo divno držanje s ponašanjem ovih Yenkeea. Mr. Hatch se vraća iz Njemačke i Engleske, gdje je s uspjehom propovijedao mormonstvo. Ova sekta stekla je veliki broj pristaša, gdje im se dopušta, da žive prema zakonima svoje zemlje.

— No u Europi im je sigurno zabranjena poligamija, — primjetih.

— Dakako, dragi gospodine. Uostalom, nemojte misliti, da je poligamija za Mormonce obvezatna. Brigham Young ima harem, jer mu to tako godi, no u tomu ga niti izdaleka ne slijede svi njegovi štovatelji na obalama Slanoga jezera.

— Zaista? A Mr. Hatch?

— Mr. Hatch ima samo jednu ženu, pa se čini, da mu je i nje previše. Uostalom, on kani cijelom društvu ovoga broda prikazati svoj sustav tokom jedne od slijedećih večeri.

— Naći će brojno slušateljstvo, — primjetih.

— To je moguće, — potvrdi Pitferge — ako mu naime karte ne otmu mnoge slušatelje. Poznato je, da se u jednoj sobi prednje palube drži banka, i to, čini se, drži ju baš neki Englez tako prostačkoga i odvratnoga lica, kakvoga već davno nijesam vidio. Osim toga taj je čovjek i na vrlo zlu glasu. Zar ga još nijeste primijetili?

Doktor je svom opisu dodao još neke potankosti, pa mi se učinilo, da prepoznajem onog neugodnog čovjeka, koji mi je jutros udario u oči svojim besmislenim okladama. Moja me diagnoza nije prevarila. Dean Pitferge rekao mi je još, da se taj čovjek zove Harry Drake, da je sin nekog trgovca iz Kalkute i da ima ljupka svojstva razbijača, divljaka i kockara od zanata. Čini se, da kani svoje gotovo već propalo stanje uskoro opet popraviti pustolovnim životom u Americi.

— Ljudi ovakova kova uvijek nađu svoje društvo, — nastavi Pitferge — a ovaj ovdje već je okupio oko sebe društvo hulja, kojemu je on častno središte. U ovoj kliki osobito udara u oči jedan maleni, jaki čovječuljak okrugla lica, debelih usana, svinuta nosa i zlatnih naočala. Čini se, da je to neki njemačko-francuski židov, koji si je prisvojio naslov doktora, te sada, kako kaže, putuje u Quebec. Moram priznati, da mi se taj čovjek pričinja poput varalice najniže vrste.

U taj čas me Dean Pitferge, koji je lako skakao s jednog predmeta na drugi, taknuo svojim laktovima. Okrenuo sam se prema vratima dvorane i opazio nekog mladog čovjeka i mladu damu s rukom o ruku.

— Sigurno su tek vjenčani? — upitao sam.

— Ne, — glasio je odgovor, izrečen tihim, gotovo nježnim glasom — to je zaručnički par, koji samo čeka da stigne u Ameriku, pa da zauvijek jedno drugom pripadne. Oboje su upravo — dakako uz odobrenje obitelji — proputovali Europu, te se vraćaju sretni i svjesni, da će svoju veliku sreću naći u sjedinjenju svojih života. Krasan par! Pravo je zadovoljstvo pogledati ih. Često gledam, kako se naginju nad shine-light i broje okretaje kotača, koji im se previše sporo okreću. Dakako, kad bi se naš parni kotao ložio tolikim žarom, koliki je u tih mladih srdaca, pritisak bi znatno porastao...

XI. Poglavlje

Još istoga dana oko dvanaest i pol sati pričvrstio je pomoćnik kormilara slijedeću bilješku na vrata velike dvorane:

Širina: 51 stupanj 15 minuta Sjever
Dužina: 18 stupnjeva 13 minuta Zapad
UDALJENOST: Fastenet, 323 milje

To je značilo, da smo u dvanaest sati bili 323 milje od svjetionika u Fastenetu (posljednji svjetionik, koji nas je pozdravio s irske obale) te da smo prošli u označenom smjeru Greenwichov meridijan. Kapetan je običavao na taj način davati obavijesti, pa su putnici svakoga dana našli odnosnu bilješku na istom mjestu. Kad bi se podatci unosili na kartu, mogao bi se točno pratiti smjer »Great Easterna«. Do sada je brod u trideset i šest sati prevalio samo 323 milje, a to je svakako bilo premalo, jer je svaki čestiti poštanski brod u dvadeset i četiri sata prevaljivao 300 milja.

Čim sam se rastao s doktorom, potražio sam Fabijana, te sam s njim ostao cijeli dan. Sklonili smo se na stražnji dio broda, da se ondje prošetamo. Odatle smo promatrali široko more. Do nas je dopirao miris toga mora, pročišćen sitnim daždom valovja. Kroz pjenu su poigravale sitne duge, nastale uslijed slomljenih zraka. Na četrdeset stopa pod nama brujali su strojevi, a lopate su svom žestinom grabile vodu. More se prostrlo u divotnoj boji zelenog smaragda. Zapjenjena voda uz brodsku stijenu ostavljala je za sobom nadaleko trag poput duge mliječne staze. Ova neobična i blistava bjelina pričinjala mi se poput goleme engleske koprene od čipaka na plavoj osnovi. Kad god bi galebovi žurno proletjeli svojim bijelim krilima s crnim rubovima, perje bi im zablistalo i zasvijetlilo se brzim refleksom.

Fabijan se zagledao u valove ne progovorivši ni riječi. Što li je vidio u tom tekućem zrcalu, koje je svakoj mašti i svakom pogledu odražavalo drugačije slike? Možda mu se prikazala letimična slika s posljednjim pozdravom? Ili je u tom suprotnom strujanju vidio nečiju utopljenu sjenu? Činilo mi se, da je Fabijan danas bio još slabije volje nego obično, no nijesam se usudio upitati za uzrok njegove žalosti.

Kad smo već tako dugo bili daleko jedan od drugoga, red bi bio, da se on meni povjeri, pa morao sam strpljivo čekati.

O svom životu u Indiji pripovijedao mi je samo toliko, koliko se to odnosilo na njegov vojnički život, na lovove i pustolovine. O doživljajima, koji su se dublje dojmili njegova srca ili zahvatili u njegov duševni život, šutio je. Možda uostalom nije bio od onih ljudi, koji nastoje olakšati bol povjeravajući se drugima. No baš ovakove prirode možda još više trpe.

Stajali smo još uvijek onako nagnuti nad morem, a kad sam se okrenuo, vidio sam, kako su veliki kotači naizmjence izranjali iz vode.

— Zaista je divno zagledati se ovako u vodu, — reče odjednom Fabijan nakon dulje šutnje — čovjek bi pomislio kao da svi ovi kolutići i ovo čudno talasanje ispisuju neka slova. Ta pogledaj! Neprestano izlazi E i L. Možda se i varam, no ne činili li se i tebi tako? Ne, zaista su to ta slova, uvijek ista!

Dobro sam opazio, da je Fabijanova prenapeta mašta vidjela upravo ono, što je on želio vidjeti. No što su ta slova za njega mogla značiti? Kakve su uspomene pobuđivala u njegovu srcu? Opet se na neko vrijeme šutke naslonio na ogradu, a onda je uzviknuo zadihanim isprekidanim glasom:

— Dođi! Ovaj me ponor vuče dolje!

— Što je tebi Fabijane, što te muči dragi moj prijatelju?

Uzeo sam obje njegove ruke i zabrinuto mu se zagledao u lice.

— Nosim eto sa sobom jednu bol, — uzviknuo je, pokazujući na svoje grudi — bol, od koje moram umrijeti.

Te su riječi zvučile poput suzdržanog jecanja.

— Bol? I bez nade u ozdravljenje?

— Beznadnu bol!

Prije no što sam uspio izgovoriti ma i jednu riječ, on se okrenuo i sišao u dvoranu, da se vrati u svoju kajutu.

XII. Poglavlje

CORSICANOVA OTKRIĆA O FABIJANOVOJ PROŠLOSTI — HARRY DRAKE

Slijedećega jutra, a bila je subota dne 30. ožujka, vrijeme je bilo lijepo i mirno; podigao se samo slabi povjetarac. Jaka je vatra pojačala pritisak; stroj je imao u minuti trideset šest okretaja, a brzina »Great Easterna« prelazila je sad već dvanaest čvorova.

Vjetar se okrenuo na jug, pa je glavni kormilar dao nategnuti oba prednja jedra i zastavnu motku. Ovako je naš steam bio bolje zaštićen, pa se više nije ljuljao. Lijepo i sunčano nebo uskoro je izmamilo na boulevarde dame u svijetlim toaletama i veselu djecu. Dame su se ili šetale ili su sjedile — rekao bih gotovo »na sjenatoj razini pod drvećem« — a djeca su opet nastavila igru, koju su prekinula prije dva dana. Dječaci su se u divljoj trci igrali konja, pa kad bi se uz to još nekoliko francuskih vojnika šetalo gore dolje, čovjek bi pomislio, da se nalazi na nekoj francuskoj promenadi.

U jedanaest i tri četvrt uspeli su se kepatan Anderson i dva častnika na mostove. Vrijeme je bilo vrlo povoljno za promatranja, a oni su to htjeli iskoristiti, da ustanove položaj sunca. Svaki od ove gospode držao je u ruci dogleda pretražujući od vremena do vremena južni nebosklon.

— Dvanaest sati, — reče uskoro zatim kapetan.

Jedan od kormilara odmah je stavio u pokret glavni sat pa su i ostali satovi navijeni prema suncu, jer smo upravo prošli kroz odnosni meridijan.

Pola sata kasnije čitali smo na vratima glavne dvorane slijedeću primjetbu:

Širina 51 stupanj 10 minuta Sjever
Dužina 24 stupnja 13 minuta Zapad
Put 227 milja, udaljenost 550 milja

Prevalili smo dakle, računajući od jučer o podne, dvije stotine i dvadeset milja. Na Greenwichu je u to vrijeme bilo jedan sat četrdeset devet minuta, a »Great Eeastern« nalazio se 550 milja od Fasteneta. Vrijeme je trajno ostalo vedro. U jasnom sunčanom sjaju se je blistalo i svijetlilo.

Cijeloga dana nijesam vidio Fabijana, pa sam se više puta približio njegovoj kajuti, pun zabrinutosti, ali sam se uvjerio da Fabijan uobće nije izlazio.

Sigurno mu nije bila ugodna ona živa buka na palubi, pa se sklonio u samoću svoje kajute. No susreo sam njegova prijatelja, kapetana Corsicana, pa sam se s njim šetao cijeli jedan sat. Mnogo smo razgovarali o Fabijanu i ja se nijesam mogao uzdržati, a da kapetanu ne ispripovijedam, što se sinoć dogodilo između mene i Mac Elwina.

Slušajući me tako Corsican nije mogao sakriti svoju ganutost.

— Još prije dvije godine on se osjećao najsretnijim čovjekom na cijelom svijetu, a sada je eto najnesretniji.

I tada mi Archibald Corcisan s malo riječi ispripovijedi kako se Fabijan u Bombayu upoznao s dražestnom mladom djevojkom, kojoj je poklonio

svoju usrdnu ljubav, a i ona je njega ljubila. Činilo se, da ženitbi ovih mladih ljudi nije ništa na putu, kad li odjednom netko drugi, komu je otac zaručničin bio više naklonjen, sin njegova poslovnog prijatelja iz Kalkute, pobijedi Fabijana. Ljubav zaručnika ili možda čak same zaručnice uopće nije dolazila u obzir! Svi su tu cijelu stvar uzeli kao običan posao. Hodges, tvrd i nemio čovjek, baš se našao u takozvanom poslovnom škripcu, pa se nadao, da će ovom ženitbom štošta opet popraviti. Tako je bez razmišljanja žrtvovao sreću svoje kćeri probitcima svoga imetka, a jadno se dijete nije moglo protiviti. Dali su njezinu ruku čovjeku, koji joj je bio odvratan, a koji ju vjerojatno i nije ljubio. Bio je to naprosto posao i k tomu još loš posao. Na dan svatbe mladi je par napustio Bombay i od tada Fabijan, koji od bola umalo nije sišao s uma i ozbiljno se razbolio, nikada više nije vidio predmet svoje ljubavi.

Kad sam dakle sve to doznao, razumio sam, da je bol, koja je mučila moga prijatelja, zaista morala biti teška.

— Kako se zvala ona mlada djevojka? — zapitao sam.

— Ellen Hodges.

— Ellen! To ime objašnjuje mi sada slova, o kojima je Fabijan jučer govorio gledajući u vodu.

— A kako se zove suprug te jadne žene?

— Harry Drake.

— Drake! — kliknuh iznenadjen — pa taj je čovjek ovdje na brodu!

— Harry Drake na »Great Easternu«? — ponovi Corsican uhvativši me za ruku i zagledavši mi u lice.

— Jest, dakako

— No, dao Bog da se on i Fabijan ne sretnu, — primijeti kapetan ozbiljnim glasom. — Na sreću

se ta dvojica ne poznaju, ili bolje, Fabijan ne poznaje Harry Drakea. Inače bi pobijesnio, jer se niti njegovo ime ne smije spomenuti.

Ispripovijedio sam zatim kapetanu Corsicanu što sam znao o Harry Drakeu, to jest što mi je o njemu rekao doktor Dean Pitferge. Opisao sam ga kao besramnog pustolova i čovjeka, koji izazivlje skandale, uništena kockanjem i neurednim životom, kadra učiniti sve samo da ulovi sreću. U taj čas približavao nam se baš Harry Drake, pa sam upozorio kapetana Corsicana. Corsicanove su oči divljački zabljesnule, a na čelu mu se pokazala nabrekla žila. Nehotice je učinio gestu prijetnje, ali sam ga još pravodobno zadržao.

— Ovaj lupež ima izrazito lice obješenjaka — rekao je — kamo putuje?

— Govori se, da ide u Ameriku ne bi li slučajno izbio nešto, što nije umio steći trudom.

— Sirota Ellen! — prošaptao je kapetan — gdje je ona u ovaj čas?

— Možda ju je ovaj nitkov napustio.

— Kako to? Zar nije ovdje na brodu?

— Na tu mogućnost nijesam bio ni pomislio, ali sam ju odmah zabacio. Ellen nije mogla biti među putnicima, jer ne bi umakla ispitljivom pogledu doktora Pitferge. Ne, sigurno, ona se nije nalazila uz Drakea.

— Dao Bog, da je vaša pretpostavka točna! — odvrati Corsican. — Pogled na ovu jadnu žrtvu, bačenu u nesreću, strašno bi se dojmio Fabijana i mogao bi imati nepredviđene posljedice. Mac Elwin bio bi upravo čovjek, koji bi dotukao ovoga Drakea poput psa. Kako ste međutim i vi kao i ja Fabijanov prijatelj, dopuštam sebi, da u toj stvari stavim jedan prijedlog. Obećajmo si međusobno, da ga nikada ne ćemo pustiti iz vida, tako da je uvijek jedan od nas spreman uskočiti između njega i njegova takmaca. Razumjet ćete me, ako vam reknem, da se pod svaku cijenu mora izbjeći susret ove dvojice

s oružjem u ruci. Ta i ovdje kao i svuda, zakon zabranjuje ženi, da se uda za ubojicu svoga muža, pa bio taj muž ma kako nevrijedan.

Odmah sam shvatio tok misli kapetana Corsicana. U ovom slučaju Fabijan nije smio biti svoj vlastiti odvjetnik. Valjalo je izdaleka predusresti ovaj slučaj i eventualne događaje te s njima računati. Uto se u meni pojavi već i slutnja: ta zar bi u ovom zajedničkom životu na brodu, u svakodnevnim susretima, uopće mogla mom prijatelju izbjeći bučna ličnost Drakeova? Zar ne bi slučaj, neka sitnica, izgovoreno ime, uobće neka beznačajnost mogla tokom vremena izazvati ovaj sudbonosni sukob? O, kako sam želio, da se brzina našeg broda poveća...? Prije no što sam se rastao s kapetanom Corsicanom, obećao sam mu, da ću bdjeti nad našim prijateljem i promatrati Drakea, kojega uostalom ni on nije kanio pustiti iz vida.

Predvečer je južnjak još više zgnusnuo maglu, a duboka tama na moru čudno se doimala prema sjajno rasvijetljenim dvoranama iz kojih su naizmjence odjekivale romance i plesovi. Nakon svake izvedbe odjeknuo je bučni pljesak, koji bi se pretvorio u pravu buru odobravanja, kad bi komičar T... sjeo za glasovir, te poput kakvoga pjevača kupleta »fićukao« svoje pjesme.

XIII. Poglavlje

NEDJELJA NA BRODU

Dne 31. ožujka bila je nedjelja. Kako li će taj dan proći ovdje, pomislio sam. U Engleskoj se i u Americi za vrijeme službe Božje zatvaraju gostionice i zabavišta, mesar povlači sa svoje žrtve već potegnuti nož, pekarova daska s pecivom zastaje

pred vratima peći, vatra se gasi u svakoj radionici, a dim iz tvorničkih dimnjaka gušće izbija. Trgovine su zatvorene, željeznice zaustavljene, a crkvena se vrata otvaraju i sve je upravo suprotno onomu, što se nedjeljom zbiva u Francuskoj.

Mi smo se imali u tom pogledu pridržavati engleskih običaja. Premda je vrijeme bilo krasno i vjetar povoljan, kapetan nije dao da se dignu jedra. Time bismo doduše odmakli za nekoliko čvorova, ali bi to bilo »neprilično«. Bilo mi je ugodno, što su bar kotačima i strojevima dopustili obični broj okretaja, no kad sam nekog pravovjernog puritanca zapitao za razlog ovakove snošljivosti, odgovorio mi je ozbiljno:

»Gospodine, treba poštivati sve što dolazi ravno od Boga. Vjetar je u Njegovoj ruci, no para je u čovječjoj ruci!

Morao sam se, što milom, što silom, zadovoljiti ovim razlogom, pa sam nastavio svoja promatranja.

Cijela je posada bila u nedjeljnoj odjeći, pa se ne bih začudio, kad bi mi rekli, da ložači danas rade u crnom fraku i u bijeloj košulji. Oficiri i ingenieuri imali su svečane odore, a cipele su se blistale poznatim britanskim sjajem kao u okladu prema ulaštenim kapama. Činilo se, kao da su svi umiveni i očešljani samim zvijezdama. Kapetan i glavni kormilar i u tome su svima davali primjer; imali su nove rukavice, cijela im se vanjština upravo vojnički blistala, pa su se onako namirisani šetali očekujući čas službe Božje.

More je bilo upravo divno, pa se bjeskalo u sjaju prvog proljetnog sunca. Doklegod je oko sezalo, nigdje nijednoga jedra, pa je tako »Great Eastern« predstavljao matematičko središte širokoga nebosklona. Oko deset sati zazvonilo je zvono na palubi u polaganim i redovitim razmacima. Zvonar, jedan kormilar u nedjeljnoj odjeći, uspio je proizvesti neku vrst crkvene zvonjave, pa se gotovo nije ni osjećao reski metalni glas, kojim je brodsko zvono

pratilo zujanje kotlova. Oči i nehotice potražiše seoski zvonik, koji je baš tako sazivao ljude na službu Božju.

Odmah su se pojavile brojne skupine, dame u nedjeljnim haljinama, gospoda i djeca na vratima soba prednjeg i stražnjeg dijela broda. Hodnici se napuniše, a šetači međusobno izmijeniše diskretne pozdrave. Svatko je držao u ruci svoj molitvenik i čekao, dok posljednji zvuk zvona najavi početak službe Božje. Sva sila biblija nosila se unaokolo po poslužavnicima, na kojima su inače bili nagomilani sandwichi.

Velika je blagovaonica na stražnjem dijelu broda podsjećala svojom duljinom i pravilnošću na ministarstvo financija u ulici Rivoli. Kada sam ušao, već sam našao brojne vjernike. Među svim prisutnima vladala je duboka tišina. Na stražnjem kraju dvorane nalazili su se oficiri u sredini s kapetanom Andersonom. Moj prijatelj Dean Pitferge zauzeo je mjesto kraj mene, a živahne su mu očice neprestano prelazile preko cijeloga društva. Smio bih ustvrditi, da je ovamo bio došao više iz radoznalosti, nego iz pobožnosti.

Oko pola jedanaest sati ustao je kapetan broda i započeo službu Božju. Pročitao je na engleskom jeziku jedno poglavlje iz Staroga zavjeta. Prisutni su nakon svake rečenice ponavljali njegove riječi, a među svim tim glasovima jasno su se razabirali jasni glasovi djece, ženski mezzosoprani i muški baritoni. Ovaj je biblijski dijalog potrajao oko pola sata, a obavljen je u mirnoj ozbiljnosti i jednostavnom dostojanstvu. Kapetan, kao prvi gospodar iza Boga, imao je pravo na poštovanje i onih najravnodušnijih, pa je bio i pripravan prema ovoj svjetini, koja je lebdila nad neizmjernim dubinama, obavljati dužnosti svećenika. Cijela bi svečanost svakako ostavila vrlo povoljan dojam, kad bi se samo na to ograničila, no čim je kapetan završio, stupio je na njegovo mjesto jedan govornik, prepuštajući se žestini

i strasti, premda bi bolje pristajalo trpljenje i sabranost.

Bio je to već spomenuti spletkar, onaj mali Yankee, jedan od onih svećenika, kojih je utjecaj u državama Nove Engleske tako silan. Odmah se opazilo, da je njegova propovijed dobro smišljena i naučena napamet, pa je s toga sa stanovitom nametljivom drskošću iskoristio priliku, da ju i izgovori. Pogledao sam prema doktoru Pitferge, no on nije ni trenuo okom, pa se činilo da je odlučio dočekati žestinu ove vatrene propovijedi.

Svećenik je pomno zakopčao svoj kaput, položio svileni šešir na stol, izvukao džepni rupčić, taknuvši se njime lako svojih usana, te je, preletivši brzim pogledom sabrano mnoštvo, započeo propovijed:

— U početku je Bog u šest dana stvorio Ameriku, a sedmoga dana se odamarao.

Na to sam se ja radije udaljio kroz vrata.

XIV. Poglavlje

CRNA DAMA

Za vrijeme luncha priopćio mi je Dean Pitferge, kako je velečasni sjajno razvio svoju propovijed. U tom je govoru nastao pravi manevar podmorničkih torpeda i monitora, a on se sam isprsio svom veličinom Amerike. Ako je Americi stalo, da ju se ovako slavi, ja se povlačim u skromnu šutnju.

Kad sam po drugi puta stupio u veliku dvoranu, pročitao sam slijedeću bilješku:

Širina 50 stupnjeva 8 minuta Sjever
Dužina 30 stupnjeva 44 minute Zapad
Put 255 milja

Uvijek isti rezultat. Do sad smo prevalili tek 1100 milja, uključivo sa onih 310 milja, koliko je Fastenet udaljen od Liverpoola. Bila je to po prilici tek trećina putovanja. Cijeloga su dana muški i ženski putnici zajedno s oficirima i mornarima zadržali onaj isti mir, kao i gospodin Bog nakon stvaranja Amerike. U dvoranama nije odjeknuo ni jedan jedini glasovir, pa ni šahovske figure ni karte nisu izlazile iz svojih kutija. Igračnica je sasvim opustila. Toga dana imao sam prilike prestaviti mog čudaka, doktora Deana Pitferge, kapetanu Corsicanu. Kapetan se sjajno zabavljao slušajući njegove obavijesti o tajnoj kronici našega steamera. Pitfergeu je stalo, da dokaže kako je »Great Eastern uklet, pa čak i proklet brod, koji mora na bilo koji kobni način doživjeti nesreću. Corsicanu se osobito svidjela pripovijest o zavarenom strojograditelju, no iako je kao Škot obožavao sve, što je bilo čudesno, ipak nije mogao suspregnuti mali smiješak nevjerice.

— Vidim, — reče doktor Pitferge — da gospodin kapetan Corsican nema potpunog povjerenja u istinitost mojih izjava.

— Potpuno? To bi bilo odviše tvrditi! — odvrati Archibald.

— Hoćete li možda više povjerovati mojim riječima, ako vam na sigurno kažem, da na ovom brodu svake noći hodaju dusi? — upita doktor odjednom vrlo ozbiljnim glasom.

— Što? — uzvikne Corsican. Dakle se i dusi miješaju u ove nesretne priče? Ta valjda ne ćete tvrditi, da zaista vjerujete u ovakove gluposti?

— Smatram, da je istina ono, što mi pripovijedaju vjerodostojni ljudi, a sve se izjave oficira i mornara, koji stražare, jednodušno slažu u tomu, da u dubokoj noći ovdje hoda amo i tamo neka prilika, neka tamna sjena. Kako dolazi ovamo? Nitko to ne zna, pa nitko ne može ni objasniti, kako opet nestaje.

— Svetoga mi Dunstana! — klikne pustolovni častnik — predlažem vam, da uhađamo tu sablast.

— Noćas? — upita Pitferge.

— Ako vam je pravo, možemo već ove noći — odgovori kapetan. — Hoćete li i vi s nama u društvo, gospodine? — obrati se zatim meni.

— Hvala, — odgovorih — incognito ovako tajinstvenih bića ne treba smetati. Uostalom, držim, da se naš gospodin doktor samo šali.

— Nije mi ni na kraj pameti, da se šalim, — uzvikne tvrdoglavi Pitferge.

— Odgovorite mi na jedno pitanje, doktore: vjerujete li vi zaista u mrtvace, koji se ovdje noću navodno šetaju po palubi?

— Ja vjerujem, da mrtvi uskrsavaju — odgovori Pitferge, a to možda zvuči još čudnije baš zato, što sam liječnik.

— Što, liječnik? — ponovi zaprepašteno kapetan Corsican, te se trgne kao da ga je ujela zmija.

— Ne uznemirujte se, satniče — odvrati ljubezno doktor — na putovanju ne prakticiram...

XV. Poglavlje

BRŽA VOŽNJA — NAŠI ZARUČNICI

Slijedećega jutra, prvog travanjskog dana, more se pod sunčanim zracima pružilo pred nama poput zelene livade. Valovi su se meko i umilno kotrljali, a u vodi su delfini poskakivali poput veselih clowna.

Susrevši se s kapetanom Corsicanom čuo sam, da ona prikaza, o kojoj je govorio doktor, prošle noći nije izvoljela doći; možda joj tama nije bila dovoljno gusta. Meni odjednom padne na pamet, nije li cijela ova čudnovata pripovijest možda samo nekakva Pitfergeova mistifikacija, jer su ovakove šale

i u Engleskoj i Americi uobičajene na dan 1. travnja. I na brodu se našlo šaljivčina, a i prevarenih budala. Neki su se smijali, a drugi su se ljutili. Bilo je što više i nekoliko priličnih udaraca šakom. No kako među Anglosasima nakon ovakovih udaraca nikad ne dolazi do mačeva (u Engleskoj je dvoboj vrlo strogo zabranjen) prošla su ovakova »trvenja« bez drugih posljedica. Čak ni oficiri ili vojnici ne smiju svoj sukob izravnati dvobojem, bez obzira, kako je do toga došlo. Ubojicu se pod ovakovim okolnostima osuđuje na najsramotnije kazne, pa se sjećam, kako mi je doktor izričito spomenuo nekog oficira, koji već deset godina sjedi samo zato, što je svoga protivnika u otvorenom i časnom dvoboju smrtno ranio. Lako je stoga shvatljivo, da je kraj ovakovih pretjeranih zakona dvoboj potpuno nestao iz britanskog života.

Pri današnjem vedrom vremenu podnevno se promatranje vrlo dobro odvijalo. Širina je iznosila četrdeset osam stupnjeva i četrdeset sedam minuta, a duljina trideset šest minuta četrdeset osam minuta, pa je prema tomu »Great Eastern« prevalio put samo od 250 milja. I najobičniji prekooceanski parobrod mogao se u tom pogledu s nama takmičiti. Kapetanu Andersonu bilo je to do krajnosti neugodno. Ingenieur je slabi pritisak pare pripisivao nedovoljnoj ventilaciji kotlova, a ja sam smatrao, da je maleni promjer kotača, koji je onako neoprezno smanjen, kriv polaganom kretanju parobroda.

No toga smo se dana ipak brže odmicali, a to su mi najprije najavili naši zaručnici, koji su se u veselom razgovoru naslonili na ogradu. Pritisak je u parnim kotlovima bio porastao, pa se najprije osjetio samo slabi dah, zatim lagano provejavanje, no mladi su ljudi gutali svaki šum. Ni sam Denis Papin nije bio sretniji, kad je vidio, kako se poklopac njegovog slavnog lonca s mesom diže i spušta.

— Dime se! Sada se zaista dime! — klicala je mlada miss.

— Pogledajmo strojeve! — predloži mladić i provuče ruku svoje zaručnice kroz svoju ruku.

Dean Pitferge pristupi k meni. Promatrali smo mladi par sve dok nije prispio do velike dvorane.

— Kako je lijepa mladost! — reče on.

— Da, odgovorih — ali mladost u dvoje!

Uskoro zatim naslonili smo se i mi na ogradu. U unutrašnjosti broda, po prilici u dubini od šesdeset stopa primijetismo četiri duge horizontalne poluge kao da će se srušiti jedna na druge, a ipak se pri svakom pokretu ovlažuju kapljicom ulja.

Mladić je uto izvukao svoj sat, a djevojka, naslonjena mu na rame, napeto je pratila kazaljke. Za to vrijeme njezin je dragan brojio okretaje stroja.

— Jedna minuta, — reče ona.

— Trideset sedam okretaja — ustanovio je mladić.

— Trideset sedam i pol — ispravi ga doktor, koji je pratio ovaj događaj.

— I pola minute — uzvikne mlada Miss — čuješ li, Edwarde? Zahvaljujem od srca, — reče zatim udvorno i nasmiješi se častnom Pitfergeu najslađim osmjehom.

XVI. Poglavlje

ZABAVE I GLAZBENE VEČERI

Stupivši kasnije opet u veliku dvoranu, opazih na vratima pričvršćen slijedeći program:

VEČERAS

Prvi dio

Oceanski vjesnik	*Mr Mac Alpine*
Pjevanje: Lijepi morski otok	*Mr Eving*
Čitanje	*Mr Afflee*
Glasovir solo: Pastirska pjesma	*Mr Alloway*
Škotska pjesma	*Doctor T . . .*

Odmor od 10 minuta

Drugi dio

Glasovir solo . . . . . Mr. Paul V.
Šala . . . . . Doctor T . . .
Smješice . . . . . Sir James Anderson
Pjevanje: Sretan čas . . . . . Mr Norville
Pjevanje: Sjećaš li se . . . . Mr Ewing

KONAC

Himna

Bila je to, kako se vidi, objava potpunoga koncerta s prvim dijelom, međučinom, drugim dijelom i finalom. No mora da je ipak bilo što falilo, jer kad sam pročitao do kraja, začuo sam kako je netko za mnom promrmljao:

— Lijep program! Nema ništa od Mendelssohna!

Okrenuo sam se i ugledao na svoje iznenađenje skromnog njemačkog konobara, koji je na taj način prosvjedovao, što u programu nema njegove omiljele glazbe.

Vratio sam se opet na palubu, da potražim Mac Elwina, jer mi je Corsican upravo bio rekao, da je Fabijan izišao iz svoje kajute, a ja bih ga rado otrgnuo od njegove samoće.

Uskoro ga nađosmo na prednjoj palubi i ostadosmo s njime u razgovoru neko vrijeme, a da pri tom nije ništa spomenuo o doživljajima iz svoje prošlosti. Katkad bi zamuknuo i zaveo se u duboke misli. Činilo se tad, kao da i ne sluša moje riječi, a rukom je pritiskivao grudi, kao da bi htio ondje stisnuti neku bol. Za vrijeme naše šetnje prošao je mimo nas više puta i Harry Drake, razmahujući se bučno po svom običaju. Ne znam, jesam li se prevario, jer mi je duh već unaprijed reagirao, ali mi se činilo, kao da Drake promatra moga prijatelja nekom stanovitom bezobraznom upornošću. Mora da je to i Fabijan primijetio, jer me je zapitao:

— Kakav je to čovjek?

— Ne poznajem ga — odgovorih.

— Nikako mi se on ne sviđa, — primijeti Mac Elwin.

Postavite dva broda na otvoreno more, bez vjetra i bez strujanja — napokon će se oni ipak sudariti. Ubacite u svemir dva nepokretna planeta — i oni će se sudariti. Dovedite dva neprijatelja među silnu svjetinu — oni će se neminovno susresti — sve je samo pitanje vremena. Sudbina tako hoće.

Kad se spustila večer koncert je započeo prema objavljenom pogramu. Velika je dvorana bila sjajno rasvijetljena i puna slušalaca. Kroz poluotvorene prozorčiće vidjela su se suncem opaljena lica i debele crne ruke mornara. Čovjek bi gotovo pomislio da su to maske po zidovima. Pred napola otvorenim vratima stajali su opet gusto zbijeni stewardi.

Gledaoci, gospoda i dame sjedila su postrance na divanima, usred dvorane, u naslonjačima, stolcima i klupama, drugi su se opet okrenuli glasoviru, smještenom između obih vrata, koja su vodila u salon za dame. Gibanjem broda nastalo bi od vremena do vremena među slušateljima lako pomicanje. Stolci i naslonjači bi se rušili, a snažan val nagnuo bi sve glave na istu stranu. Svi bi tada zašutjeli, šale bi zamuknule, no sve u svemu ipak nije moglo biti nesreće zahvaljujući načinu izgradnje ovoga broda.

Koncert je započeo s čitanjem »Oceanskog Vjesnika«. To je bio dnevnik političkog, trgovačkog i književnog sadržaja, koji se uređuje na brodu za potrebe putnika. Kod Amerikanaca i Engleza je ovakav način razonode vrlo omiljeo. List se preko dana redigira, a publika je zadovoljna i s malim, pa čak i s premalim.

Broj od 1. travnja donio je prilično težak uvodni članak, koji se odnosio na opću politiku, te različite činjenice, koje bi Francuzu jedva izmamile smiješak, nekoliko šaljivih burzovnih tečajeva, vrlo naivne brzojavke, te prilično blijede i prazne riječi. Istina je bila samo to, da su sve te šale ushićivale jedino one, koji su ih izmislili.

Vrlo poštovani gospodin Mac Alpine, američki dogmatičar, samodopadno je čitao nekolicinu svojih slabo duhovitih sastavaka, te je završio slijedećom viješću:

»Upravo se javlja, da se predsjednik Johnson zahvalio u korist generala Granta«.

»Govori se pouzdano, da je Papa Pio IX. imenovao carskoga princa svojim nasljednikom«.

»Ferdinand Cortez je navodno optužio Napoleona III. zbog osvajanja Mexica i savezno s time zbog prijevarnog oponašanja«.

Pošto je tako »Oceanski Vjesnik« požnjeo dovoljno odobravanje, počeo je Mr. Ewing, lijepo mlado momče, uzdisati svojim hrapavim engleskim grlom o »lijepom otoku na moru« smatrajući se izrazitim tenorom.

»Reading«, samo čitanje imalo je svojih neosporivih čari. Neki častni stanovnik Texasa jednostavno je pročitao dvije ili tri stranice iz neke knjige; započeo je tihim glasom, a završio vrlo glasno i patetično. Razumije se, da je požnjeo gromoglasno odobravanje.

Prvi dio programa završen je pjesmom »Pastirska pjesma« za piano solo, a izvela ga je Mrs. Alloway, neka Engleskinja.

Nakon međučina od kojih deset minuta započeo je drugi dio koncerta.

Francuz Paul V... odigrao je dva ljupka i još nepoznata valcera uz bučni pljesak. Brodski liječnik, vrlo samodopadan mladić, pročitao je neku burlesknu scenu, neku vrst parodije na »Damu iz Lyona«, a to je bila drama, koja je u to doba u Engleskoj bila vrlo omiljela.

Nakon »burleske« imali smo čuti »Entertainment«. Što nam je naumio Sir James Anderson pružiti pod ovim imenom? Raspru ili možda propovijed? Ništa od svega toga!

Sir James Anderson ustao je s ljubeznim smiješkom, izvukao igru karata, zavratio orukvice svojih bijelih rukava te je s toliko ljupkosti i gracije izveo nekoliko šala s kartama, da je publika zaboravila na naivnost cijele stvari. I ovoga je puta odjeknulo neizostavno burno odobravanje.

Nakon »happy momenta« od Mr. Norville i pjesme »Sjećaš li se«, koju je otpjevao Mr. Ewing, program se završavao sa »God save the Queen«. Nekoliko je Amerikanaca zamolilo međutim Paula V... da im otpjeva francusku nacionalnu pjesmu, pa je nato moj ljubezni zemljak započeo uobičajenu »Partant pour la Syrie«. No jedna skupina slušača iz Sjevernih država odlučno se usprotivila, jer je željela čuti Marseillaisu.

Poslušni pianist se nije dao dugo moliti, te je popustljivošću, koja će prije biti posljedica glazbene vještine nego li vlastitog političkog uvjerenja, snažno udario u tipke i izveo himnu Rougeta de l'Isle.

Na koncu su svi stojeći zapjevali englesku nacionalnu himnu »God save the Queen«. Sve u svemu moglo bi se za ovo veče reći, što se po prilici može reći za sve ostale diletantske priredbe, naime da je i priređivačima i njihovim prijateljima donijelo željeni uspjeh.

Fabijan se za cijele večeri nije pokazao u dvorani.

XVII. Poglavlje

ŠIROKO MORE I MAGLA

U noći od ponedjeljka na utorak more je bilo vrlo nemirno. Na palubi je strašno škripalo, a predmeti su se po dvoranama opet kotrljali amo i tamo. Kada sam slijedećeg jutra u sedam sati opet izišao na palubu, bio se podigao svježi vjetar, a uskoro

zatim spustila se i kiša. Jedra su uvučena, pa kako naš steamer nije više bio ničim poduprt, nastalo je žestoko gibanje. Cijeloga ovoga dana, a bio je 2. travnja, paluba je bila potpuno pusta; čak su se i saloni ispraznili. Putnici su se sklonuli u svoje kajute, a kod luncha i objeda našla se jedva trećina gostiju.

Bilo je nemoguće odigrati ma i jednu partiju whista, jer su se stolovi igračima izmicali ispod ruku. Šah također nije bio pristupačan. Nekolicina neustrašivih ležala je po počivaljkama čitajući ili spavajući, a mornari su se u kišnim kabanicama filozofski šetali po palubi. Umotan u nepromočivi ogrtač stražario je glavni kormilar na svom mjestu. Njegove malene očice sjale su od zadovoljstva zbog ovakovog nevremena i vjetra. On je volio ovakovo vrijeme, kad se gotovo činilo, kao da se parobrod ljulja samo radi njegovog posebnog ličnog zadovoljstva.

Doklegod je pogled sezao, svuda sama sivost. Samo su tu i tamo krikom prolijetale ptice. Oko deset sati najavljen je neki bark s tri jarbola, ali se nije mogla raspoznati njegova narodnost.

Oko jedanaest je sati vjetar popustio i okrenuo se za dvije četvrtine. Kiša je odmah prestala. Uskoro zatim već je kroz oblake provirivalo nebesko plavetnilo, sunce si probilo put i tako omogućilo točnija promatranja. Bilješka je na vratima dvorane glasila:

Širina 46 stupnjeva 29 minuta Sjever
Dužina 42 stupnja 25 minuta Zapad
Put 256 milja

Brzina se »Great Easterna« nije dakle povećala premda je pritisak u kotlovima porastao, a tomu je bio kriv zapadnjak, koji je brod zahvatio sprijeda i tako ga znatno kočio u napredovanju.

U dva sata magla se opet zgusnula, vjetar je opet zaduhao, pa je postalo tako tmasto, da oficiri,

koji su stražarili na svojim mjestima, nijesu više mogli raspoznavati osobe na prednjem dijelu broda. Ove pare, zbijene nad valovjem, značile su u plovitbi najveću opasnost. Zbog njih je dolazilo do sudara, koji nijesu predviđeni, pa se stoga ne mogu ni izbjeći. Ovakova je nesreća još strašnija i od samoga požara.

Iz tih razloga stražarili su i oficiri i mornari najvećom brižljivošću, a kako se uskoro pokazalo, njihova bojazan nije bila uzaludna. Oko tri sata pojavio se nenadano, po prilici na dvije stotine metara udaljenosti od našega steamera, brod sa tri jarbola, čija su jedra snagom vjetra bila izvrnuta. Upravljati dakle više nije mogao. »Great Eastern« skrenuo je još za vremena, te mu je tako zahvaljujući brzini, kojom je kormilar dao određeni signal, izbjegao s puta.

Naši izvrstni signali davali su se pomoću zvona, pričvršćeno na prednjem dijelu broda. Ako bi zvono jedan puta odjeknulo, to bi značilo: brod pred nama. Dva puta: brod s desne strane, a tri puta: brod s lijeve strane, pa je svaki puta brod usmjeren tako, da je sudar bio nemoguć.

Svježi je vjetar potrajao sve do večeri, no valjanje se pojačalo, jer je more već iz daleka bilo pokriveno nizinama New Fondlanda, pa više nije imao potpunoga zamaha. Osim toga je Sir James Anderson najavio za danas novi »Entertainment«, pa su se u određeni sat dvorane opet napunile. No ovoga nas puta nije kanio zabaviti kartaškim umijećem, nego nam je pripovijedao kako je polagao transatlanske kabele. Pokazao nam je različite fotografske snimke strojeva, koji su konstruirani baš za ovo polaganje. Ukratko, zaslužio je s punim pravom odobravanje i pljesak, koji su istodobno bili namijenjeni i častnom Cyrusu Fieldu, koji je bio prisutan na ovoj priredbi.

XVIII. Poglavlje

KOD NEW FOUNDLANDA

Slijedećega dana 3. travnja horizont je već od prvoga sata bio nekako čudno obojen. Englezi su to nazivali »blink«, a zapravo je to bjelkasti odraz ledenjaka, koji se na taj način odkrivaju u neposrednoj blizini. I zaista je »Great Eastern« prošao upravo širine, gdje plivaju prvi otrgnuti ledenjaci. Odmah je organiziran posebni nadzor, kako bi se izbjegli ozbiljniji sudari s ovim golemim blokovima.

Na zapadu je duhao jak vjetar, a na moru su se kovitlale pare i rastrgani komadi oblaka, kroz koje se samo od vremena na vrijeme moglo ugledati nebesko plavetnilo. Iz vode, koju su vjetrovi takoreći iskidali, odjekivao je mukli šum.

Na palubi se sve do tada nijesu pojavljivali ni Fabijan, ni kapetan Corsican, a ni doktor Pitferge. Uputio sam se stoga sam prema nekom udobnom kutu na prednjem dijelu broda. Nogama sam se odupro na neku veliku gromadu, uživajući u vjetru, koji nam je dolazio u susret. Bilo je to pravo mjestance za sanjarenje. Odatle sam mogao vidjeti sav taj golemi brod, prateći pogledom duge njegove linije, koje su se u sredini bile malko nagnule, a srednjim dijelom opet izdizale. Najprije sam ugledao nekoga mornara, koji je visio među prednjim jarbolom podržavajući se jednom rukom, dok je drugom spretno obavljao svoj posao. Pod njim se na palubi šetao vođa palube na straži pogledavajući jasno i oštro ispod vjeđa, crvenih od magle. Malo dalje opazio sam jednoga oficira, s navučenom kukuljicom, koji se s mukom nastojao održati protiv vjetra. More uopće nijesam vidio, nego možda jedino slabi tračak plavkastog horizonta.

Parobrod je zadrhtao u pravom smislu riječi, kad je snagom svojih strojeva zasjekao prednjim kljunom u valove, kako bi po prilici uzdrhtale i stijene kotla, kad se pod njim snažno potakne vatra. No ovaj gorostasni brod, koji je plovio protiv vjetra, nošen na tri vala, jedva je osjećao gibanje mora, koje bi inače obični prekooceanski brod silno potreslo.

Oko dvanaest i pol sati bilješka je pokazivala samo četrdeset četiri stupnja pedeset tri minute sjever i četrdeset sedam stupnjeva šest minuta zapad za širinu i duljinu. Mi smo dakle u razdoblju od dvadeset i četiri sata prevalili 227 milja! Mladi su zaručnici sigurno već postali neraspoloženi radi naših kotača, koji se nijesu htjeli pomaknuti naprijed, i zbog naših strojeva, čiji su okretaji smalaksali, te zbog nedovoljne pare, koja nije radila prema njihovim željama.

Oko tri sata vjetar je očistio nebo, pa se činilo, kao da se nebosklon oko »Great Easterna« proširuje! Vjetar je malo pomalo sve više popuštao, no more se dizalo u dugim, čudesnim, zelenim zapjenjenim valovima. Ovako neznatan vjetar nikako međutim nije mogao toliko uznemiriti more i nije bio u razmjerima s tako silnim gibanjem valova. Možda se Ocean još srdi, — pomislio sam.

Oko tri sata najavljen je brod sa tri jarbola. Poslao nam je svoj broj i najavio se kao Amerikanac na putu u Englesku. Bio je to »Illinois«.

Poručnik K... priopćio mi je, da sad prolazimo preko obala izdanaka New Foundlanda. To su one dubine, u kojima je tako obilan ribolov sleđeva. Kad bi se izlegla sva jaja samo od tri ovakove životinje, bilo bi dosta riba za cijelu prehranu Engleske i Amerike.

Dan je prošao bez osobitih događaja, a redoviti šetači pojavili su se na palubi kao i obično.

Sve do tada se Fabijan i Harry Drake nijesu međusobno susreli, kako smo to utanačili kapetan Corsican i ja. Uveče su se gosti opet sastali u dvorani, kad su izvedene opet iste priredbe i iste pjesme, ista lektira; pojavili su se isti virtuozi i od-

jeknuo je isti pljesak. Između jednog pristaše Sjevernih Država i jednog stanovnika Texasa razvila se vrlo živahna rasprava. Ovaj iz Texasa odlučno je tražio za Južne države cara, pa je ova politička rasprava bila na najboljem putu da se pretvori u osobnu svađu, kad li je »Oceanskom Vjesniku« javljena slijedeća imaginarna brzojavka: »Kapetan Semmes, ministar rata, odredio je, da se naplate pustošenja Alabame s Juga«!

XIX. Poglavlje

FABIJAN I CRNA DAMA

Kapetan Corsican i ja napustili smo sjajno rasvijetljenu dvoranu, te smo zajedno pošli na palubu. Noć je bila izvanredno tamna, na nebu ni jedne zvijezde, a unaokolo na moru neprodirna tama. Prozori su se na društvenim dvoranama sjali poput vatre u ognjištu. Stražari se gotovo nijesu mogli raspoznati, a nas smo dvojica punim prsima udisali svježi zrak.

— Ja sam se skoro ugušio u dvorani, — reče Archibald — ovdje bar plovimo slobodnom atmosferom. To oživljuje! Ako svakih dvadeset i četiri sata ne dobijem svojih sto kubičnih metara svježega zraka, ne mogu živjeti.

— Onda samo dišite po miloj volji, kapetane — odgovorim mu — kisik je lijepa stvar, koju naši Parižani i Londonci zapravo poznaju samo po imenu.

— Njima je miliji ugljik, — primijeti Corsican — no svaki radi po svojoj volji. Što se mene tiče, ja ga ne volim ni u šampanjcu.

Dok smo nas dvojica tako razgovarali prošli smo desnom stranom broda zaštićeni od vjetra zidovima društvenih prostorija. Iz crnih dimnjaka su-

kljali su gusti kolutovi dima, puni varnica, šum strojeva izmiješao se s fićukom vjetra, a od vremena do vremena odjeknuli bi na palubi usklici mornara: »Al 's Well! Al 's Well!« (Sve u redu!) Nije propušten nikakav oprez za sigurnost broda u ovim predjelima mora, ugroženima od ledenjaka. Nakon četvrt sata odredio je kapetan, da se zagrabi vedro vode radi ispitivanja temperature, pa u slučaju da mu se ona pričini preniskom, ne bi ni časa časio promijeniti smjer. On je vrlo dobro znao, da je prije četrnaest dana na ovoj istoj širini brod »Perreire« zapao među ledenjake, a to je bila opasnost, koju je svakako valjalo izbjeći.

Uostalom, noćni je red propisivao na brodu strogu budnost. Sam kapetan nije odlazio na počinak, a pomagali su mu dva oficira, jedan kod kotača, a drugi kod stroja. Osim toga stražarila su dva čovjeka na prednjem dijelu palube, a dvojica su se nalazila kod kormilara. Putnici nijesu imali razloga, da se uznemiruju.

Kapetan Corsican i ja promatrali smo sve ove pripreme, pa smo se zatim povratili na stražnju palubu. Naumili smo još neko vrijeme ostati gore prije nego što pođemo u svoje kajute, onako, kako bi se mirni građani prošetali po trgu, prije nego što pođu svojim kućama.

Na prvi se pogled činilo, da je mjesto prazno. No uskoro kad su nam se oči privikle na tamu, opazili smo neku osamljenu priliku, koja se bila naslonila na ogradu i nepomično gledala pred sebe.

— To je Fabijan, — prošapće Corsican.

Jest, zaista je to on bio, no premda smo ga nas dvojica primijetili i prepoznali, on nas nije vidio, te je još uvijek zadubljen u promatranje piljio u jedan kut. Što je tamo vidio? Kako su njegovi pogledi mogli prodirati kroz gustu tamu? Mislio sam da je bolje ne smetati ga, no kapetan mu se približio i kliknuo:

— Fabijane?

Fabijan ne odgovori, a Corsican ga opet zovne. Tad se on trgne, okrene nam se za čas svojim licem i reče samo jednu jedinu riječ:

— Mir!

Pri tom je pokazao rukom na neku sjenu, koja se lagano kretala amo i tamo na samom rubu palube.

Fabijan je dakle promatrao ovu jedva vidljivu pojavu, pa nam je sada došapnuo smiješeći se žalostno:

— Crna dama!

Ja sam se i nehotice trgnuo. Kapetan me Corsican zgrabio za ruku, pa sam osjetio, da i on drhće. Istoga časa sinula nam je u glavu jedna misao: ova je sjena bila prikaza, o kojoj je govorio doktor Pitferge.

Fabijan se opet prepustio svojim snovima, a ja sam, nagnuvši se naprijed, zbunjena pogleda promatrao ljudsku priliku, koja se ondje pred našim očima kretala amo i tamo. No čim smo dulje gledali na onu stranu, obrisi su se njezini sve jasnije ocrtavali. Primakla nam se bliže, zastajala, odlazila dalje, a sve nečujno kao da lebdi nad zemljom. Nesmirena duša! Po prilici na deset koraka od nas zastala je nepomično, pa sam mogao raspoznati stas vitke žene, ogrnute u neku vrst tamnog burnusa. Lice joj je bilo pokriveno gustim velom.

— Sigurno luđakinja, je li? — tiho je šaputao Fabijan.

Ona je zaista bila luda, no Fabijan nas nije pitao, nego je govorio sam sa sobom.

Uto nam se jadno stvorenje već više približilo. Činilo mi se, da raspoznajem njezine sjajne oči pod velom. Sad su se čvrstim i ukočenim pogledom prikovale na Fabijanu. Pošla mu je u susret, ali je odjednom neočekivano stavila ruku na njegovo srce. Prošlo je nekoliko časova duboke šutnje — činilo se kao da broji udarce njegova srca — onda se žurno okrenula i nestala kroz stražnja vrata palube.

Fabijan je bio izvan sebe. Pružio je ruke za njom i gotovo bi se srušio na koljena.

— Ona! — šaptao je.

Zatim je opet kao u nevjerici potresao glavom i dodao:

— Mora da je varka!

Corsican pokuša da ga opet protrese.

— Dođi, Fabijane, — klikne, uhvati za ruku i povuče sa sobom svog nesretnog prijatelja.

XX, Poglavlje

ELLEN — MORMONSKI PROPOVJEDNIK

Za Corsicana i za mene nije više bilo sumnje. Vidjeli smo Ellen, zaručnicu Fabijanovu i ženu Harry Drakea. Kako je sudbina čudnovato bacila ovamo ove tri osobe! Pa ipak, premda se činilo, kao da ju je Fabijan na čas prepoznao, on je odmah zatim smatrao ovu priliku utvarom svoje mašte, pa nije vjerovao u njezinu opstojnost. Samo se u jednom pogledu nije prevario. Poviknuo je, da je luđakinja, a zaista je bila luda. Bol i očaj zbog ubijene ljubavi, zbog sveze s nedostojnim čovjekom, koji ju je oteo Fabijanu, slom njezine sreće, poremetio joj je duh.

Slijedećega jutra razgovarao sam o tomu s kapetanom Corsicanom. I on je bio na čistu o ličnosti mlade žene. Bila je to Ellen, koju je njezin muž vukao sa sobom na američki kontinent, te ju i ondje naumio uplesti u svoj pustolovni život. Kapetanov je pogled bijesno planuo, kad je pomislio na to, a i ja sam osjetio kako mi se srce pri toj pomisli neobuzdano pobunilo. No što smo nas dvojica mogli učiniti njezinom mužu i gospodaru? Baš ništa!

Kad bi Fabijan još jednom vidio Ellen, svakako bi prepoznao svoju zaručnicu, pa bi došlo do katastrofe, koju smo toliko izbjegavali. Morali smo stoga na svaki način nastojati, da spriječimo ponovni susret. Činilo se međutim, da nema bojazni, da bi se ova dva nesretna stvora opet vidjela. Ellen se nije ni danju ni noću pojavljivala u salonima ni na palubi. Samo usred noći pobjegla je valjda svom tamničaru, da osvježi jadnu glavu na svježem zraku i da u hladnom povjetarcu potraži ublaženje svoje sudbine.

Najkasnije za četiri dana morao bi »Great Eastern« uploviti u vode New Yorka, pa smo se stoga mogli nadati, da nam slučaj ne će poremetiti osnove i da Fabijan ne će doznati za Elleninu prisutnost na brodu. No uskoro smo se uvjerili, kako smo se prevarili.

Parobrod je tokom noći malko promijenio pravac, jer su ispitivanja vode tri puta pokazala temperaturu od dvadeset sedam stupnjeva Fahrenheita, t. j. tri do četiri stupnja Celzija ispod nule. Nije više bilo sumnje, da se u blizini nalaze veliki ledenjaci, pa je stoga »Great Eastern« krenuo južnim smjerom. Nebo se zaista toga dana čudno blistalo, atmosfera je bila upravo bijela, a cijeli se sjever intenzivno odražavao u boji ledenjaka.

Oštar vjetar prošao je zrakom, a oko deset sati pale su odjednom na brod fine male pahuljice snijega. Odmah zatim spustila se gusta magla, pa smo se neprestano morali javljati signalima. Galebovi, koji su potražili počinka na »Great Easternu« poplašili su se i u divljem lijetu opet nestali.

Oko pola jedanaest sati, kad se magla razbistrila, pojavio se na horizontu jedan parobrod. Odmah se vidjelo po oznakama njegova dimnjaka, da pripada društvu Inman, koje obavlja iseljenički prijevoz iz Liverpoola u New York. Parobrod se zvao »City of Limerick«, a imao je 1530 tona sa 256 konj-

skih snaga. U subotu naveče krenuo je iz New Yorka, pa je prema tomu bio zaostao.

Prije luncha nekoliko je putnika upriličilo igru »poule«, koja je bila vrlo omiljela. Rezultat igre imao se objaviti tek nakon četiri dana. Općenito je poznato, kako se ta igra igra.

Dvadeset i četiri sata dana i noći razdijele se prema broju putnika u četerdeset osam polovina ili devedeset šest četvrt sati. Svaki igrač ulaže po dolar, pa mu se određuje jedna od ovih polovina ili četvrt sati. Onaj, za čijega vremena, odnosno za čijih četvrt sata stupi na brod lučki pilot, dobiva svih četrdeset osam ili devedeset šest dolara. Igra je, kako se vidi, vrlo jednostavna. Nije riječ o konjskim utrkama, nego o utrkama na četvrt sata.

Poštovani Mac Alpine, Kanađanin, uzeo je u svoje ruke cijelu igru. Uskoro se našlo devedeset šest natjecatelja, među njima čak i nekoliko natjecateljica, pa sam i ja krenuo za općom bujicom, uložio svoj dolar i dobio svoj četvrt sata. No to je bio nesretan broj, koji mi nije mogao mnogo koristiti. Vrijeme je naime raspodijeljeno od podneva do podneva, pa prema tome postoje i dnevni i noćni rokovi. Noćni gotovo uopće nemaju vrijednosti u toj prilici, jer se brodovi po tami ne usuđuju na ovakove pothvate, pa su tako izgledi za noć vrlo slabi. No ja sam se brzo pomirio sa svojom sudbinom. Kada sam opet sišao u salon, vidio sam, da je ove večeri opet na redu čitanje. Misionar iz Utaka naumio je govoriti o mormonizmu, pa se tako pružila povoljna prilika, da čovjek upozna tajne Grada svetaca.

Uostalom, navodno je Mr. Hatch posjedovao veliki govornički dad, te je svakoga umio zanijet i uvjeriti.

Bilješka je ovoga puta ovako glasila:

Širina 42 stupnja 32 minute Sjever
Dužina 51 stupanj 59 minuta Zapad
Put 254 milje

Oko tri sata poslije podne najavili su kormilari, da se približuje veliki steamer sa četiri jarbola, koji je uskoro malko promijenio smjer, da bi «Great Easternu« najavio svoj broj. Naš je kapetan također zaplovio prema parobrodu, a on nam je javio svoje ime. Bila je to »Atlanta« jedan od najvećih brodova, koji je vršio službu od Londona do New Yorka. Poslao nam je svoje pozdrave, a mi smo mu uzvratili. Nedugo zatim, pošto je brod prošao mimo nas, izgubili smo ga opet iz vida.

Odmah zatim pristupio mi je Pitferge, da me obavijesti, kako Mr. Hatch ne će održati predavanje, jer puritanke na brodu odlučno prosvjeduju, da njihovi muževi steknu dublji uvid u tajne mormonizma. Pitferge je bio stoga vrlo zlovoljan.

XXI. poglavlje

NEPRIJATELJI SE SUKOBLJUJU.

U četiri sata nebo se opet razbistrilo, more se smirilo, a ljuljanje je broda prestalo. Čovjek bi gotovo pomislio, da se nalazi na čvrstom tlu. Ovom nepokretljivošću »Great Easterna« došli su putnici na misao o utrci. Ni Turf u Epsomu (staza za utrke) ne bi bio bolje tlo, a što se tiče konja, njih su imali nadomjestiti punokrvni škoti. Novost se ubrzo raširila, pa su se odmah sakupili športaši. Neki Englez, vrlo poštovani Mac Karthy, imenovan je povjerenikom, a trkači su se bez okolišanja prijavili. Bila su to šestorica mornara, neka vrst centaura, jer su istodobno imali biti i konji i yockeyi, svi obuzeti najboljom voljom, da dobiju prvu nagradu.

Obje pruge hodnika tvorile su stazu, pa je određeno, da trkači tri put obiđu brod, i tako prevale put po prilici od 1300 metara.

Uskoro se sav prostor ispunio gledaocima, koji su prinosili očima svoje lorgnette, a djelomično navukli čak i zelene koprene, da bi se valjda zaštitili od prašine Atlantskog oceana. Equipaga doduše nije bilo, premda bi se i za njih našlo pristojno mjesto. Sve su se dame bacile u raskošne toalete tiskajući se po hodnicima stražnje palube. Razumije se, da je slika bila čarobna!

Fabijan, kapetan Corsican, doktor Dean Pitferge i ja postavili smo se na hodniku prednje palube. Tu su se bili sakupili pravi »gentlemen-rideri«, jer je ovo mjesto takoreći pružalo mir. Pred nama se nalazio stup, koji je označavao polazak i cilj. Uskoro su se sklapale i oduševljene oklade, već prema tomu, da li je vanjski izgled trkača pružao veću ili manju vjerojatnost uspjeha.

Nijesam mogao pritajiti svoj nemir, kad sam opazio kako se i Harry Drake svojom uobičajenom hvalisavošću dao na te pripreme izričući svoje mišljenje na tako bezobrazan i odbojan način, da se na njegove riječi uobće nije moglo ništa ni odvratiti.

I Fabijan se doduše bio okladio za nekoliko funti, ali je u cijeloj onoj buci ostao po strani prilično ravnodušan, potištena i žalosna izgleda, kao i obično. Očito mu misli nijesu bile zabavljene događajem dana.

Među trkačima su dvojica napose svratila na sebe općenitu pažnju; prvi, Škot iz Dundee, po imenu Wilmore, bio je malen, mršav čovječuljak, širokih prsiju, ali gotovo bez kostiju, s vrlo vatrenim očima. On je već bio pobudio vrlo povoljno mišljenje za svoju sposobnost. Drugi, neki visoki vitki i snažni Irac po imenu O'Kely imao je duge noge poput pravog trkaćeg konja, te je prema procjeni poznavača imao bar toliko izgleda kao i Wilmore. Kladili su se dakle sa jedan naprama tri, pa sam se i ja baš dao nagovoriti, da riskiram nekoliko dolara pouzdavajući se u njegovu snagu i spretnost, kad li pristupi k meni Pitferge:

— Kladite se na maloga, vjerujte meni: veliki nema kvaliteta.

— A što želite time reći?

— Mislim, da O'Kelly nije punokrvan trkač, — odgovori ozbiljno doktor. — On će po svoj prilici u početku vrlo brzo trčati, no on nije uzdržljiv. U malom Škotu naprotiv ima rase. Pogledajte samo, kako je dobro građen i kako mu je širok prsni koš! To je subjekt, kojemu ovakav napor snage nije ništa novo. On se sigurno često s osobitim zadovoljstvom vježbao u trci na istom mjestu, naime u skakanju s jedne noge na drugu sa najmanje dvije stotine pokreta u minuti. Kladite se na njega, sigurno se ne ćete pokajati.

Poslušao sam njegov savjet i okladio sam se na Wilmorea. Ostala četiri trkača nijesu ni dolazila u obzir.

Svih šest trkača postavilo se zatim u isti red uz granicu ovoga stupa, pa tako nije bilo bojazni od neispravnoga starta.

Objavljen je znak, pa je trka započela uz burno klicanje. Poznavači su odmah primijetili, da su Wilmore i O'Kelly trkači od zanata, jer su, ne brineći se ni najmanje za svoje takmace, koji su krajnjim naporom trčali pred njima, jurili nagnuvši se gornjim tijelom, no začudo uspravljene glave. Gornji dio ruke pritisli su uz prsni koš, a kut ruku svinuli malo naprijed. Svaki pokret noge popratili bi odgovarajućim suprotnim pokretom ruke. Bili su bosi, a pete, koje se uostalom nikad nijesu taknule tla, davale su im potrebnu pokretljivost, kako bi sačuvali sakupljenu snagu. Ukratko, svi su pokreti njihovih tjelesa međusobno odgovarali i upotpunjavali se.

Već u drugoj rundi oteli su O'Kelly i Wilmore prednost svojim protivnicima, koji su već gubili dah. Oni su doslovno potvrdili doktorovo načelo: »Ne trči se s nogama, nego s prsima!« Čvrsta koljena i čvrste noge lijepa su stvar, no dobra pluća vrijede još više!

U pretposljednjoj su rundi pozdravili gledaoci svoje ljubimce sa svih strana dovikujući im ohrabrive riječi, poklike i odobravanja.

— Mali će pobijediti, zadržao je još potpuni dah, — reče Pitferge — pogledajte samo kako se veliki zadahtao!

I zaista je Wilmore, premda blijed, bio još sasvim miran, a O'Kelly već sav u pari poput mokre slame, kad se zapali. Bio je »au fouet«, da upotrebimo športski izraz, ali je još uvijek s Wilmorem ostao na istoj liniji.

Napokon su stigli do velike društvene dvorane, zatim do shine-lighta, a onda po treći puta do stupa.

— Hura! Hura! Wilmore! — vikali su jedni.

— Hura! O'Kelly! — opet drugi.

— Wilmore je pobijedio!

— Ne, obojica su zajedno stigla.

Wilmore je pobijedio, iako doduše najviše samo za duljinu pola glave — odluči častni Mac Karthy. No mnogi se ovim pravoriekom nijesu htjeli zadovoljiti, raspravljajući i dalje o toj stvari. Pristaše Irca, među njima pak napose Harry Drake, tvrdili su, da je to neodlučna utrka, takozvani »dead head«, te su zatražili, da se još jednom počne ispočetka.

U taj čas primijetim, kako je Fabian, po svoj prilici pod dojmom nehotične uzbuđenosti, pošao prema Harry Drakeu i rekao hladno:

— Vi ste u zabludi, gospodine, pobijedio je škotski mornar.

Drake žestoko pristupi Fabianu:

— Što izvolite? — upita.

— Kažem, da ste u zabludi, — odgovori mirno Fabian.

— Tako? — kriknę Drake i nasmije se surovo — valjda zato, što se se vi kladili na Wilmorea.

— Ja sam se, kao i vi, kladio na O'Kellya, pa ću dakako platiti što sam izgubio — odvrati Fabian.

— Gospodine, zar se usuđujete mene poučavati? — vikne Drake bijesno, no nije dovršio riječ. Ka-

petan Corsican već je stupio između njega i Fabijana, da ovu svađu nastavi dalje na svoj vlastiti račun, postupajući s Drakeom s najvećim prezirom i nedvojbenom porugom.

No očito onaj razbijač nije želio imati posla s Corsicanom, jer se u času, kad je kapetan stao pred njega skrštenih ruku, okrenuo Fabijanu i rekao uz zlobni smiješak:

— Gospodinu su valjda potrebni njegovi prijatelji, da se brani?

Fabijan problijedi i htjede se baciti na Harry Drakea, no ja sam ga svom snagom zadržao, a s druge strane su opet Drakea odvukli njegovi drugovi. No prethodno je još dobacio svom protivniku pogled, pun divlje mržnje.

Archibald Corsican, Fabijan i ja krenusmo zajedno dolje, a kada se rastadosmo reče Fabijan Mac Elwin mirnim glasom:

— Prvom prilikom ispljuskat ću ovog lupeža!

XXII. poglavlje

LUĐAKINJA

U noći od petka na subotu prošli smo stazom Golf-struje koje su se tamne i tople vode oštro ocrtavale od ostalih slojeva vode. Površina ove struje, koja se provlači valovima Atlantskog oceana, pomalo je čak konveksna. To je dakle u pravom smislu riječi rijeka, koja teče među dvima tekućim obalama, i to jedna od najznamenitijih rijeka naše zemlje, jer bi Amazonka ili Missisippi prema njoj bili samo mali potočići. Voda, koja je zagrabljena tokom noći, porasla je svojom temperaturom od 27 stupnjeva Fahrenheita na 51 stupanj, a to je iznosilo 12 stupnjeva Celziusa.

Taj dan, 5. travnja, započeo je s prekrasnim izlaskom sunca, koji se divno odražavao u vodi. Topao jugozapadnjak napeo je jedra i donio nam na svojim krilima prvi lijepi proljetni dan. Na kopnu su se sad šume i polja sigurno zaodjeli u svježe zelenilo, a kod nas je sunce samo izmamilo svježe toalete. Premda na našoj zemlji gdjegdje zaostaje vegetacija, modi se ovakov zaostatak ne može nigdje predbaciti!

Uskoro su se na hodnicima našle brojne skupine šetača, pa sam i nehotice pomislio na Champs-Elysée, koje su nedjeljom pod svibanjskim suncem pružale sličnu sliku.

Tokom prijepodneva nigdje nijesam opazio kapetana Corsicana, a kako sam nešto želio čuti o Fabijanu, pođoh prema njegovoj kajuti, koja se nalazila nedaleko od velike dvorane. Pokucam, ali bez odgovora, te konačno otvorim vrata i pogledam unutra — Fabijana nije bilo u sobi.

Nije mi preostalo ništa drugo, nego da opet pođem na palubu te među šetačima potražim svoje prijatelje. No ondje nije bilo ni njih ni doktora.

Šetajući se tako besciljno gore dolje padne mi na pamet, gdje li bi mogla biti skrivena nesretna Ellen, i koja je kajuta dodijeljena njoj i njezinom suprugu. Kakvim li je rukama ova sirotica bila povjerena? Nije naime bilo sumnje, da ju je njezin nedostojni suprug ostavljao po čitave dane. Sigurno se nalazila na čuvanju kod nekakve plaćene bolničarke ili sobarice. Odjednom se u meni pojavila želja, da pronađem boravište ove sirotice, pa ma samo zato, da spriječim opasni susret između nje i Fabijana.

Počeo sam provoditi svoje osnove prolazeći kraj kajuta, salona za dame, a zatim hodnicima obih katova, koji se nalaze na ovom dijelu broda. To mi je ovdje bilo lako, jer se na svakoj kajuti nalazilo ime stanovnika, a to je, usput budi rečeno, uvelike olakšavalo službu stewardima. Ime Harry Drake među-

tim nijesam nigdje pronašao, pa se nijesam ni iznenadio, jer sam već unaprijed smatrao, da će njemu biti milije kajute na stražnjem dijelu, od ovih, koje su uvijek toliko posjećene, a pogotovo, što glede udobnosti i elegancije nije bilo razlike. Društvo »Société des Afréteurs« našlo je za shodno, da svojim putnicima dopusti samo jedan jedini razred.

Pošao sam dakle prema blagovaonicama, prateći pozorno pokrajnje hodnike, koji su tekli između dvostrukog reda kajuta. Sve su te sobe bile nastanjene i na svakoj sam pročitao ime nekoga putnika, no nigdje nijesam mogao naći ime, koje sam tražio. Vrlo sam se zbog toga začudio, jer sam držao, da sam naš plivajući grad skoro podpuno pregledao. No neki konobar, kojega sam o tomu zapitao, priobćio mi je, da se oko stotinu kajuta još nalazi iza blagovaonice.

— Kako bih došao onamo? — Zapitam.

— Stubištem, koje uz veliku društvenu dvoranu vodi gore na palubu.

— Vrlo dobro! A možete li mi još reći, u kojoj kajuti stanuje gospodin Harry Drake?

— Žao mi je, gospodine, no to ne znam — odgovori steward.

Uspeo sam se dakle opet na palubu i prošao kraj društvene dvorane ne bih li stigao do vrata, koja mi je označio konobar. Došao sam tako do nekog stubišta, a zatim u neki polutamni, jednostavni prostor, koji se vrlo razlikovao od ostalih lijepih dvorana. Oko toga prostora nanizao se dvostruki red kajuta. Harry Drake u svakom slučaju ne bi mogao naći povoljnije mjesto za Ellen i za njezinu odvojenost.

Većina je ovih kajuta bila nenastanjena. Na nekim vratima, na dvije ili tri kajute, nalazila su se imena putnika, no traženo ime i opet nijesam našao. Nakon pomnog razgledavanja cijelog ovog predjela, htio sam se već, onako razočaran, povući, kad li mi dopre do uha tiho i gotovo nečujno mrmljanje; od-

mah sam pomislio, da to mrmljanje dolazi iz pozadine lijevog hodnika, pa sam se okrenuo u tom smjeru. Sad su već zvuci bili jasniji, pa sam raspoznao nekakvo pjevanje, nalik na tužaljku, ili, još bolje, neku umornu melodiju, no riječi nijesam mogao razumjeti.

Poslušao sam. Mora da je to pjevala neka žena, jer mi se činilo kao da iz tih zvukova izbija duboka i teška bol. Sigurno je to bio glas one jadne luđakinje, jer me ovoga puta slutnja nije mogla prevariti. Približio sam se tiho kajuti, a bila je posljednja u ovom tamnom hodniku. Svijetlo je onamo sigurno dolazilo nekim donjim otvorom, koji se nalazio u trupu »Great Easterna«. Na vratima se nalazio samo broj 775, bez ikakvog imena. No i što bi Harry Drakeu bilo stalo, da jasnije označi Elleninu tamnicu?

Sad sam već sasvim jasno čuo glas mlade žene, pa mi se pričinilo, kao da je njezin pjev samo niz često isprekidanih rečenica i kao da govori o nečem jednako dragom i bolnom.

Premda nijesam imao ništa, čime bih to dokazao, ipak sam bio siguran, da je tako mogla pjevati samo Ellen.

Zastao sam nekoliko minuta nepomično i slušao, a onda sam odjednom čuo korake, baš kad sam se htio povući. Razumije se, da sam očekivao Harry Drakea, pa kako radi Fabijanova i Ellenina dobra nijesam htio da me ovdje iznenadi, povukao sam se brzo hodnikom, koji je skretao oko dvostukoga reda kajuta. Odatle bih se lako mogao povratiti na palubu, a da me nitko ne primijeti.

Meni je međutim bilo stalo, da doznam, tko je bila ta osoba, što se približavala. Polutama me dobro sakrila, pa sam se tako stisnuo u kut i vidio sve, dok sam za druge ostao nevidljiv.

Međutim je već i onaj šum koraka prestao, a s njim začudo i Ellenina pjesma. No nije prošlo dugo, pa se pjesma opet začula, a i vrata su za-

škripala pod nečijim lakim koracima. Nagnuo sam se malko unapred, te sam tako u nejasnom sumraku ugledao — svoga prijatelja Fabijana.

Da, bio je to moj nesretni prijatelj! Zar ga je nagon doveo na ovo mjesto? Ili je možda on još prije mene otkrio boravište mlade žene? Nijesam mogao odgovoriti na ovo pitanje, ne znajući, što da mislim. Fabijan je išao polagano uzduž kajuta, prisluškujući neprestano, kao da slijedi zvuk glasa, koji ga je možda privlačio i protiv njegove volje. Sad, kad mi se približio, učinilo mi se kao da su tihi zvuci postali još slabiji i kao da se gube poput lakoga daha. Fabijan je prispio do kajute i zastao slušajući.

Kako li mu je moralo udarati srce kraj ovih tužnih zvukova! Možda su pobuđivali u njemu uspomene na lijepa minula vremena? Pa ipak, nije mogao ni slutiti, da bi Ellen bila prisutna na brodu, jer nije ni znao, da se Harry Drake nalazi među putnicima. Sigurno ga je ovaj žalosni pjev mamio samo zato, što se poklapao s njegovim vlastitim bolom i vlastitim osjećajima.

Fabijan je još uvijek stajao kraj kajute i osluškivao. Što li će učiniti? Što, ako zazove luđakinju, ako ona odjednom otvori vrata i pojavi se pred njim? Sve je to bilo moguće, pa, kad bi se zbilo, dovelo bi moga prijatelja u veliku opasnost. Još jednom je Fabijan približio uho vratima, ali je pjev utihnuo i odjednom se začuo strahovit prodirni krik.

Možda je Ellen, privučena nekom magnetskom snagom, osjetila u svojoj blizini onoga, koga je ljubila? Fabijanov je položaj bio strašan; kao da se slomio sam u sebi. Da li će razbiti vrata? Tako sam se uplašio radi te mogućnosti, da sam srnuo prema njemu, uhvatio ga za ruku i povukao natrag.

On me je odmah prepoznao i mirno se pokorio, no onda me zapitao prigušena glasa.

— Znadeš li ti tko je ta nesretnica?

— Ne, Fabijane, ne!

— Mora da je to luđakinja, — reče on. — Čovjek bi skoro povjerovao u glas s drugoga svijeta! Oh, ovo ludilo nije neizlječivo, osjećam i pouzdano znam, da bi malo ljubavi i odanosti ovoj sirotici donijelo ozdravljenje.

— Dođi Fabijane, dođi!

Kad smo opet prispjeli na palubu, Fabijan me napustio ne rekavši ni riječi. No ja sam ga polagano slijedio ne gubeći ga iz vida, sve dok nije nestao u svojoj kajuti.

XXIII. poglavlje

ZVJEZDANO NEBO.

Nedugo zatim susreo sam kapetana Corsicana te sam mu ispripovjedio svoj doživljaj. I on je shvatio, da je situacija postala još zamršenija i ozbiljnija. Hoće li nam poći za rukom, da predusretnemo u buduće sve opasnosti? Kako bismo rado ubrzali vožnju »Great Easterna« i postavili cijeli Ocean između Fabiana i Drakea!

Na rastanku smo se kapetan Corsican i ja sporazumjeli, da ćemo još budnije bdjeti nad sudionicima ove drame, čije je rješenje moglo doći svakoga časa i protiv naše volje.

Toga se dana očekivao poštanski brod društva Cunard od 2760 tona, koji vrši službu na liniji od Liverpoola do New Yorka. Brod je krenuo iz Amerike u srijedu u jutro, pa je stoga već morao uskoro biti na vidiku. No svi smo ga uzalud izgledali, on se nije pojavljivao.

Oko jedanaest sati organizirali su engleski putnici javno sabiranje u korist ranjenika na brodu, od kojih neki još uvijek nisu bili ustali iz kreveta.

Oko podne je sunce dozvolilo vrlo točno promatranje. Rezultat je glasio:

Dužina 58 stupnjeva 37 minuta Zapad
Širina 41 stupanj 41 minuta Sjever
Put 257 milja

Držali smo širinu točno na sekundu. Mladi zaručnici pomno su pogledali bilješku učinivši nestrpljiv pokret. Oni bi se, izgleda, rado potužili na našu vožnju.

Prije luncha priredio je kapetan Anderson za razonodu društva gimnastičke vježbe, kojima je sam upravljao. Po prilici oko pedeset ljudi oponašalo je sa štapovima u ruci upravo majmunskom točnošću sve njegove pokrete. Svi su »radili« metodički, ne rastavljajući svojih usnica.

Tokom večeri najavljena je još jedna zabava. No ja nijesam sudjelovao, jer su mi ove vječno jednake šale već dosadile. U posljednje vrijeme bio je osnovan takmac listu »Oceanski Vjesnik«, a te večeri su se imala fuzionirati oba ova lista.

Ja sam prve noćne sate radije proveo na palubi promatrajući krasno zvjezdano nebo. No i kraj ove vedrine more se kasnije uznemirilo najavljujući loše vrijeme, a i valjanje je opet započelo.

Spustio sam se na neku klupu i dao se na promatranje zvijezda. Prostim okom može se izbrojati na nebeskom svodu samo oko pet tisuća zvijezda, no činilo se, kao da se ove večeri vide čitavi milijuni. Pegazov rep ocrtavao se na horizontu u svoj svojoj divoti poput blistave odjeće neke vilinske kraljice. Vlašići su se pojavili u isti čas sa Blizancima, koji se unatoč svome imenu ne pojavljuju uzastopce. Bik me je gledao svojim velikim vatrenim okom, a iznad oblaka se svijetlila Vega, naša buduća polarna zvijezda, dok se nedaleko odatle zaokružila veličanstvena Mliečna staza, sačinjavajući tako krunu sjevernog neba.

Činilo se kao da uslijed gibanja broda sve ovo nepokretno zviježđe poprima život i dah. U časovitom nagibu broda primijetio sam, kako veliki jarbol od Velikoga medvjeda pa do Ataira u Orlu opisuje ljupki luk, a niski mjesec uranjao je jednim krajem svoga srpa u plavetni horizont.

XXIV. poglavlje

U BURI.

Slijedeća je noć bila vrlo nemila. Naš je brod strahovito zahvaćen poprijeko, te se neprestano ljuljao amo i tamo. Pokućtvo se bučno pomicalo, a posuđe je zvonilo po umivaonicama. Mora da je vjetar bio već vrlo žestok. Uostalom »Great Eastern« prolazio je upravo širinom mora, na kojoj su valovi osobito burni, a nesreće česte.

Oko šest sati u jutro s mukom sam se uspeo stubištem i prihvatio se ograde iskorišćujući svaki treći nagib za nov korak, dok nijesam konačno stigao na palubu. Uz priličan napor snage dovukao sam se do prednje palube, ali je mjesto bilo pusto i prazno, ako se naime uopće tako može nazvati zakutak, gdje se nalazio doktor Dean Pitferge. Ovaj častni starac ovio je svoju desnu nogu oko jednoga stupa ograde, svinuo leđa proti vjetra i odupro se obim rukama. Kako mu je pak u svim ovim manipulacijama samo još glava ostala slobodna, pozvao me pokretima glave i različitim grimasama, da mu se pridružim. Učinio sam nekoliko puzavih pokušaja, prevrtao se i okretao poput gusjenice, dok konačno nijesam stigao k njemu i odmah zauzeo jednaki položaj.

— Hohoho — uzviknuo je — kolikog li zadovoljstva! I baš kad bi »Great Eastern« imao uploviti posjetio nas je ovakav pravi ciklon, koji je baš naručen i poslan za ovaj brod.

Doktor je ove riječi istisnuo samo u kratkim isprekidanim rečenicama, jer je vjetar odnio polovinu od svega, što je rekao. No ja sam ga ipak razumio. Već sama riječ ciklon, sve objašnjuje. Ona znači strahovitu buru, na Indijskom i Atlantskom oceanu orkan, na afričkoj obali tornado, u pustinji samum, a na kineskim morima tajfun. Zlokobna snaga tih vjetrova donosi opasnost i najvećim brodovima.

Kako li bi »Great Eastern« izdržao ovakav ciklon i što bi on mogao učiniti ovom gorostasu?

— Doživjet će nesreću, — ponovi Dean Pitferge — pogledajte, kako zabada nos u perje!

Ova pomorska metafora bila je vrlo značajna za naš brod. Prednji mu je kljun bio nestao u vodenim bregovima, koji su ga zahvaćali s lijeve strane. U daljini se više ništa nije moglo vidjeti, a svi znaci upućivali su na orkan. Oko sedam sati pojavio se vihor. More se kao pobješnjelo dizalo i spuštalo, a maleni međuvali, koji su ocrtavali horizontalni položaj velikih valova, potpuno su nestajali. Ocean je nabrekao u dugim zapjenjenim vodama i rasprskivao se opet uz neopisiv šum. Svakom minutom je bijes mora bivao veći, a »Great Eastern«, kojega su valovi zahvatali sa strane, silno se ljuljao.

— Postoje samo dvije mogućnosti, — rekao je doktor sigurnošću pravog pomorca — ili bi trebalo valove uspravno dočekati i utišati ih neznatnom snagom pare, ili valja pobjeći i odustati od borbe s pobješnjelim morem. No kapetan Anderson ne će se umjeti snaći ni u jednom od ovih manevara.

— Zašto? — upitam.

— Jer... se brodu mora nešto dogoditi! — odgovori doktor.

Kad sam se okrenuo, opazio sam kapetana, glavnog kormilara i prvog ingenieura, koji su, umotani u svoje kabanice, stajali kraj ograde obujmivši je čvrsto poput nas samih. Kapetan se smiješio kao i obično. Glavni kormilar proučavao je ljuljanje

broda, a činilo se, kao da će se srušiti svi jarboli i dimnjaci, te se smijao, da su mu se bijeli zubi blistali svojom bjelinom.

Čudio sam se zbog kapetanove tvrdoglavosti i upornosti da se na taj način bori protiv mora. Oko pola osam sati pogled je na Ocean već zaista pobuđivao strah. Na prednjoj palubi more je preplavilo brod, pa je zaista ova borba našega gorostasa protiv valovlja pružala veličanstvenu sliku. Donekle sam mogao razumjeti osjećaje našeg »gospodara iza gospodina Boga«, koji još uvijek nije htio popustiti. No zaboravio sam, da je snaga mora neizmjerna i da joj se ne može suprotstaviti ništa, što potječe iz ljudskih ruku.

Odjednom, oko osam sati, osjetismo silan udarac. Teški i silni val zahvatio je brod s lijeve strane.

— To nije samo obična zaušnica, nego udarac šakom u lice, — primijeti doktor.

I zaista nam je ovaj udarac nanio priličnu štetu, jer su se odmah zatim na valovima pojavili različiti komadi drveta. Jesu li to bili dijelovi našeg vlastitog mesa ili možda ostaci nekog tuđeg tijela, koje je ovaj udarac izbacio iz dubine? Na kapetanov znak učinio je »Great Eastern« okret za jednu četvrtinu, da izbjegne brodolominama, jer je postojala pogibelj, da bi se one mogle uplesti među lopate. Kad sam pak točnije pogledao, opazio sam, da je malopređašnji val otrgnuo štitove s lijeve strane, koji su se nalazili u visini od pedeset stopa nad morskom površinom. Okovi su bili istrgnuti, a nekoliko dasaka napola je još visilo na svom mjestu. Naš je gorostas zadrhtao pod ovim udarcem, no odmah je zatim nastavio put starom hrabrošću. Valjalo je bezuvjetno ukloniti krhotine s prednje palube. Kapetan je u svom grozničavom maru odlučio, da ne će popustiti, pa se činilo, da njegov žar prelazi i na brod.

Jednom časniku i nekolicini ljudi određeno je, da pođu na prednju palubu i da uklone krhotine.

— Pazite, nesreća nije daleko! — šaptao mi je doktor.

Pomorci krenuše na prednji dio broda. Nas smo se dvojica naslonila na drugi jarbol i gledala, kako se svakim valom na palubu prosuo novi pljusak.

Odjednom je brod potresao i drugi silni val, daleko žešći od prvoga. Jedna golema ploča od lijevanog željeza otkinula se, masivno natkrovlje nad stražarnicom uništeno je, a desna stijena, raskomadala se poput komada platna, napetog protiv vjetra.

Svi su se ljudi na prednjoj palubi srušili. Jedan časnik, koji bi se bio skoro utopio, podigao se, stresao vodu iz crvenkastih brkova i ogledao se za svajim ljudima. Zatim se bacio prema jednom mornaru, koji je bez svijesti ležao na tlu, podigao ga na svoja ramena i odnio. Na međupalubi je voda ležala u visini od tri stope, a unaokolo broda voda je bila pokrivena opet novim komadima krhotina i različitim drugim predmetima, među inim i tisućama lutaka, što ih je moj zemljak vozio iz Rue Chapona u Ameriku. Da čas nije bio tako kritičan, čovjek bi se morao i nasmijati, jer su se malena tjelesa ljuljuškala na valovima amo tamo. No uto je poplava već stigla i do nas. Bujica vode srušila se na sve otvore, pa je »Great Eastern« tako oštećen, da je prema kasnijem izvješću nekog ingenieura vozio sa sobom više od 200 tona vode, dovoljno, da njome potopi fregatu prvoga reda.

— I to je dobro! — reče doktor, kojemu je vjetar strgnuo s glave šešir i odnio ga.

Bilo bi upravo ludo prkositi još dalje sudbini u ovakvom položaju. Valjalo se sad odlučiti na bijeg. Kad se dakle sad brod s oštećenim prednjim dijelom okrenuo svojim prednjim kljunom moru, nalikovao je čovjeku, koji se okladio o svoju glavu, da će s otvorenim ustima plivati pod vodom.

Napokon je kapetan Anderson morao promijeniti svoj naum. Vidio sam, kako je sam otrčao k malenom kotaču, koji je određivao pokrete kormila, a

uskoro zatim digla se para u stražnje cilindre. Gorostas se svojim prednjim kljunom okrenuo prema sjeveru i bježao pred burom poput orahove ljuske.

U taj čas povikne naš kapetan najvećim bijesom, premda se inače uvijek umio svladavati, pa sam ga poznavao samo kao mirnog i staloženog čovjeka:

— Moj je brod obesčašćen!

XXV. poglavlje

PRAKTIČNE IDEJE DOKTORA PITFERGE.

Tek što je »Great Eastern« učinio spomenuti zaokret i okrenuo talasima svoj stražnji dio, ljuljanje je prestalo, pa je nakon uzbuđenja posvuda nastala posvemašnja nepokretnost. Iznesen je doručak, pa kako se većina putnika tišinom na brodu smirila, uskoro su se napunile blagovaone, pa se moglo jesti bez smetnje i neugodnog ljuljanja. Nije se srušio ni jedan tanjur, nijedna čaša nije se prosula. Tri četvrt sata kasnije počeli su se predmeti međutim opet pomicati, svjetiljke ljuljati u zraku, a stakleno posuđe zveketom se rušiti. »Great Eastern« opet je nastavio vožnju prema zapadu. Doktor Pitferge i ja krenuli smo opet na palubu, a na putu smo susreli tvorničara lutaka.

— Vaš se je mali svijet gadno proveo, — oslovi ga moj pratilac. — Te lutkice ne će moći pokazati Sjedinjenim Državama svoja lišca.

— Ništa zato, — kliknu pariški industrijalac — roba je bila osigurana, a moja tajna nije propala. Napravit ćemo jednostavno nove lutke.

Vidjelo se, da se nije dao lako zbuniti. Nakon uzajamnog prijateljskog pozdrava krenusmo dakle dalje na stražnji dio broda. Tu smo čuli od nekog

kormilara, da su se za vrijeme od jednoga do drugoga silnoga vala lanci kormila bili zapleli.

— Da se taj slučaj dogodio u ljuljanju, pripovijest bi se mogla gadno svršiti, — reče Pitferge. — Voda je u rijekama nagrnula u brod. Parne sisaljke rade doduše svom snagom, da je opet izbace, ali još ima mnogo posla.

— Kako li je sad nesretnom mornaru? — Upitam doktora.

— Jadnik je zadobio tešku ranu na glavi. Brodski liječnik doduše jamči za njegovo ozdravljenje, no mene baš to zabrinjuje. Uostalom, vidjet ćemo. Slučaj je vrlo žalostan. Ovaj je čovjek bio prije ribar, pa sad prvi puta putuje preko mora. Kod kuće ima mladu ženu i dvoje djece. Neki doduše govore, da je voda otplavila još i nekoliko ljudi, no na sreću se pokazalo, da to nije istina.

— Jesmo li sada opet krenuli starim smjerom?

— Jesmo, — odgovori Pitferge — krenuli smo zapadnim smjerom usprkos vjetru i valovima. To se i opaža — dodao je zatim prihvativši se za jednu kvaku, jer bi inače pao koliki je dug na palubu. — Znadete li vi dragi gospodine, što bih ja učinio sa »Great Easternom«, da je on moj? Ne znate? Ja bih od njega napravio raskošan brod, na kojemu bi svako mjesto stajalo deset tisuća franaka. Imali bismo tada na brodu samo milijunaše, kojima ne bi bilo stalo hoće li prije ili kasnije stići preko, pa bismo tako udobno mogli putovati iz Engleske u Ameriku četiri do šest tjedana. Nikada ne bismo dobili val poprijeko. Uvijek samo ravno ili za vjetrom, no nikada ne bi bilo ni ljuljanja ni potresa. Moji bi putnici bili tako sigurni od morske bolesti, da bih im svaku nelagodnost platio sa sto funti.

— To je vrlo praktična ideja, — odvratih.

— Zar ne? — upita doktor Pitferge — čovjek bi mogao zaraditi odnosno izgubiti mnogo novaca!

Naš je brod u međuvremenu s neznatnom brzinom nastavio plovitbu i to sa pet do šest okretaja u

minuti; samo toliko, da zadrži smjer. Debelo je more bilo strašno, no prednji je kljun normalno sjekao valove. »Great Eastern« nije se više ljuljao poput metalnoga brda, koje se valja ususret prema čitavom vodenom gorju, nego je poput nepomične pećine primao i odbijao snagu valova. Uostalom, počela je već padati i gusta kiša, tako da smo se morali sklonuti u dvoranu. Ova je kiša rastjerala vjetar, na zapadu se nebo rasčistilo, pa su nestali i posljednji gusti oblaci. Oko deset sati orkan se bio potpuno slegao.

U podne se moglo priličnom točnošću ustanoviti slijedeće stanje:

Širina 41 stupanj 50 minuta Sjever
Dužina 61 stupanj 57 minuta Zapad
Put 193 milje

Ovaj nazadak pripisivao se oluji, koja je brodom gospodarila cijelo prije podne. Jedan je putnik tvrdio, a čovjek bi ga gotovo mogao smatrati stanovnikom Atlantskog oceana, jer ga je već dvadeset i četiri puta prešao, da još nikada nije doživio tako jak orkan. Ingenieur je spomenuo onu nesreću, o kojoj mi je Pitferge govorio već na početku našeg putovanja, a kojom je prilikom »Great Eastern« tri dana bio zapao u šupljinu valova, uvjeravajući nas, da brod ni tad nije bio zahvaćen tolikom silom kao eto sada.

Spominjem još jednom, da ovaj čudesni ogromni parobrod i uz srednju brzinu i jako valjanje ipak pruža potpunu sigurnost proti pobješnjelog mora. On mu se opire poput hridi, a tu ukočenost zahvaljuje posvemašnjoj jednomjernosti svoje izgradnje, svom dvostrukom trupu i inače izvrsnoj izradi.

No isto tako valja ponoviti, da se nikada, ma kako brod bio čvrst i jak, ne smije ići proti pobješnjeloga mora, pa stoga ni jedan brod nije »obesčašćen«, ako bježi pred burom. Zapovjednik broda ne smije nikad zaboraviti, da je čovječji život skuplji

od zadovoljnog osjećaja ponosa. Baš nedavno se dogodio žalostan slučaj, katastrofa, koja je snašla jedan prekooceanski poštanski brod, a koja dokazuje, da se zapovjednik broda ni pod koju cijenu ne smije boriti protiv mora, pa ni onda, ako zna, da mu je za petama brod nekog drugog društva.

XXVI. Poglavlje

KRITIČNA SCENA IZMEĐU FABIJANA I HARRY DRAKEA

Sisaljke su i nadalje izbacivale vodu, koja se slila u »Great Eastern« poput laguna na nekom otoku. Snagom pare vraćeno je u Atlantski ocean ono, što mu je s pravom pripadalo. Kiša je prestala, vjetar je osvježio zrak, a bura očistila nebo. Kad se spustila večer, pošao sam na nekoliko sati na palubu. Iz dvorana je jarko svijetlo prodiralo kroz poluotvorene prozore, pa se sve do stražnjeg dijela, dokle god je prodirao pogled, produživalo fosfornim bljeskom protivno strujanje, kojega se tu i tamo dodirivala blistava bjelina valova. Na mliječnoj vodenoj površini zvijezde su se odražavale pojavljajući se i nestajući za oblacima. Nebosklon je bio pokriven dubokom tamom. Na prednjem dijelu odjekivala je grmljavina kotača, a dolje su zveketali lanci kormila.

Kad sam se opet povratio u veliku dvoranu, vrlo sam se iznenadio zbog sakupljene gomile gledalaca. Usprkos ozbiljnim i nemilim događajima ovoga dana program se te večeri nesmetano odvijao. Od vremena na vrijeme odjeknulo bi burno odobravanje, pa nitko više nije pomišljao na jadnog ranjenog mornara, koji se sad možda borio sa smrću.

Današnja je svečanost bila vrlo živa, jer se na »Great Easternu« našla skupina »minstrela«, koja je dočekana živim odobravanjem.

Minstrelima se smatra neka vrst putujućih pjevača, koji — već prema svom porijetlu, bilo crni po prirodi ili namazani — putuju engleskim gradovima, priređujući svoje groteskne koncerte. U ovom slučaju prikazalo nam se društvo mornara i stewarda, koje se onako svojom crnom ulaštenom bojom i preobučeno u najčudesnije kostime, doimalo vrlo smiješno. Ta je družba bila odjenuta u različite sakupljene krpe; kopče su na odjeći bile od brodskoga dvopeka, a dvije povezane boce služile su joj kao dogled, te je tako izvodila najsmješnije stvari. Momci su zaista bili vrlo smiješni, pjevali su različite burleske, improvizirali gluposti i natjecali se u šalama i zagonetkama. Potaknuti sve više pretjeranim odobravanjem samo su još podvostručili svoje grimase i nestašnost, pa je tako na koncu jedan plesač majmunskom nespretnošću odigrao veseli ples, koji je sve sakupljene potpuno zaludio.

Koliko god je ovaj program mnogima bio zanimiv, svima se putnicima ipak nije svidio. Veliki broj se nalazio u velikoj dvorani prednjega dijela tiskajući se oko stolova, gdje se kockalo i kartalo na visoke svote. Dobitnici su nastojali zadržati novac, stečen za vrijeme prijevoza, a oni, koji su gubili nastojali su opet, da dobiju natrag svoje prevelike uloge. Bankar je oštrim glasom izvikivao, nesretnici su kleli, zlatni i papirnati novac zvonio je i šuškao, no onda bi odjednom nastala šutnja uslijed kojeg smjelog poteza, a kad bi se pokazao uspjeh, odjeknuli bi glasni povici i pljesak.

Mene baš nijesu privlačile ove scene u pušionici jer mi je igrá bila upravo odvratna, budući da je to u svakom slučaju vrlo surovo, a često i nezdravo zadovoljstvo. Čovjek, obuzet kartaškom strašću, ne boluje samo od te jedne bolesti. Već po naravi ovoga poroka takav čovjek uvijek i posvuda vuče za so-

bom još i druge, a često se plete s vrlo šarenim društvom. Ovdje je dakle vladao Harry Drake sa svojim vjernicima, a ondje je opet nekolicina pustolova, što je kanilo pokušati svoju sreću u Americi, već započelo predigru svog budućeg zvanja. Meni je pak uvijek bilo najugodnije, ako sam mogao izbjeći dodir s ovakovim bučnim društvom, pa bih stoga i danas prošao kraj dvorane, da me nije zaustavila nenadana vika, izmiješana glasnim pogrdama, pa sam nekoliko trenutaka slušao i razabrao na svoje najveće čudo usred one zbrke Fabijanov glas.

Što on traži na tom mjestu? Možda je naumio potražiti svoga neprijatelja? Zar se ovdje sad događala katastrofa, koju smo tako dugo izbjegavali?

Požurio sam se k vratima i odmah uočio, da je metež već postigao vrhunac. Fabijan se usred kruga igrača nalazio nasuprot Drakeu. Sigurno ga je njegov neprijatelj maločas grubo uvrijedio, jer je eto podigao ruku i bez sumnje bi je spustio na obraz Drakeov, da u taj čas nije skočio Corsican i brzim ga pokretom zadržao.

No Fabijan se okrenuo svom protivniku i viknuo hladnim i podrugljivim glasom:

— Smatrate li, da ste ovu zaušnicu zaista užili?

— Da, — viknuo je Drake — a ovdje je moja posjetnica!

Tako je dakle sudbina kraj najveće pomnje i naših obostranih nastojanja ipak sastavila ova dva smrtna neprijatelja. Morali smo stvarima ostaviti slobodan tok, jer se ništa više nije moglo promijeniti. Kapetan mi je Corsican dobacio brz pogled pa sam se iznenadio, što sam u njegovu oku našao više žalosti od uzrujanosti.

Uto je Fabijan uzeo u ruke posjetnicu, koju je Drake bacio na stol. Prihvatio ju je samo vrškom prstiju kao predmet, kojega se čovjek dotiče najvećom odvratnošću. Corsican je na smrt problijedio, i ja sam osjetio kako mi srce glasno udara. Sad je

Fabijan eto već i pogledao posjetnicu i pročitao ime — iz prsiju mu se oteo krik bijesa:

— Harry Drake! — zaurlao je — Vi! Vi! Vi!

— Taj sam ja — odvrati mirno Fabijanov suparnik.

Nijesmo se prevarili. Iako Fabijan do sada nije poznavao Drakeovo ime, ovaj je ipak dobro znao da se Fabijan nalazi na »Great Easternu«.

XXVII. Poglavlje

FABIJANOV OČAJ

Slijedećeg sam jutra žurno potražio kapetana Corsicana, pa sam ga i našao u velikoj dvorani. Noć je bio proveo kod Fabijana koji se još uvijek nalazio pod silnim dojmom sinoćnjeg uzbuđenja. Zar je već slutio, da Drake nije sam ovdje? Možda mu je prisutnost ovoga čovjeka otkrila i Ellenin boravak, pa je možda pogađao, da je ona jadna luđakinja i njegova ljubljena Ellen jedna te ista osoba?

Corsican mi nije mogao odgovoriti ni na jedno od ovih pitanja, jer je Fabijan cijelu noć pa sve do sad ustrajao u dubokoj šutnji.

Corsican je bio pun tople i bratske naklonosti prema Fabijanu. On ga je oduvijek privlačio, pa ga je duševno stanje mog jadnog prijatelja gotovo tjeralo u očaj.

— Prekasno sam došao, — uzvikivao je. — Trebao sam tom nitkovu dati zaušnicu još prije nego što je Fabijan podigao ruku.

— Po mom mišljenju time se ne bi ništa promijenilo — odvratim ja. — Harry Drake ne bi pristao na vaše intencije; on je uzeo na nišan Fabijana, pa je stoga i katastrofa bila neizbježiva.

— Imate pravo, — potvrdi kapetan. — Taj je nitkov postigao svoju svrhu. On je odavno poznavao i Fabijana i njegovu prošlost i njegovu ljubav, pa tko zna, nije li sirota Ellen svojim poremećenim umom sama otkrila uzroke svoga jada. Moguće je što više, da je taj nitkov još prije ženitbe izbio iz nedužnog srca Ellenina tajnu njezina djevojačkog života. Slušajući svoje nagone on je možda već odavno snovao svađu s Fabijanom pridržavajući sebi pri tom ulogu uvriježenoga. Mora da je strašan protivnik ovaj lupež!

— Čuje se dakako, da je imao već tri ili četiri ovakove afere, koje su se vrlo nesretno svršile — primijetim ja.

Corsican odmahne.

— Ne bojim se ja za Fabijana radi samoga dvoboja, — reče na to — kapetan se Mac Elwin ne da izbaciti iz svoga mira nikakvom opasnošću. No posljedice ovoga susreta mogle bi za njega biti vrlo kobne. Pretpostavimo da Fabijan ubije ovog prostaka, nastao bi između njega i Ellen ponor, koji se više ne bi ničim mogao premostiti. To me već sad silno zabrinjuje, premda se jadno biće po svoj prilici nalazi u takvom stanju, da se za sad uopće ne može ni pomisliti na svezu s Fabijanom.

— Pa i kraj sve nesreće, koja bi iz toga mogla nastati, moramo i Elleni i Fabijanu željeti, da Harry Drake podlegne. Pravda je na našoj strani — odvratim ja.

— Dakako, kad je već dotle došlo, — potvrdi Corsican — no meni srce krvari i bijesan sam, što nijesam mogao spriječiti ovaj susret, pa ma i uz cijenu svog vlastitog života.

— Kapetane, — rekoh i zgrabih ruku ovog plemenitog i požrtvovnog prijatelja — do sad nas još nijesu posjetili Drakeovi svjedoci, pa stoga još ne mogu očajavati, iako prema svim okolnostima vi imate pravo.

— Poznajete li vi koje sretstvo, pa da spriječimo tu stvar?

— Do sad ne. No u svakom se slučaju dvoboj može obaviti tek u Americi, i tko zna ne će li dotle sam slučaj, koji je i stvorio ovakvu situaciju, riješiti čvor.

Kapetan Corsican kao nevjerujući zaniječe glavom poput čovjeka, koji odbija igru slučaja u ljudskom životu. U taj čas pojavi se gore na stubištu i Fabijan. Pogledao sam ga samo na časak, ali sam odmah osjetio, da je rana u njemu opet počela krvariti. Bio je tako blijed i pun jada, da me se njegov izgled duboko dojmio. Slijedili smo ga, no on nam je nastojao izbjeći zureći bezciljno naokolo kao da bi želio dozvati natrag duh, koji je već napola napustio svoje smrtno prebivalište.

Corsican i ja pomislismo, kako bismo mu sad sigurno najbolje dokazali svoje prijateljstvo poštivanjem njegova bola i ne dodijavajući mu svojom prisutnošću.

No Fabijan nam se odjednom približi i reče:

— Ona je to bila! Luđakinja! Bila je Ellen, zar ne? Sirota Ellen!

Činilo se, da još sumnja, ali je pošao ne čekajući odgovora, a nama je tim više olaknulo.

XXVIII. Poglavlje

DRUGA NEDJELJA NA BRODU

U dvanaest sati još nijesam znao, da je Drake poslao svoje svjedoke Fabijanu, a ipak bi sve pripreme već morale biti obavljene, ako se Drake odlučio zatražiti zadovoljštinu. Da li se u tom zatezanju krila neka nada za nas? Dobro sam znao, da Anglosasi drugačije gledaju na pitanje časti, nego

mi, i da je dvoboj gotovo potpuno nestao iz engleskih običaja. Kako smo već spomenuli, prema dvoboju nije samo strog zakon, koji se ne može okretati i prevrtati kao i u Francuskoj, nego je i javno mišljenje odlučno protiv toga običaja. No u tomu je i bila cijela stvar čudna. Očito je bilo, da se spor tražio i namjeravao, uvreditelj je takoreći izazvao uvrijeđenoga, pa sam došao do zaključka, ma koliko razmišljao i prevrtao cijelu stvar, da je dvoboj bio neizbježiv.

U taj je čas nagrnula bujica šetača na palubu. To su bili vjernici, koji su upravo izlazili iz dvorane za molitvu. Oficiri, mornari i putnici pođoše tako opet svi na svoja mjesta i u svoje kajute.

U dvanaest i pol sati imali smo slijedeći rezultat:

Širina 40 stupnjeva 33 minute, Sjever
Dužina 66 stupnjeva 21 minuta, Zapad
Put 214 milja

Prema tome se dakle »Great Eastern« nalazio samo još 348 milja od vrha Sandy-Hoaka, komada pješčanoga tla, koje označuje ulaz u vode New Yorka. Uskoro smo dakle imali uploviti u američke vode.

Za vrijeme luncha opazih na svoje iznenađenje, da Fabijana nema kod stola, no Drake se nalazio na svom uobičajenom mjestu. Iako je ovaj lupež bučio i udarao oko sebe kao i obično, ipak mi se činilo kao da ga muči neki nemir. Možda je u piću tražio zaborav za grižnju savjesti? Ne mogu dakako o tomu ništa određeno reći, no primijetio sam, da se u društvu svojih običnih drugova često prepuštao svojim mislima. U više navrata pogledavao bi postrance podmuklo na moju stranu, jer se ni kraj svoje besramnosti nije usuđivao pogledati mi ravno u lice. Možda je tražio Fabijana među gostima? Ne znam, no odjednom, još prije nego što je lunch dovršen, on je ustao i otišao iz dvorane. Ja sam se također

digao, da ga promatram, no on je pošao ravno prema svojoj kajuti i zaključao se.

Pošao sam na palubu. Preda mnom se more pružilo u svoj svojoj krasoti, a nebo je bilo čisto i modro. Na nebosklonu nigdje ni oblačka, na mirnoj površini vode ni traga pjene, dokle god je oko sezalo. Oba su se ova neizmjerna zrcala stapala uzajamno svojim lazurno modrim bojama. Šetajući se tako susreo sam doktora Pitferge i čuo nemile vijesti o ranjenom mornaru. Stanje se bolestnika vidno pogoršavalo, pa je njegovo ozdravljenje bilo veliko pitanje unatoč protivnom uvjeravanju liječnika.

Oko četiri sata, nekoliko minuta prije objeda, najavljen je s lijeve strane jedan brod. Glavni kormilar rekao mi je, da bi to imao biti »City of Paris« od 2750 tona, jedan od najljepših parobroda društva Inman. No prevario se. Kad se ovaj poštanski brod malo više približio, priopćio nam je svoje ime: »Saxonia«, koja je pripadala društvu Steam-National-Company. Nekoliko trenutaka plovila su oba broda usporedo, jedan uz drugoga, udaljeni na dužinu dva ili tri kabela. Paluba »Saxonie« bila je prepuna putnika, koji su nas pozdravili trostrukim povikom »Hura«.

U pet sati pokazao se na horizontu novi brod, ali je bio predaleko, da bismo mogli ustanoviti njegovu pripadnost. Po svoj prilici je taj brod bio »City of Paris«. Ovakovi susreti različitih brodova, koji su svi gosti Atlantskog oceana, imaju u sebi nešto privlačiva. Šalju se pozdravi ovamo i onamo, a uzajamnost, kojom se prkosi svim opasnostima, stvara međusobnu simpatiju čak i među neznancima.

U šest sati prošao je još i jedan drugi brod, »Philadelphia« društva Inman. Obavljao je iseljenički prijevoz iz Liverpoola u New York. Prolazili smo sad posjećenijima morima, pa dakle nije više mogla biti daleko ni zemlja, za kojom sam toliko čeznuo.

Očekivali smo još i »Europu« od 3200 tona i 1300 konjskih snaga, parobrod prekooceanskog društva, koji je prevozio putnike između Le Havre-a i New Yorka. No bit će, da je brod krenuo malko sjevernije, jer nam nije najavljen.

Oko sedam i pol sati spustila se već i tama. Mjesec se u obliku uskog zlaćanog srpa odvojio od zraka zalaznog sunca, lebdeći tako nad horizontom. Vjerska pobožnost, koju je održavao kapetan Anderson u velikoj dvorani, završena je tek oko 9 sati, pa su k meni dopirali samo izgubljeni zvuci crkvenih pjesama.

Dan je bio prošao, a da ni kapetan Corsican ni ja nijesmo primili posjet očekivanih svjedoka Harry Drakea.

XXIX. Poglavlje

DRAKEOVI SVJEDOCI

Slijedećega jutra dana 8. travnja osvanuo je krasan dan. Sunce je već od početka divno sjalo.

Na palubi sam vidio doktora, kako se udobno sunča. Čim me je ugledao, odmah mi je i pristupio.

— No, naš je jadni pacijent mrtav, — reče — umro je ove noći. Brodski je liječnik jamčio za njegovo zdravlje, a on je dakako najbolje poznavao bolestnikovo stanje! Da, da, ti liječnici! Sve oni znadu, poznam ja to! To je sad već četvrta lješina od kad smo napustili Liverpool, četvrti suputnik, koji ide u pasivu »Great Easterna«, a naš put još uvijek nije dovršen!

— Jadni čovjek! Što će biti od njegove žene i njegove sitne djece? — kliknem ja. — Umrijeti tako jadno, gdje nam je američka obala već gotovo pred očima!

— E, pa kad nije drugačije, dragi moj gospodine, — filozofirao je melankolično doktor. — Moramo se pokoriti zakonu i umrijeti, da bi oni, koji dolaze iza nas, imali mjesta. Moje je mišljenje, da se umire samo zato, da drugomu, koji bi želio naše mjesto, ustupimo to mjesto. Znate li vi, koliko će ljudi već umrijeti, dok meni bude šesdeset godina.

— Nemam pojma, gospodine doktore.

— Račun je vrlo jednostavan. Ako ja poživim šesdeset godina, znači, da sam živio dvadeset i jednu tisuću devestotina dana, a to je petstotina dvadeset pet tisuća šeststo sati ili trideset jedan milijun, petsto trideset i šest tisuća minuta ili konačno jednu milijardu osamstotina osamdeset dva milijuna i sto šesdeset tisuća sekundi, okruglo dvije milijarde sekundi. No bit će, da je za to vrijeme umrlo točno dvije milijarde stvorova, koji su bili na putu svojim nasljednicima, pa kada dođe vrijeme, da i ja budem nekomu na putu, morat ću i ja napustiti ovo poprište. Čovjek može jedino poželjeti, da bude po mogućnosti što kasnije tek na putu.

Doktoru se još neko vrijeme svidjelo dokazivanje, kako smo svi smrtni, a to na koncu nije bilo ni osobito teško dokazati. U svemu tomu nijesam našao ništa, što bih mogao poreći, pa sam ga pustio da govori.

Šetajući tako u razgovoru gore i dolje, opazim, kako su neki ljudi popravljali na brodu neke uređaje, koji su se za vrijeme one bure pokvarili. Ako kapetan Anderson nije kanio uploviti u New York s kvarom, morali su se majstori požuriti, jer je »Great Eastern« plovio po mirnim vodama još neviđenom brzinom. Tu sam činjenicu najbolje ustanovio po radosti naših mladih zaručnika, koji više nijesu ni pokušavali brojiti okretaje kotača. Kotači su se sad okretali jedanaest puta u minuti, a mi smo plovili brzinom od trinaest milja na sat.

Oko dvanaest sati oficiri nijesu više dali uobi-

čajeno izvješće. Položaj se mogao lako procijeniti, jer je i kopno već moralo uskoro biti na vidiku.

Kad sam nakon luncha pošao u šetnju, pristupi k meni kapetan Corsican, a ja sam po njegovu zabrinutom licu odmah ustanovio, da mi ima nešto priopćiti.

— Fabijan je primio Drakeove svjedoke i zamolio me, da budem njegov sekundant. Zamolio je i vas, da mu u toj stvari pomognete. Možemo valjda računati s vama?

— Da, kapetane. Time je dakle nestala svaka nada, da odgodimo ili spriječimo ovaj nesretni susret?

— O tomu više nema ni govora!

— No recite mi, kako je zapravo došlo do te svađe u pušionici?

— Povod je bila obična izlika, neka raspra o igri Sigurno je samo toliko, da, iako Fabijan nije poznavao ovoga Drakea, on njega poznaje tim bolje. Za njega ime Fabijan znači grižnju savjesti, pa kani to ime zajedno sa čovjekom, koji ga nosi, ukloniti s lica zemlje.

— Tko su Drakeovi svjedoci? — upitam.

— Jedan je onaj komičar...

— Doktor T...?

— Jest, a drugi je neki Yankee, kojega ne poznajem.

— Kad će oni doći k vama?

— Očekujem ih ovdje.

I zaista opazih u taj čas oba svjedoka, kako nam prilaze. Doktor T... zauzeo je pozu, pa je očito smatrao samoga sebe vrlo važnim u zadaći da zastupa jednoga lupeža. Njegov pratilac bio je drugi neki Drakeov susjed kod stola, jedan od onih trgovaca, koji uvijek imaju na prodaju baš ono, što im se nudi da kupe.

Pošto je doktor T... naveliko obavio svoje pozdrave, na koje mu kapetan Corsican uostalom go-

tovo nije ni uzvratio, uzeo je riječ i započeo svečanim glasom:

— Gospodo, naš prijatelj Drake, gentleman, čije lijepo ponašanje i zasluge svatko cijeni, poslao nas je k vama, da pregovaramo o jednoj vrlo delikatnoj stvari, ili bolje, kapetan Mac Elwin, kojemu smo se najprije obratili, označio nam je vas dvojicu kao svoje zastupnike u toj stvari. Nadam se, da ćemo se moći složiti s vama o delikatnim točkama naše zadaće, kako se to i pristoji časnim ljudima.

Mi smo šutjeli prepuštajući ovoj časnoj ličnosti, da i nadalje »delikatno« blebeće.

— Gospodo, — nastavi doktor T... — nije dakako potrebno dalje raspravljati o tomu, da je kapetan Mac Elwin na krivom putu. Taj je gospodin bez razloga, pa čak i bez izlike, napao čast našeg prijatelja Harry Drakea u pitanju igre, te mu je zatim, bez ikakova izazova, zadao najtežu nepravdu, koja može snaći gentlemana...

Ovakove sladunjave rieči napokon dozlogrdiše kapetanu. Nestrpljivo je počeo gristi svoj brk, te je kliknuo, prekinuvši kratko doktora u pol riječi:

— Na stvar, gospodine, ako smijem moliti. Stvar je tako jednostavna, da su riječi potpuno suvišne. Kapetan Mac Elwin podigao je ruku na gospodina Drakea, a vaš prijatelj smatra, da je tu zaušnicu i osjetio. On je dakle uvriježeni, pa zahtijeva zadovoljštinu. Prema tome izbor oružja pripada njemu. Dakle?

— Zar kapetan Mac Elwin prihvaća? — upita doktor T... koji se pomalo smeo nakon Corsicanovih riječi.

— Sve.

— Naš prijatelj Harry Drake izabrao je mač.

— Dobro. Gdje će se obaviti susret? U New Yorku?

— Ne, ovdje na brodu.

— Na brodu? Dobro, kad vam je stalo do toga. Kada? Sutra u jutro?

— Večeras u šest sati, na palubi, iza velike dvorane, u kojoj u to doba nema posjetilaca.

— Dobro je.

Kapetan Corsican uze me pod ruku, te bez pozdrava i riječi okrene doktoru T... leđa.

XXX. Poglavlje

LJEŠINA NA BRODU

Zadržati daljnji razvoj u toj nesretnoj stvari nije više bilo moguće. Samo nas je još nekoliko sati dijelilo od časa, kada će se oba neprijatelja naći nasuprot jedan drugomu. Čemu ova prenagljenost? Zašto Harry Drake nije pričekao s dvobojem, dok se on i njegov protivnik iskrcaju? Zar mu se ovaj brod, što ga je iznajmilo jedno francusko društvo, učinilo povoljnijim tlom za susret, koji je imao postati borba na život i smrt? Ili je možda Drakeu bilo stalo, da Fabijana ukloni prije nego što stupimo na američko kopno i prije nego što se sazna za Elleninu prisutnost na brodu? Da, tako je moralo biti!

— Nakon svega što se dogodilo, preostaje vrški malo — reče kapetan Corsican — čim se prije ova pripovijest dovrši, tim bolje.

— Hoću li doktora Pitferge zamoliti, da prisustvuje dvoboju kao liječnik?

— Da, dobro biste učinili.

Corsican me ostavi i pođe opet k Fabijanu. Odmah zatim čuo sam i zvuk brodskoga zvona, pa mi je kormilar na moj upit odgovorio, da se to zvoni na sahranu jadnoga mornara, koji je umro te noći. Ova žalostna svečanost imala se dakle već sad obaviti. Vrijeme, koje je sve do toga časa bilo upravo divno, očito se mijenjalo, jer su se na jugu nagomilali teški i tmasti oblaci.

Na zvuk zvona putnici se sabraše na desnoj strani broda. Uskoro se cijeli prostor napunio gledaocima. Oficiri, mornari i ložaći, koji nijesu bili u službi, postaviše se na palubu.

Oko dva sata pojavila se skupina pomoraca, koja je dolazila iz bolesničke sobe. Četiri su čovjeka nosila mornarevu lešinu. Lešina je bila ušivena u komad platna, a na nogama je pomoću jedne kugle bila pričvršćena za neku dasku. Britanska zastava prekrila je lešinu, a nosači su u pratnji svih pokojnikovih drugova lagano kročili naprijed, po prilici do same sredine.

Pred gledaocima su se u svečanim odorama nalazili kapetan Anderson i prvi oficiri. Kapetan je imao u ruci molitvenik. Stajao je gologlav, te je sred općenite šutnje ozbiljna glasa pročitao molitvu za mrtve. Obzirom na teško vrijeme pred buru i sred onog mira mogla se čuti i njegova najtiša riječ.

Poslije molitve su nosači podigli mrtvo tijelo, koje je zatim spušteno u more. Za časak se truplo još zadržalo na površini, a onda se uspravilo i nestalo u dubini.

U taj čas odjeknuo je i uzvik:

— Kopno!

XXXI. Poglavlje

KOPNO

Uskoro se kopno pokazalo kao pruga niskih žutih pjeskovitih naslaga. Bio je to Long-Island, dugi pješčani prud, poljepšan jakom vegetacijom, koja pokriva američku obalu od Montauka pa do Brooklyna, predgrađa New Yorka. Uz rub ovoga otoka, punoga ljetnikovaca, jedrila je sva sila obalnih brodova. Ovaj je otok bio omiljelo izletište stanovnika New Yorka.

Putnici su mahanjem pozdravljali kopno, za kojim su nakon dugoga puta toliko čeznuli. Uostalom, naše putovanje i nije bilo tako lako i neopasno.

Svi dalekozori upravili su se na prvi komadić američkog kopna, pa ga je svatko promatrao drugim očima, bilo kroz bol ili kroz radost. Yankee-i su u njemu pozdravljali svoj zavičaj, a pripadnici Južnih Država promatrali su ga s prijezirom pobijeđenih prema pobjednicima. Kanađani su ga gledali kao ljudi, kojima valja učiti samo jedan korak, pa da postanu građani Unije. Kalifornijci su već u duhu stupali preko svih tih ravnica Dalekog Zapada prema neiscrpivim zlatnim rudnicima. Mormonci su s jedva primjetnim prijezirnim smiješkom i visoko uzdignute glave gledali na ove obale, pomišljajući na svoje Slano jezero i Grad Svetaca u nepristupačnoj pustinji. No naši su mladi zaručnici gledali blistavih očiju i nasmiješenih usana prijeko na željeni kontinent, koji je za njih značio Obećanu Zemlju.

Nebo se sve više zastiralo, pa se činilo, kao da tmasti oblaci dolaze s juga. Zrak je bio težak. Bilo je tako vruće, kao da nam srpanjsko sunce okomito šalje svoje žarke zrake.

— Hoćete li da vam kažem nešto vrlo neobično? — upita me doktor Pitferge.

— Učinite to, doktore.

— No, pa eto. Doživjet ćemo danas još nevrijeme, možda čak i buru.

— Nevrijeme u mjesecu travnju! — kliknuh u nevjerici.

— »Great Eastern« se ne osvrće na godišnje dobi, — odvrati Dean Pitferge sliježući ramenima. — Nevrijeme je baš za njega pripremljeno. Pogledajte samo tu neugodnu boju ovih oblaka. Po oblicima bi čovjek rekao, da su slični životinjskim tjelesima iz pretpotopnih vremena. Ubrzo će udariti jedni na druge i međusobno se proždrijeti.

— Priznajem, da horizont ima izgled pun prijetnji — rekoh. — Kad bismo bili u mjesecu srpnju, ja bih vam bez predomišljanja odobrio, no danas — ne!

— Ponavljam najodlučnije svoju tvrdnju, — klikne mali doktor uzbuđeno — najkasnije za nekoliko sati izbit će nevrijeme, ja to osjećam točno kao barometar. Ta pogledajte one pare, one »mačje repove«, koji se neprestano međusobno stapaju i opet nastaju, pa tamne kolutove, koji su horizont upravo stijesnili. U najskorije vrijeme pare će se još više zgusnuti, pa će nastati još više elektriciteta. Uostalom, barometar je odjednom pao na 721 milimetar, a vjetar dolazi s jugozapada. Samo jugozapadni vjetrovi zimi donose nevrijeme.

— U Vašim opažanjima možda ima i nešto istine, doktore — priznadoh ja — no pomislite samo, tko je ikada u ovo godišnje doba i na ovom mjestu doživio nevrijeme?!

— To je dakako rijetkost, ali se ipak od vremena na vrijeme nađe u kalendarima. Da ste tako na primjer živjeli u godinama 1172. ili 1824., vi biste u prvom slučaju doživjeli nevrijeme u mjesecu veljači, a u drugom slučaju čuli biste grmljavinu u mjesecu prosincu. Godine 1837. udario je grom u siječnju kod Drammena u Norveškoj, nanijevši znatnu štetu, a u posljednjoj je godini grom u veljači pogodio na Kanalu brodiće iz Treporta. Kad bih imao vremena i volje pretražiti novine, ja bih vaše nevjerovanje razbio temeljitim dokazima.

— No pa doktore, kad baš nikako ne može drugačije biti — vidjet ćemo. Ta valjda se ne bojite groma?

— Ja? — upita doktor živo. — Grom je čak moj prijatelj, i još više, moj liječnik.

— Vaš liječnik?

— Dakako! Eto, kako god sad stojim pred vama, tako me je dne 13. srpnja 1867. pogodila munja u Kijevu kod Londona, te mi je tako izliječila ukočenost desne ruke, koju ni svi liječnici nisu mogli ukloniti.

— Gospodin se doktor sigurno šali.

— Nikako! To je vrlo eknomsko liječenje, liječenje pomoću elektriciteta. Moglo bi se navesti još i druge autentične činjenice, dragi gospodine, i dokazati, da je grom mudriji od najspretnijih liječnika, te da umije i u najzdvojnijim slučajevima zahvatiti čudesnim uspjehom.

— Moram priznati, da se slabo pouzdajem u vašega liječnika, doktore — rekoh. — Smatram da je riskantno potražiti u njega pomoć.

— Jer ga nijeste vidjeli pri poslu. Čekajte, pada mi baš na um još jedan primjer. Godine 1817. pogodio je grom nekoga seljaka na polju, koji je bolovao od neizlječive astme. Seljak je temeljito ozdravio. U tom slučaju možemo dakle ustanoviti udarac groma u prsa.

Mislim, da bi moj doktor bio kadar određivati bolestnicima munju i grom čak u pilulama.

— Samo se vi smijte, vi neznalico! Smijte se, koliko vas volja! U vrijeme se vi isto tako slabo razumijete, kao i u medicinu!

XXXII. Poglavlje

PLEMENITOST KAPETANA CORSICANA

Doktor Dean Pitferge otišao je od mene prilično neraspoložen, a ja sam ostao sam na palubi promatrajući dolazak nevremena. Fabijan je još uvijek bio u svojoj kajuti zajedno s Corsicanom. Sigurno je moj prijatelj određivao još neke stvari za slučaj nesreće u današnjoj aferi. Palo mi je sad na um, da je Fabijan u New Yorku imao sestru, koja je sigurno već sa čežnjom očekivala njegov dolazak, pa sam zadrhtao pri pomisli, da bismo joj brata morali predati kao lešinu. Rado bih u tim ča-

sovima bio s Fabijanom, no znao sam, da je bolje, ako ostane sam s kapetanom Corsicanom.

Oko četiri sata opazili smo kopnenu prugu, koja se nadaleko pružila pred obalom Long-Islanda. U sredini se dizao svjetionik, koji je brodovima najavljivao kopno. Putnici su zauzeli palubu i sve su se oči ustremile na obalu, koja je ostala po prilici na šest milja sjeverno. Napeto se očekivao čas, kada će dolazak lučkog pilota urediti pitanje oklade. Razumije se, da su posjetnici onih četvrt sata, koji otpadaju na noć, a među njima i ja, već izgubili svaku nadu, no isto tako nije bilo izgleda niti za one, koji su posjedovali spomenutih četvrt sata tokom dana, izim onih, koji su otpadali na vrijeme između četiri i šest sati. Pilot se morao pojaviti na brodu još prije noći, pa bi time stvar bila odlučena. Prema tome je općeniti interes bio koncentriran na onih sedam ili osam osoba, kojima je sudbina dodijelila slijedećih sedam ili osam četvrt sati, a ovi su od toga učinili unosnu trgovinu, prodajući svoje izglede, kupujući ih opet, a zatim opet preprodavajući. Čovjek bi pomislio, da se nalazi na londonskoj burzi.

Oko četiri sata i šesnaest minuta najavljena nam je jedna malena škuna, koja je plovila prema našem brodu. Sada više nije bilo sumnje: to je bio lučki pilot. Za četrnaest ili najmanje petnaest minuta morao je biti na brodu. Borba se dakle tad ograničila samo još na drugih i trećih četvrt sata između četvrtoga i petoga sata naveče. Razumije se, da je potražnja i ponuda opet započela na veliko, pa su nastale tako besmislene oklade o osobi lučkog pilota da rađe ne ću doslovce ponavljati.

— Evo deset dolara, da pilot ima ženu.

— Dvadeset dolara, da je udovac.

— Trideset dolara, da ima brkove.

— Pedeset dolara, da mu brada udara u crvenkastu boju.

— Šestdeset dolara, da ima madež na nosu.

— Sto dolara, da će desnom nogom najprije stupiti na palubu.

— Sigurno puši.

— Imat će lulu u ustima.

— Ne, nego cigaru!

— Ne! Da! Ne!

Bilo je tako barem još dvadeset neukusnih oklada, za koje su se javljali još neukusniji ljudi.

Uto se već i maleni brod znatno približio našem parobrodu. Točno se razlikovao lijep oblik prednjega dijela, duguljasti izgled, koji je potsjećao na malu jahtu. Ovakovi su brodovi i graciozni i čvrsti i vrlo su izdržljivi na moru, a drže se na valovima poput galeba. Čovjek bi poželio, da na ovakovoj jahti obiđe svijet... Ova ljupka škuna skinula je sva jedra usprkos svježeg povjetarca. Dospjevši tako do «Great Easterna« na udaljenost od dvije dužine kabela, spustila je svoj čamac u more. Kapetan Anderson zaustavi naš brod, pa su tako naši kotači po prvi puta mirovali nakon četrnaest dana. U čamac je sišao neki čovjek, a četiri mornara zaveslala su prema brodu. S našeg gorostasa spuštene su ljestve, kraj kojih je pristala ona sićušna orahova ljuska. Pilot se spretno uspne, te kroz nekoliko trenutaka stupi na palubu. Dočekan je pobjedonosnom krikom dobitnika i razočaranim povicima onih, koji su izgubili. Oklade su riješene ovako:

Pilot je bio oženjen.

Nije imao madeža na nosu.

Imao je plave brkove.

Stupio je obim nogama odjednom na palubu.

I, napokon, bilo je točno četiri sata trideset šest minuta, kad je stupio na palubu »Great Easterna«.

Posjednik dvadeset i trećeg vremenskog razdoblja od četvrt sata dobio je dakle devedeset šest dolara. Bio je to kapetan Corsican, sigurno jedini od svih igrača, koji je najmanje pomišljao na neočekivanu dobit. Nakon kratkog vremena pojavio se

na palubi, pa kada su mu na licu mjesta odmah predali dobit, zamolio je kapetana Andersona, da novac preda udovi unesrećenog mornara. Zapovjednik mu je odgovorio samo toplim stiskom ruke. Nekoliko časaka kasnije posjetio je Corsicana jedan pomorac, koji je želio s njim govoriti. On je kapetana pozdravio kratkim i odmjerenim načinom rekavši:

— Gospodine, poslali su me moji drugovi, da vam kažem, da ste čestit čovjek. Mi vam svi zahvaljujem u ime siromašnog Wilsona, koji vam se sam više ne može zahvaliti.

Kapetan je Corsican ganuto stisnuo mornaru ruku.

Lučki je pilot bio čovjek, koji baš nije nalikovao na pomorca. Imao je kapu od voštanog platna, crne hlače i smeđi kaput. Preko svega imao je još i kišnu kabanicu. U taj je čas bio on gospodar na brodu. Kad je skočio na palubu, predao je odmah svežanj novina, na koji su se putnici bacili svom željom. Po prvi puta su opet stigle vijesti iz Europe, pa je to bila i politička i građanska sveza, nastala između oba kontinenta.

XXXIII. Poglavlje

DVOBOJ I NJEGOV KRITIČNI ISHOD

Nevrijeme se zbilja bilo navuklo i uskoro je imala započeti borba elemenata. Nad nama su se nadvili gusti oblaci jednolične boje. Činilo se, da i priroda potvrđuje proročanstva doktora Pitferge. Parobrod je pomalo smanjivao brzinu, a kotači su se u minuti okretali samo još do tri ili četiri puta. Kroz poluotvorene ventile izlazila je bijela para. Na zastavnoj motki vila se britanska zastava, pa se

prema tomu kapetan Anderson već pripremio da baci sidro. No već se približavala oseka, pa tako «Great Eastern« nije više mogao preći pješčani prud, koji siječe ušće Hudsona. Silom prilika morali smo dakle čekati na plimu do slijedećega jutra! Još jedan dan!

Po nalogu pilota spušteno je sidro na dno u četiri i tri četvrt sata, a lanci su prouzročili toliku buku, da sam na čas pomislio, da je nevrijeme već započelo.

Kad su se sidra zabila u pijesak, parobrod je svoj prednji dio okrenuo prema oseki i tako ostao nepomičan. Brod se nije ni maknuo iz svog ravnog položaja, pa je »Great Eastern« postao pravi otok.

U taj se čas oglasila posljednji puta stewardova trublja. Pozivala je putnike na oproštajnu večeru. Društvo »Société des Afréteurs« željelo je svoje goste danas podvoriti šampanjcem, pa stoga nitko nije htio izostati. Nakon četvrt sata bile su sve dvorane prepune, a paluba prazna i pusta.

Pa ipak, sedam je mjesta ostalo prazno na ovoj svečanoj večeri, jer se je toliko osoba pripremalo na jezivu igru na život i smrt: dva protivnika, o čijim je životima imala odlučiti kocka ovoga dvoboja, i četiri svjedoka uz doktora, koji su došli, da im se nađu na pomoći. Vrijeme dvoboja i mjesto dobro su odabrani. Kako smo već spomenuli, paluba je bila potpuno prazna, jer su putnici bili sišli u dvorane, a oficiri su se nalazili u svojim sobama. Kako je brod bio usidren, mogao je i kormilar napustiti svoje mjesto. Oko pet sati i deset minuta prišli su Fabijan i Corsican doktoru i meni. Nijesam svoga prijatelja vidio sve od onoga časa u igračnici. Učinio mi se sada pun duboke tuge, no miran kao i obično. Slabo se brinuo za dvoboj, jer su mu misli bile kod Ellen, a nemirni pogledi posvuda su je tražili. Konačno mi bez riječi pruži ruku.

— Zar Harry Drake još nije ovdje? — upita kapetan Corcisan.

— Do sada još ne — odgovorim ja.

— Pođimo na mjesto sastanka, na stražnju palubu.

Fabijan, kapetan Corsican i ja krenusmo. Nebo je svakim časom postajalo sve tamnije, pa se čula mukla grmljavina, koja je prema onim povicima iz blagovaonice zvučila poput dubokoga basa. Nekoliko dalekih munja proparalo bi nebo, a cijela je atmosfera bila zasićena i nabijena elektricitetom.

Oko pet sati i dvadeset minuta prispio je Harry Drake sa svoja dva svjedoka. Gospoda su se pozdravila, a mi smo im isto tako odvratili pozdrave. Drake je neprestano šutio iako mu se na licu ocrtavala velika uzbuđenost. Bacivši pogled pun mržnje i bijesa na Fabijana, koji se bešćutno bio naslonio na ogradu i neopazivši ga, odmah se opet okrenuo svojim drugovima. Činilo se, da je Mac Elwin bio utonuo u duboke misli, a možda i nije pomišljao na ulogu, koju bi imao odigrati u ovoj ozbiljnoj drami. Uto se Corsican obratio Yankeeu, jednome od svjedoka, zatraživši od njega mačeve, koje mu je on i dao.

Corsican ih je dobro pregledao, izmjerio i prepustio izbor Yankeeu. Za vrijeme ovih priprema Drake je odbacio svoj šešir, skinuo kaput, raskopčao košulju i zavrnuo rukave, zatim je uzeo mač, no odmah sam primijetio, da je lijevak, pa je prema tomu imao nesumnjivu prednost od svih, koji su se obično borili desnom rukom.

Fabijan se još nije bio ni maknuo s mjesta. Čovjek bi skoro pomislio, da ga se sve te pripreme ni najmanje ne tiču. Kapetan Corsican pristupi mu, lako ga dotakne rukom i preda mu mač. Fabijan je pogledao blistavo željezo i oči mu se zasvijetliše, kao da se odjednom opet svega sjetio.

Uhvatio je mač čvrstom rukom.

— Oh, pa da! — zamrmljao je. — Sjećam se! — te se postavi nasuprot Harry Drakeu, koji se odmah pokrio.

Na ovom ograničenom prostoru bilo je gotovo nemoguće uzmaknuti. Ako bi koji pokušao pokriti leđa, slabo bi prošao. Valjalo se takorekuć tući na mjestu.

— Naprijed gospodo — reče kapetan Corsican.

U isti čas započela je igra mačeva, pa su već prvi dodiri oštrica dokazali, da su Fabijan i Drake po prilici jednako jaki.

Nadao sam se svemu dobru za Fabijana, jer je ostao potpun gospodar nad sobom, pa se činilo, da ne dopušta čak ni srdžbi u svom srcu. Učinio mi se daleko ravnodušniji u cijeloj stvari nego njegovi svjedoci. Harry Drake je naprotiv zurio u njega zakrvarenih očiju, a pod stisnutom gornjom ustnicom blistali su mu se zubi. Glavu je uvukao, pa mu je cijeli lik odavao strahovitu mržnju i bijes isključujući već unaprijed svaku hladnokrvnost. Došao je ovamo da ubije, pa je sad nastojao ostvariti svoju namjeru.

Nakon prve borbe, koja je potrajala nekoliko minuta, oba borca spustiše svoje mačeve. Do toga časa nijedan još nije bio pogođen, samo se na Fabijanovu rukavu primjećivala mala mrlja. I on i Drake odmarali su se nekoliko minuta. Na Drakeovom licu pojavio se krupni znoj.

Nevrijeme se sad razmahalo svom svojom žestinom. Grmljavina je odjekivala bez prestanka, a od vremena na vrijeme čuo bi se i silan tresak. Elektricitet se razmahao tako silno, da su se na mačevima kao na gromobranima pojavljivali snopovi plamenih trakova, poskakujući i prskajući na sve strane.

Nakon nekoliko časaka odmora dao je kapetan Corsican znak, da se opet počne. Fabijan i Harry Drake opet se pokriše.

Ovoga je puta borba bila mnogo življa. Fabijan se branio zaista čudesnim mirom, dok je Drake nasrtao svim svojim bijesom. Više puta sam pomislio,

da će Fabijan zamahnuti žestokim protuudarcem, no uvijek sam se prevario.

Odjednom je Drake spretno izmaknuo.

Nijesam mogao pomisliti drugo, nego da je Fabijan pogođen usred grudi. No on je bio uzmaknuo, te je pogodio Harryev mač, parirajući kvintom njegov prenisko odmjereni udarac. Harry je opet ustao pokrivši se naglim poluokretom baš u času, kada je jarka munja razderala nad nama oblake.

Fabijanu se sada pružila dobra prilika za protuudarac. Ali ne! On je čekao i tako dao svom protivniku vremena, da se opet snađe. Moram priznati, da mi nikako nije godila ova velikodušnost, kojom je on štedio čovjeka poput Harry Drakea.

Odjednom Fabijan spusti mač, a da to nikako nijesmo mogli razumjeti. Je li bio na smrt pogođen, a mi to nijesmo slutili? Sva mi je krv jurnula k srcu.

U Fabijanovu pogledu odjednom se pojavilo čudno svijetlo.

— Ta branite se, — zaurlao je Drake, oslanjajući se spreman, da u slijedećem času opet nasrne na svog protivnika.

Mislio sam, da je već svršeno s mojim prijateljem, a i Corsican se upravo htio baciti između njega i Drakea, ne bi li spriječio, da taj bespomoćni čovjek bude pogođen ... kad li i Harry Drake ustukne i nepomično zastane.

Uto se i ja okrenem. Blijeda poput mrtvaca i ispruženih ruku prilazila je Ellen borcima. Fabijan joj je raširio u susret ruke, činilo se, kao da je očaran njezinom pojavom, pa se nije ni maknuo.

— Ti! Ti! — krikne Harry Drake na jadno biće — ti ovdje? Mač mu je podrhtavao u uzdignutoj ruci. Čovjek bi gotovo pomislio, da je to mač arhangjela Mihajla u ruci nečastivoga.

Odjednom jarka munja potpuno preplavi svojim svijetlom stražnji dio broda. Gotovo sam se srušio, a dah mi je skoro zastao. I grmljavina i mu-

nja oglasiše se u isti mah. Osjetio se sumporni zadah. No ja sam se uz najveći napor brzo snašao i podigao, jer sam bio pao na koljena. Kad sam se osvrnuo, opazih, da se Ellen naslonila na Fabijana. Harry Drake ostao je kao okamenjen još uvijek u starom položaju, no lice mu je bilo sasvim pocrnilo! Nesretnik je vrškom svog mača privukao grom, koji ga je i pogodio!

Ellen se približila Harry Drakeu s pogledom nebeske samilosti i položila mu ruku na rame. Već ovaj laki dodir dostajao je, da tijelo izgubi ravnotežu, pa se sruži na zemlju.

Prestravljeni i puni groze uzmaknuli smo natrag, no Ellen se nagnula nad mrtvaca. Njegovo bijedno srce prestalo je kucati.

— Gromom je pogođen! — klikne doktor i uhvati me za ruku. — Gromom je pogođen! Hoćete li još i sad sumnjati u intervenciju groma?

Zaista je Drakea pogodio grom, kako je to rekao Dean Pitferge. Brodski je liječnik kasnije doduše tvrdio, da je u prsima nesretnika napukao jedan sud. Tko je od njih obojice imao pravo, ne znam, no jedno je sigurno, Harry Drake bio je samo još lešina.

XXXIV. Poglavlje

NEW YORK

Slijedećega dana u utorak dne 9. travnja oko jedanaest sati u jutro »Great Eastern« se spremio, da uplovi u Hudson. Pilot je upravljao neprispodobivom sigurnošću svoga pogleda. Nevrijeme se tokom noći smirilo, nestali su i posljednji oblaci, a more je oživjelo od brojnih skupina škuna, koje su se motale uz obalu.

Oko jedanaest i pol sati prispjela je »La Santé«, pa se vidjelo da je to malen parobrod, koji je vo-

zio zdravstveno povjerenstvo iz New Yorka. Brodić se vrlo brzo kretao, pa sam tako dobio prvu sliku o malenim američkim riječnim parobrodima, koji su nas uskoro pratili okupljajući se u skupinama po dvadeset brodova. Svi su oni bili izgrađeni po istom sustavu. Uskoro smo prošli i svjetionički brod, koji je označivao plovne vode Hudsona, onda je para zavila vrh Sandy-Hoaka sa svjetionikom, a odatle nas je već pozdravio snažni »hura« iz grla sakupljene svjetine.

Kad je »Great Eastern« obišao zaljev, što ga sačinjava vrh Sandy-Hoaka, primijetih zelene vrhunce New Jerseya i napokon nisku crtu velikoga grada, koji se proteže uzduž obale Hudsona i East-Rivera, po prilici kao Lyon između Rhone i Saone.

Pošto smo prošli kraj newyorških pristaništa, stigli smo u jedan sat u Hudson, pa su se sidra zarinila u telefonske kabele u rijeci, koji su se pri polasku morali raskinuti.

Tad je počelo iskrcavanje svih putnika, koji su s nama doputovali i koji će se odatle razasuti na sve strane.

Vidio sam, kako kraj mene prolaze Kalifornijci, pripadnici Juga, Mormonci, a i mladi zaručnici... Čekao sam samo još na Fabijana i na kapetana Corsicana.

Kapetan Anderson zaželio je doznati od mene pobliže okolnosti dvoboja, koji se odigrao na njegovom brodu, a i liječnici su mu podnijeli izvještaj o ovom smrtnom slučaju. Kako međutim sud više ništa nije imao sa smrću Harry Drakea, izdana je zapovijed, da mu se oda posljednja počast.

Baš u taj čas približio mi se statističar Cokburn, koji, usput rečeno, na cielom putu nije sa mnom progovorio ni riječi:

— Znadete li, koliko su okretaja učinili kotači za vrijeme našeg putovanja?

— Ne znam.

— Sto hiljada sedamsto dvadeset i tri okretaja.

— Uistinu? A stroj?

— Šest stotina osam hiljada i stotrideset okretaja.

— Osobito sam vam zahvalan, gospodine.

Gospodin statističar Cokburn okrene se i ostavi me bez ijednog pozdrava.

U taj čas stigli su Fabijan i kapetan Corsican. Moj mi je prijatelj toplo i usrdno stisnuo ruku.

— Ellen će opet ozdraviti! Upravo je sad imala jedan svijetli čas! O, Bog je pravedan, on će je opet ozdraviti!

Dok je Fabijan tako govorio, smiješio se radosno svojoj budućnosti. Kapetan je Corsican raširio ruke i bez okolišanja me privukao na svoje grudi.

— Do viđenja — do viđenja! — doviknuo mi je, kad se već nalazio na pomoćnom brodu. Fabijan i Ellen pod zaštitom gospođe R... sestre moga prijatelja, koja mu je bila došla u susret, također krenuše s ovom prvom grupom putnika prema carinarnici.

Gledao sam za brodom, pa kad sam tako opazio jadnu blijedu Ellen između Fabijana i njegove sestre, obuzela je i mene čvrsta nada, da će njihovoj ljubavi i požrtvovanju poći za rukom ozdraviti ovaj duh, poremećen duševnim bolima i velikim jadom.

Uto me netko uhvati za ruku, a ja sam osjetio po stisku ruke, da je to bio doktor Dean Pitferge.

— No, a što će biti s vama? — upita on.

— Uistinu, doktore, još ne znam točno, ali se svakako želim opet vratiti s »Great Easternom«. No budući, da on ostaje u New Yorku sto dvadeset dva sata, imam dosta vremena na raspolaganju. Možda će ovih osam dana dostajati za razgledanje New Yorka, Hudsona, Niagare, doline Mohawk i jezera Erie, ukratko cijele te zemlje, koju je Cooper toliko opjevao.

— Što, vi biste pošli do Niagare? — živo klikne doktor. — Tako mi Boga, i ja bi je rado vidio, pa ako... da, uistinu, ako ne bi bilo indiskretno...?

Ovaj me čovjek sa svojim čudnim mislima silno zabavljao. U njemu bih našao osobito i vrlo dobro obavještenog vođu.

— Pa razumije se! — uzviknem. — Pođite sa mnom!

Četvrt sata kasnije ukrcali smo se na mali prijevozni brod, a kasnije smo se oko tri sata, nakon što smo prošli Brodway, smjestili u dvije sobe hotela Pete Avenue.

XXXV. poglavlje

SVJETSKI GRAD.

Osam dana u Americi! Dne 16. travnja imao je »Great Eastern« opet krenuti, a 9. travnja u tri sata poslije podne stupio sam svojom nogom na tlo Sjedinjenih Država.. Osam dana! Ima luđačkih turista, takozvanih »kurirskih putnika«, kojima bi možda ovo vrijeme dostajalo, da proputuju cijelu Ameriku, no ja se nemogu ubrojiti među njih. Ja se, što više, nijesam usuđivao u određenom razdoblju točno pregledati samo New York, te nakon ovakova nagloga ispitivanja napisati knjigu o životu i običajima Amerikanaca. Što se tiče fizičkog izgleda New Yorka, čovjek lako stiče općeniti pregled, jer mu građevine nijesu raznolike, a ni zanimljivije od obične šahovske daske. Gradske se ulice sijeku u pravom kutu i nazivlju se »Avenue« ako teku u duljinu, a »Street« ako teku poprijeko. Sve su te ulice označene brojkama umjesto kakovih drugih naziva, što je doduše vrlo praktično, ali djeluje strahovito jednolično. Kroz sve ove ulice vode američki omnibusi. Prema tomu dakle može se reći, da netko, tko je vidio četvrtinu New Yorka, poznaje cijeli taj veliki grad, izim možda zbrke ulica i cesta, koje se međusobno isprepliću na južnom rubu grada, a gdje stanuje tr-

govački sloj ovoga grada. New York je poluotok, pa se sav život usredotočio na samom vrhu. Sa strane mu teku Hudson i East-River, dva morska rukava, po kojima neprestano plove brodovi. Takozvani »Ferry-Boatsi« povezuju grad s desne strane s Brooklynom, a s lijeve strane s obalama New Jerseya. Glavna žila kucavica teče koso kroz simetrične gradske četvrti New Yorka i tako unosi život u tu cjelinu. To je stari »Broadway«, kao što je u Londonu »Strand«, a u Parizu boulevard »Montmartre«. Na svom donjem dijelu on je uslijed silnog prometa u gomilama, koji se ondje usredotočio, gotovo nepristupačan, dok mu je gornji dio skoro sasvim pust. To je ulica, u kojoj se u neposrednoj blizini naizmjence redaju barake i mramorne palače, prava rijeka fijakera, omnibusa i teretnih kola, preko koje su se morali prebaciti mostovi, da bi čovjek mogao s jedne obale prijeći na drugu, odnosno s jednog trotoira na drugi. Broadway je dakle New York, pa smo se naveče doktor Pitferge i ja onuda prošetali. U »Fith-Avenue-Hotelu« smo objedovali i pojeli liliputanske obroke u zdjelicama za lutke. Odlučio sam, da ću dan završiti s posjetom kazalištu Barnum. Davao se baš poznati komad »New York-Streets«, pa bih htio o tomu samo toliko reći, da se u četvrtom činu prikazivao požar, pa su pravi vatrogasci sa svojim ljudstvom i kolima izišli na pozornicu. To je dakako bila »velika atrakcija«.

Slijedećeg smo jutra pošli i ja i doktor Pitferge svatko svojim poslom, no prethodno smo se sporazumjeli, da ćemo se u dva sata opet sastati u hotelu. Ja sam pošao na poštu u Liberty Street 51. po svoje listove, zatim u Rowling-Green 2, na donjem kraju Broadwaya k francuskom konzulu, gospodinu barunu Gauldrée Boilleau, gdje sam vrlo ljubezno primljen, a zatim sam se uputio tvrtci Hoffmann, gdje sam imao podići mjenicu, te konačno na broj 25. Tridesetšeste ulice k gospođi R . . . Fabijanovoj sestri. Poželio sam čuti kako je Elleni i mojim prijateljima. No na moje veliko iznenađenje čuo sam, da su Fabijan, Corsican i gospođa R . . . prema liječničkom savjetu već napustili New York i poveli sa sobom Ellen, da potraže njenoj bolesti lijeka na svježem šumskom zraku. Povrativši se opet u Fith-Avenue-Hotel, našao sam listić od Corsicana. Bio je došao da me posjeti, ali me nije našao, pa mi je ostavio samo kratku vijest, da je u pratnji svojih prijatelja otputovao iz New Yorka. Naumili su zadržati se na prvoj točki, koja bi se Elleni svidjela i ondje ostati sve dotle, dok to bude po volji jadnoj bolesnici. On, Corsican, obećao je, da će me izvješćivati o njezinom zdravlju, te je izrazio nadu, da ne ću ostaviti Ameriku, prije nego što se svi još jednom ne sastanemo. Time je dakako pogodio i moje vlastite želje. Kako li bih rado, ma samo na nekoliko sati, još jednom bio s Ellenom, Fabijanom i kapetanom Corsicanom! No to su tamne strane putovanja; oni su otišli — a ja nijesam znao kuda. Sâm sam opet imao druge osnove i tko bi mogao reći, da li će uopće biti moguće, da se još jednom vidimo?

U dva sata susreo sam doktora Pitferge u »barroomu« našega hotela. Putnici i prolaznici kretali su se u ovoj javnoj dvorani kao na burzi, te su ondje mogli besplatno dobiti sladoled, dvopek i chester.

— No, gospodine doktore — upitam — kad putujemo?

— Večeras oko šest sati.

— Hoćemo li putovati hudsonskom željeznicom?

— Ne, nego sa »Saint-Johnom«, izvrsnim parobrodom. Taj ima jedan od onih divnih strojeva, koji bi najrađe poletjeli u zrak. Hudson bi vam zapravo radije pokazao po danu, no »Saint-John« plovi samo noću. Sutra u jutro u pet sati prispjet ćemo u Albany, u šest sati odvest ćemo se Newyorškom centralnom željeznicom dalje, pa možemo pod slapovima Niagare još večerati.

Nijesam imao ništa protiv ovakova programa, pa sam dakle na sve pristao. Hidraulična dizalica

hotela ponijela nas je u gornje katove k našim sobama, a za nekoliko časaka je i Pitfergea i mene zajedno s našom malenom prtljagom odvezla opet dolje. Fijaker od dvadeset franaka po vožnji doveo nas je za četvrt sata do Hudsona, gdje je »Sain-John« već bio u pripravnosti i izbacivao debele crne oblake dima.

XXXVI. poglavlje

VOŽNJA NA »SAINT-JOHNU«

»Saint-John«, a uz njega i »Dean Richmond« najljepši su parobrodi na Hudsonu. Čovjek bi ih zapravo prije mogao nazvati gradnjama, jer imaju po dva i tri kata s terasama, galerijama, verandama i šetalištima. Sve me se to dojmilo poput prebivališta starog kakvog bogatog posjednika zemlje. Iznad svega uzdizalo se oko dvadeset stupova, povezanih željeznim armaturama, da tako održavaju cjelokupno zdanje. Oba golema zaštitna nadkrovlja bila su obojena »al fresco« poput slika u crkvi Sv. Marka u Mletcima. Iza svakog kotača dizao se po jedan dimnjak dvaju kotlova, koji se nalaze već izvan steamera, a ne u njegovim bokovima. To je uostalom vrlo zahvalna mjera opreza za slučaj eksplozije. Vrlo jednostavan mehanizam pokreće se u središtu između zaštitnog natkrovlja. Sastoji se od jednog jedinog cilindra, jedne klipne i radne poluge koja pokreće dugi balancir poput golemog kovačkog bata gore i dolje, te od jedne jedine poluge za upravljanje, koja određuje ovim golemim kotačima kretanje.

Na palubu je već prispjela sva sila putnika, pa smo se Pitferge i ja požurili u svoje kajute, koje su se nalazile uz jednu veliku dvoranu, neku vrst galerije, a čiji je zaokruženi svod poput Dianina hrama počivao na čitavom nizu korintskih stupova. Oko je

posvuda nailazilo na raskoš i udobnost, na sagove, počivaljke, elegantne umjetnine, visoka zrcala, slike, pa čak i na plin, koji se proizvodio na samom brodu u jednom malenom gazometru.

Odjednom je taj golemi stroj zadrhtao i pokrenuo se. Uspeo sam se na gornje terase i pogledao dolje. Na prednjem dijelu izdizala se kuća, obojena blistavim bojama, prostor za kormilare. Četiri snažna čovjeka upravo su se nalazila kod dvostrukog kotača. Nakon kraće šetnje od nekoliko minuta otišao sam opet na međupalubu, među zažarene kotlove, iz kojih su pod pritiskom ventilatora izlazili maleni modri plamičci. Hudson uopće nijesam mogao vidjeti, jer se već spuštala noć, a s njom se nad rijeku nadvila tako gusta magla, da ju čovjek gotovo ni sabljom ne bi mogao prosjeći. »Saint-John« puhao je poput goleme živine, no čovjek je jedva raspoznavao neke svijetle točke na obalama gradova, kraj kojih smo prolazili. Parni čamci plovili su uz vodu oglasujući se svojim dugim zviždukom.

U osam sati stupio sam opet u dvoranu, te sam s doktorom ušao u krasnu restauraciju na međupalubi, gdje smo večerali, a posluživala je sva sila crnih konobara. Dean Pitferge rekao mi je, da na brodu ima oko četiri tisuće putnika, među kojima se nalazi oko tisuću petsto iseljenika, koji su smješteni u donjim dijelovima broda. Kad smo se digli od stola, potražismo ubrzo svoju udobnu kajutu i pođosmo na počinak.

Probudio sam se u jedanaest sati, čini mi se, od nekog žestokog udarca. »Saint-John« je stajao, jer kapetan u toj dubokoj tami nije mogao dalje upravljati, pa je brod zaustavio. Ovaj je veliki parobrod bacio stoga sidra i mirno zaspao.

Oko četiri sata u jutro parobrod je opet nastavio vožnju, a ja sam ušao, da provedem jutarnje časove pod verandom prednje palube. Kiša je prestala padati, a magla se razbila. Uskoro se i na rijeci vidik razvedrio, pa su malo pomalo i obale izranjale

iz magle. Na desnoj strani vidjele su se zelene živice i drveće, pa je obala gotovo bila nalik na neko dugačko groblje. Lanac brežuljaka ocrtavao je u pozadini horizont. S lijeve strane pružilo se, dokle god je oko sezalo, ravno i močvarno tlo.

Nakon nekog vremena pojavio se na verandi i moj suputnik doktor Pitferge.

— Dobro jutro! — doviknuo mi je, pošto je nekoliko minuta uvlačio dubokim dahom svježi zrak. — Znadete li, da ćemo, zahvaljujući ovoj nesretnoj magli, zakasniti na naš vlak u Albany? Time će se naš program morati znatno promijeniti.

— Vrlo neugodno, gospodine doktore, a pogotovo, kad nam je naše vrijeme tako strogo odmjereno.

— No, tako strašno baš ne će biti. Morat ćemo slapove Niagare vidjeti noću, umjesto večerom.

— Nije baš ugodno, ali što ćemo, moramo se s time pomiriti.

Naše su se bojazni ispunile, jer je »Saint-John« bacio sidro na obali grada Albany tek u osam sati. Morali smo dakle pričekati na vlak, koji polazi u 1,40 sati, te smo imali dosta vremena da razgledamo ovaj neobični grad države New York. Donji dio grada, koji je gusto naseljen i prožet trgovačkim duhom, leži na desnoj obali Hudsona, a gornji se sastoji od zidanih kuća, te ima mnoge javne uređaje i vrlo poznati muzej okamina.

Ovaj dio grada Albany vrlo je nalik na New York, ali je amfiteatralno izgrađen na jednom brežuljku.

Nakon zajutarka krenusmo na kolodvor, koji se slobodno pružio bez ikakovih ograda ili ograničenja. Vlak jednostavno zastaje na ulici poput omnibusa, pa svatko bez smetnje ulazi i izlazi. Duga kola ovoga vlaka počivaju i sprijeda i straga na četiri kotača, a međusobno su povezana mostovima, koji omogućuju putnicima da se šeću s jednog kraja vlaka na

drugi. U određeno vrijeme krenula je naša lokomotiva, uostalom pravo majstorsko djelo strojograditeljstva, pa smo odmah pošli brzinom od dvanaest milja na sat ne ugledavši uopće ni vlakovođe ni drugih činovnika, koji bi imali najaviti polazak vlaka. Umjesto da nas stijesne u ograđene kutije, kako je to običaj na francuskim željeznicama, ovdje smo bili slobodni, mogli smo šetati amo i tamo, čitati nebiljegovane novine i kupovati knjige. Čini se, da žiga sve do sada još nema u američkim običajima. Kao da se u ovoj čudnoj zemlji cenzura još nije sjetila, da bi se lektira putnika morala nadzirati većom pomnjom, nego lektira drugih ljudi, koji sjede kraj kamina. Osim toga mogli smo još imati i sve udobnosti bez uobičajenog čekanja na postajama i kolodvorima, jer su se i biblioteka i gostionica nalazile u vlaku.

Prolazili smo tako bez zaprijeka poljima i nekadašnjim šumama, koje su sad pretvorene u obradive oranice, novim gradovima sa širokim ulicama, gdje su samo još nedostajale kuće, i starinskim gradovima s poetskim imenima iz stare povijesti, kao što su to Rim, Sirakuza ili Palmyra. Tako nam se pred očima pružila cijela dolina Mohawka, zemlja Fenimora, koja pripada američkim romanopiscima kao što zemlja Rob-Roya pripada Walteru Scottu. Za nekoliko trenutaka opazili smo na horizontu blistavilo jezero Ontario, na čije je područje Cooper prebacio scene svog majstorskog djela. Sav je ovaj nekoć tako romantični i divlji predjel pretvoren sad u kultivirano tlo. Doktor je od veselja bio izvan sebe. Uporno je zahtijevao, da me smije nazivati Sokolovim okom, a on sam se odazivao jedino još na ime Chingakook.

Oko jedanaest sati naveče morali smo u Rochesteru prelaziti, a zatim smo prešli brzice rijeke Tennesseea, koje su za našim kolima bučale u kaskadama. Pošto smo se tako provezli nekoliko milja duž Niagare, a da je nijesmo ni vidjeli, prispjeli smo

konačno u selo Slapovi Niagare, pa me je doktor poveo u krasan hotel, koji se ponosno nazivao »Cataract-House«.

XXXVII. poglavlje

NA NIAGARI.

Niagara nije velika rijeka, pa nije čak ni mala rijeka, ona je jednostavno samo odvodni rukav prirode, kanal od trideset i šest milja, koji izlijeva vode Gornjeg jezera, Michigana, jezera Huron i Erie u Ontario. Razlika u dubini obih jezera odnosno razlika u razini njihove površine, iznosi 340 engleskih stopa. Kad bi ta razlika bila jednomjerno razdijeljena po cijeloj duljini, ne bi nastale skoro ni brzice, no slapovi već za sebe same apsorbiraju gotovo polovicu. Tako se dakle i tumači strahovita njihova sila. Korito Niagare rastavlja Kanadu od Sjedinjenih Država, pa je stoga desna obala američka, a lijeva engleska. Na jednoj strani redarstvenici, a na drugoj ne možeš opaziti ni njihove sjene.

Slijedećeg jutra 12. travnja pošli smo doktor i ja već u praskozorje niz široke ceste sela Slapovi Niagare. Ovo je selo sagrađeno tik uz slapove, pa je dakle neka vrst malenog gradića s izvrsnim zrakom, ljupkim položajem, udobnim ljetnikovcima i prekrasnim hotelima, koje Kanađani i Yankeei obilno posjećuju za vrijeme lijepih godišnjih doba. Slapovi Niagare nalaze se dakle tri stotine milja od grada Albany.

Sunce je toga dana prekrasno sjalo. Nebo je bilo studeno, a na horizontu samo nekoliko grumena pare, koji međutim nikako nijesu mogli biti oblaci. Izdaleka se pak čuo prigušeni šum.

— Dolazi li taj šum od Niagarinih slapova? — upitam doktora.

— Samo strpljivo! — glasio je jedini odgovor.

Za nekoliko minuta stigli smo na obale Niagarinih slapova. Voda je mirno tekla, a površina je bila glatka i svijetla. Tu i tamo javljali su se bezbrojni vršci pećina sivkaste boje. Buka katarakta još je postala jasnija, no vidjeli još uvijek nijesmo ništa. Drveni most na željeznim lukovima, vezao je lijevu obalu s otokom usred rijeke. Doktor Pitferge poveo me je na taj most. Uz rijeku su se pružile nedogledne vode, a niz rijeku, nama nadesno, već su se osjetili prvi brzi pokreti brzica. Kad smo tako prošli oko pola milje, odjednom ispod naših nogu više nije bilo tla, a u zraku su lebdjeli oblaci vodenoga praha. To je bio »američki slap«, koji nijesmo mogli opaziti. S druge strane vidjeli smo kanadsku obalu, mirni predjel s brežuljcima, ljetnikovcima, malim kućicama i ogoljelim stablima.

— Ne gledajte još onamo! Ta ne gledajte! — dovikivao mi je doktor Pitferge. — Prištedite to sebi i zatvorite za sad oči. Ja ću vam reći, kad ćete ih otvoriti!

No ja se nijesam obazirao na nj, nego sam se već sad osvrnuo. Pošto smo prešli most, našli smo se na otoku. Taj se otok zove Goat-Island ili Kozji otok, a proteže se na sedamdeset jutara. Pokriven je stablima i svježim zelenim puteljcima, koji su tako široki, da se kola mogu na njima mirno okretati. Jednom riječju, taj se otok poput stručka cvijeća nalazi između američkog i kanadskog vodopada. Požurili smo se pod visoka i krasna stabla i prešli obronke poput stepenica. Gromoglasni šum se uto podvostručio, a zrak je bio ispunjen vlažnim oblacima pare.

— Sad gledajte i divite se! — klikne Pitferge.

— Sad se Niagara pokazala u svoj svojoj krasoti. Rušeći se niz stijenu oštro je zakretala na tom mjestu, te se tako zaokružavala tvoreći kanadski slap, takozvani »Horse-Shoe-Fall«. Ovaj se slap ruši iz visine od sto pedeset osam stopa, a širina mu zaprema dvije milje.

Priroda je sve učinila, da ovo mjesto bude najljepše na svijetu, a svijetlo i sjene sjedinili su se stvarajući oku najneobičnije efekte. Sunce svojom nestašnom igrom dočarava najrazličitije boje, o čijoj je krasoti upravo besmisleno govoriti. Ukratko, tko sâm nije stajao pred ovim čudom prirode, nikad ne će moći sebi stvoriti sliku o njegovoj veličajnosti i ljepoti. Pjena je kod Goat-Islanda bijela i pahuljasta poput svježega snijega, no usred katarakta vode se zelene upravo divnom bojom morskog zelenila, po čemu se može zaključivati, kako je ondje silno debeo sloj vode. Nekoć se »Detroit«, brod sa devedeset stopa gata spustio niz ovaj slap ne udarivši o dno. Prema kanadskoj se obali ovi vodeni virovi blistaju neobičnim metalnim sjajem, pa bi se gotovo moglo pomisliti, kao da u dubinu pada rastopljeno zlato. Rijeka nam je tamo dolje skrivena virovima pare, ali se primjećuje bljesak ledenih blokova, koje je zima ondje nagomilala, a koji bi prema svom obliku i veličini morali biti gorostasne nemani i sigurno bi u svoje otvorene ralje primili toliko milijuna tona, koliko se ovdje ruši u svakom satu.

Na pola milje uz rijeku voda opet teče mirno, a tvrda površina nije se pod prvim travanjskim povjetarcem još bila otkravila.

— A sad unutra, sred rijeke! — klikne doktor.

U prvi mah nijesam znao, što je htio reći tim riječima, no uskoro sam primijetio visok toranj, tik uz ponor, koji je od obale bio udaljen po prilici na stotinu stopa. Ovaj je spomenik sagradio godine 1833. smioni muž po imenu Judge Porter, a zove se »Terrapin Tower«.

Spustili smo se postrance uz Goat Islanda te smo, dospjevši do gornjega toka Niagare, primijetili neki most ili zapravo nekoliko dasaka, položenih preko izbačenih klisurnih vrhova, koje su tako vezale ovaj toranj s obalom. Most je vodio tik uz ponor, a pod njim je brujala rijeka. Pokročili smo tako na daske i u nekoliko trenutaka dosegli glavni blok, na

kojemu stoji Terrapin-Tower, pa smo tako vidjeli, da se toranj izdiže u visinu od nekih dvadeset pet stopa, da je okrugao i sav od kamena. Na tornju se nalazi i okrugli grudobran. Okrugle su stepenice od drveta, a po njima je urezano na tisuće imena. Prispjevši napokon gore, uhvatili smo se za ogradu grudobrana i pogledali dolje na onaj silni kaos do naših nogu.

Vidi se tako do usred vodopada, sve do onih velikih ledenih gromada, koje svojim raljama gutaju rijeku. Pećina, na kojoj je sagrađen ovaj toranj, podrhtava, a svuda unaokolo vide se strahovite jame, što ih je voda izdubla. Od silnoga šuma ne čuje se niti vlastita riječ, jer ta neprestana grmljavina nadglasuje sve drugo. Vodeni se obrisi puše i fijuču poput letećih strijela, pjena prska sve gore do vrha spomenika, a voda poput fine vlažne prašine tvori u zraku blistavu dugu prekrasnih boja.

Obična je to doduše optička varka, no čini se, kao da se toranj silnom brzinom pomiče s mjesta i to na sreću dalje od vodopada; da je iluzija slučajno suprotne naravi, vrtoglavica bi bila tako nesnosna, da nitko ne bi mogao pogledati dolje.

Kada smo onda zadahtani i kao isprebijani na čas izišli na zrak, smatrao je Dean Pitferge, da je došao povoljan čas da mi uputi slijedeće riječi:

— Da, da, dragi moj gospodine, ne će dugo potrajati i ovaj će Tower ležati tamo duboko dolje u ponoru. Stvar će se prije dogoditi, nego što se to i očekuje!

— Zar mislite uistinu?

— Sumnje uopće ne može biti! Veliki kanadski slap neprestano uzmiče natrag, doduše neprimjetno, ali je to ipak jasno dokazano. Kad je toranj sagrađen godine 1833., nalazio se znatno dalje od vodopada. Ima dapače geologa, koji tvrde, da se slap prije tridesetpet tisuća godina nalazio u Queenstownu, sedam milja odatle niz rijeku. Prema M. Bakewellu uzmaknut će slap svake godine za jedan metar unatrag, a prema Sir Charlesu Lyellu samo

za jednu stopu. No u svakom slučaju doći će čas, kad će voda podrovati pećinu, na kojoj je sagrađen toranj, i on će se srušiti u vodopad. No ujedno možete biti uvjereni, dragi moj gospodine. Kad se Terapin-Tower sruši, nalazit će se ovdje na našem mjestu baš nekoliko ekscentričnih ljudi, koji će se s njim zajedno onda odvesti u Niagaru.

Nehotice sam nakon tih riječi pogledao doktora, kao da bi se i on imao nalaziti među onim originalima, no nijesam imao vremena proslijediti svoje misli, jer mi je dao znak da pođem za njim, pa smo nastavili razgledanje »Horse-Hoe-Falla« i prirodu unaokolo. Sad se već razabirao u udaljenosti nešto manji američki slap, odvojen vrškom otoka, na kojemu se također stvorio centralni slap od nekih stotinu stopa. Ovaj američki, također vrlo lijepi slap, ravan je, a visina mu iznosi stošesdeset i četiri stope. Potrebno je međutim postaviti se njemu nasuprot na kanadsku obalu, ako ga čovjek želi imati pred očima u svoj njegovoj veličajnosti.

Sve do večeri šetali smo obalama Niagare i neprestano se opet vraćali tornju, koji nas je neodoljivo privlačio. Čovjek se ne može umoriti slušajući šum vode, promatrajući tajanstvene magle i vlažne pare, igru sunčanih zraka i dišući osvježujući nenaplativi dah katarakta. Zatim smo se opet povratili na Goat-Island, da još jednom odatle promotrimo veliki vodopad, no neprestano smo zapadali u novi ushit i novo čuđenje. Doktor bi me i odviše rado poveo k »Pećini vjetrova«, a to je udubina iza centralnog vodopada, kamo se dolazi stubištem s vrha otoka, no pristup je onamo u to doba bio zabranjen, jer su se u posljednje vrijeme često događale nesreće na toj sipkoj pećini.

U pet sati povratili smo se u »Katarakt-House«, pa smo se nakon letimičnoga objeda, priređenoga na amerikanski način opet vratili putem prema Goat-Islandu, da ondje još malo prošećemo i posjetimo »Tri sestrice«, tri dražesna otočića, razasuta na vrhu

otoka. Kad se zatim spustila tama, Pitferge me opet poveo k Terrapin-Toweru.

Sunce je bilo zašlo za brežuljke, pa je nestao i posljednji otsjev dana, a mjesec se, u svojoj polovini, blistao magičnim sjajem. Sjene tornja produžile su se sve do ponora. Vode su uz rijeku tekle u lakoj maglici, a kanadska se obala čudesno odražavala rasvijetljenim gromadama Goat-Islanda i sela Slapovi Niagare. Činilo se, da je u polutami voda do naših nogu poprimila razmjere beskrajnoga ponora, iz kojega nas je slap pozdravljao svojim jezovitim šumom. Dojam, što sam ga ondje stekao u taj čas, bio je neopisiv. Koji li bi umjetnik ikada mogao svojim perom ili kistom ma samo približno dočarati tu sliku! Za kratko vrijeme pojavilo se na nebosklonu neko pokretno svijetlo — bilo je to svijetlo nekoga vlaka, koji je na udaljenosti od dvije milje, prelazio most Niagare. Sve do ponoći ostali smo na vrhu tornja, šutljivi i utonuli u promatranje. Neprestano smo se naginjali nad rijeku ne mogavši se nikako odvojiti od čarobnog prizora. U času, kad su mjesečevi traci pali na taj vodeni prah do naših nogu, stvarajući neki stanoviti kut, opazim neku prugu, poput bijele providne vrpce, koja je u sjeni poigravala amo i tamo. Bila je to dùga mjesečevih zrâka, blijedi refleks noćnoga planeta, kojega se blago svijetlo kidalo u sitna vela, prolazeći maglom slapa.

XXXVIII. Poglavlje

NEOČEKIVANI SUSRET

Za slijedeći dan 13. travnja predvidila je Pitfergeova osnova posjet kanadskoj obali. Krenuli smo već u sedam sati u jutro proslijedivši uzvisinama na desnoj obali Niagare i prošli tako dvije milje do lebdećeg mosta. Uskoro smo tako primi-

jetili mirne vode rijeke, na kojoj se na tom mjestu više nijesu opažala niti najmanja mreškanja od slapova.

Oko osam sati prispjeli smo u Suspension-Bridge. To je jedini most, kamo skreću Great Western i Newyorška centralna željeznica, a za Kanadu jedini most, koji dopušta pristup na područje države New York. Lebdeći most sastoji se od dva krila. Gornjim krilom prolaze vlakovi, a donje krilo, u dubini od dvadeset i tri stope, služi za kola i pješake. Smjeli ingenieur John A. Roebling iz Trendona (New Yersey) usudio se provesti ovaj rad. To je »lebdeći« most, visok dvijesto pedeset stopa, a vodi preko Niagare, koja ovdje opet teče u riječnim brzicama. Suspension-Bridge je dug osam stotina stopa, širok dvadeset i četiri stope, a od ljuljanja ga zaštićuju željezni stupovi, zabijeni o obale. Kabeli, koji ga drže, imaju promjer od deset palaca te mogu nositi teret od 12.400 tona, dok sam most teži samo 800 tona. Prilikom posvećenja godine 1855. iznosili su troškovi ovoga mosta 500.000 dolara. Prispjevši tako usred Suspension-Bridgea, primjetismo, da nad našim glavama prolazi vlak, pa se krilo mosta spustilo pod našim nogama za jedan metar niže.

Samo nešto niže od ovoga mosta Blondin je prešao Niagaru s jedne obale na drugu pomoću napetog užeta. Ne znači, da ovaj pothvat nije bio opasan samo zbog toga, što nije izveden preko pravoga slapa Niagare, kako se to često pogrešno tvrdi. No kada nas već Blondin svojom smjelošću tako zadivljuje, što da reknemo o vratolomnosti njegova prijatelja, koji mu je sjeo na leđa, i na taj način sudjelovao u ovoj šetnji po zraku?

No možda je ovaj njegov dobar prijatelj bio neki gurman, kojemu je bilo stalo do izvrstnih omleta, što ih je Blondin priređivao na svom napetom užetu.

Nalazili smo se sad na kanadskom tlu te smo pošli lijevom obalom, da pogledamo slapove iz druge perspektive. Pola sata kasnije stupili smo u neki engleski hotel, gdje nam je doktor naručio zajutrak. Ja sam u međuvremenu pregledao knjigu stranaca, kojih je ovdje bilo na tisuće i tisuće. Od najpoznatijih spomenut ću ovdje slijedeća imena: Robert Peel, Lady Franklin, grof od Pariza, vojvoda od Chartreusa, princ od Joinville, Louis Napoleon (1846.) princ i princeza Napoleon, Barnum (s naslovom), George Sand (1865.), Agassiz (1854.), Almonte, knez Hohenlohe, Rothschield, Bertin (Pariz), Lady Elgin, Burkardt (1832.) i t. d.

— A sad ćemo pod slapove, — reče doktor kad smo dovršili zajutrak.

Poslušao sam upute Deana Pitferge, pa smo tako ubrzo došli u svlačionicu, u kojoj nas je neki crnac opremio nepromočivim hlačama, ogrtačima i šeširima od voštana platna. Zatim smo prošli kroz vodene pare iza velikog slapa, koji se pred nama spuštao poput kazališnog zastora pred glumcima. No kakvo je ovo bilo kazalište! I kako su u njemu u neobuzdanom strujanju podrhtavali silom odagnani slojevi zraka! Bili smo tako omamljeni, zaslijepljeni i poprskani, da se nijesmo mogli ni vidjeti, ni čuti. Bilo nam je, kao da se nalazimo u nekoj pećini, koja je vodenim sagovima hermetički zatvorena, a taj je zastor bio neprodirniji od najčvršćih kamenih zidina.

Oko devet sati povratili smo se u hotel i odložili mokru odjeću. Prispjevši na obalu, primijetim nekog visokog čovjeka i poviknuh iza glasa, pun radosti i iznenađenja.

— Kapetane Corsican!

Čuo je moje riječi i odmah mi prišao.

— Vi ovdje? Kako se radujem, što vas opet vidim! — viknuo je veselo.

Neprestano sam mu stiskao ruku.

— A kako je Fabijanu i Elleni? — upitam.

— O, dobro je, koliko je to uopće moguće. Oboje su ovdje, a Fabijan upravo blista od sreće i nade. Naša sirota Ellen svakoga se dana sve više oporavlja.

— No kako to, da vas nalazimo ovdje na Niagari?

— Pa eto, Niagara je vrlo omiljelo ljetovalište za Engleze i Amerikance, pa su već mnogi ovdje našli odmor i ozdravljenje. Učinilo nam se, da bi veličajni prizor slapa i prekrasna okolina mogli povoljno djelovati na Ellen, pa smo se smjestili na obalama Niagare i živimo sad u onom ljetnikovcu, što proviruje ondje na onom brežuljku, među obiljem stabala. Živimo čisto obiteljski, a s nama i gospođa R..., Fabijanova sestra, koja se velikom požrtvovnošću posvetila Elleninoj njezi.

— Je li Ellen već prepoznala Fabijana?

— Ne, do sad još nije — odvrati kapetan Corsican, — pa znate, da je to jadno stvorenje u času, kada je Harry Drake mrtav pao, na čas došlo k svijesti i da je njezin razum sebi za kratko vrijeme probio put kroz zamračeni duh. No uskoro je opet ponestala nada, da bi Ellen mogla ozdraviti. Otkako je sirota mlada žena ovamo prispjela, dogodila se međutim vidljiva promjena. Mirna je, san joj je mirniji, a u očima joj se vidi neki stanoviti napor, kao da bi se nečeg htjela sjetiti ili se nekako uhvatiti za sadašnjost.

— O, dakako! Vaša ljubav i brižljivost svakako će je izliječiti! — rekoh. No gdje bih mogao naći Fabijana i njegovu zaručnicu?

— Pogledajte, molim vas, onamo — reče Corsican i pokaže rukom na obalu Niagare.

Ondje je, na nekoj pećini, stajao Fabijan, koji nas očito još nije bio primijetio, jer mu je pogled neprestano bio prikovan na Elleni, koja je nepomično sjedila na jednom velikom kamenu, nešto podalje od njega. Mjesto na kojem su se oni nalazili, leži na lijevoj obali, a poznato je pod imenom

»Table-Rock«. To je neka istaknuta pećina, koja strši nad bučnom rijekom, što šumi u dubini od dvije stotine stopa. Prije je ova zaravan bila prilično velika i sezala je daleko nad vodom, no malo pomalo su se veliki komadi pećina odvalili u ponor, tako da cijelo mjesto sad ima površinu od samo nekoliko metara.

Odatle je s toga mjesta vidik na slapove upravo »most sublime« predivan, kako to tvrde vodići, a ja se ne bih tom mišljenju ni protivio.

Na desno se vidi kanadski slap, kojemu je greben okrunjen parama, te tako zatvara horizont; sprijeda je američki slap i nad njim graciozno zdanje Niagarina slapa, što ga drveće napola skriva; na lijevo se otvara cijela perspektiva rijeke, što teče između visokih obala, a dolje se snažno bori i hvata u koštac sa srušenim ledenim blokovima.

Nijesam htio smetati Fabijanu nijednim poklikom, no Corsican, doktor i ja približili smo se polako Table-Rocku. Ellen je još uvijek nepomično sjedila i gledala u vodu. Kakav li je dojam ova slika ostavljala u njezinu duhu? Da li joj se razum malo pomalo budio pod utjecajem ovog veličanstvenog prizora? Odjednom opazih, kako je Fabijan skočio i srnuo prema Ellen. Ona je bila ustala te se, raširivši obje ruke, nesvijestno približila ponoru. No odjednom se naglo trgla, zastala, prešla rukom preko čela, kao da bi željela odagnati neku nemilu sliku. Fabijan se uto već, na smrt blijed, no čvrst i miran, postavio između svoje ljubljene i ponora. Ellen je u dubokoj uzbuđenosti stresla svoju plavu kosu, pa sam primjetio, kako joj dražestni stas silno drhće. Da li je prepoznavala Fabijana? Ne! Činilo se, kao da se iz mrtvih vraća u život i kao da tapka oko sebe, da se uvjeri i shvati, kako je sve to zaista istina.

Kapetan Corsican i ja ne usudismo se učiniti ni koraka, a ipak su se Fabijan i Ellen nalazili tik uz ponor, tako da se nijesmo mogli obraniti od straha.

— Prepustite sve kapetanu Mac Elwinu — šaptao nam je doktor Pitferge.

Uto začusmo, kako je mlada žena iza glasa zajecala, s usana su joj se otele nerazumljive riječi, pa se činilo kao da bi željela govoriti, ali ju je glas izdavao.

— Bože! Moj Bože! Svemogući Bože! Gdje sam? — istisne napokon. Činilo se da osjeća, kako nije sama, pa kad se napola okrenula, očito se s njom dogodila promjena. Oči su joj poprimile bistar i živ izraz. Pred njom je Fabijan stajao nijem i duboko uzbuđen šireći joj u susret ruke.

— Fabijane! Fabijane — klikne ona odjednom.

Ellen se onesvijestila i pala na ruke Mac Elwina. No on je pomislio da je mrtva, pa je u sav glas vrisnuo od straha i boli.

No već mu je pristupio doktor Pitferge i rekao umirljivim glasom:

— Kriza nije nastupila, a ova nesvjestica mogla bi ju samo spasiti!

Otpremili smo dakle Ellen u Clifton-House, u njezin krevet, gdje je iz nesvjestice uskoro utonula u miran san.

Doktor je Fabijanu opet dao nove nade. Ellen ga je sad bez sumnje prepoznala. Uskoro se dakle opet vratio k nama i doviknuo nam:

— Mi ćemo je spasiti! Svakoga dana motrim, kako joj se duša budi, a sad je, čini se, došlo vrijeme ozdravljenja. Sutra, a možda već i danas, imat ću svoju Ellen. O, Bogu budi hvala! Ostat ćemo ovdje još dotle, koliko će to biti potrebno za njezino stanje. Je li Archibalde?

Kapetan privine Fabijana na grudi, a onda se moj prijatelj okrene k meni i doktoru Pitferge i pozdravi nas srdačnim i sretnim riječima. Iz njegova je bića sijala nada — bio je upravo preobražen od sreće i životne radosti. Uostalom, njegova nada nije bila varava, jer se Ellen zaista nalazila pred ozdravljenjem...

No naše je vrijeme letilo, pa smo morali otputovati. Jedva nam je još preostao jedan sat, ako smo htjeli doći do Niagarinih slapova. Kad smo se rastali od naših dragih prijatelja, Ellen se još uvijek nalazila u dubokom i blagom snu, no Corsican nam je obećao, da će nas uskoro obavijestiti o njezinom stanju. Bio je duboko ganut, kad smo se s njim oprostili. Fabijan nas je još jednom zagrlio, a zatim smo oko dvanaest sati napustili Clifton-House.

XXXIX. Poglavlje

POVRATAK

Nekoliko minuta kasnije sišli smo vrlo dugim stubištem na kanadsku obalu i tako došli do obale rijeke, zaleđene santama. Tu nas je čekao čamac, kojim smo se prebacili »u Ameriku«. Kad smo stupili u čamac, ondje se već nalazio jedan putnik. Bio je to neki ingenieur iz Kentuckya, koji je vječno brbljavom Pitfergeu uskoro već povjerio svoje ime i sve svoje druge prilike. Bez krzmanja smo se tako ukrcali, te smo uz razne sudare sa santama stigli do sredine rijeke, odakle smo prekrasnim Niagarinim slapovima poslali posljednji oproštajni pogled.

Naš je suputnik također pozorno promatrao slap.

— Nije li to lijepo, gospodine, upravo zadivljivo? — zapitam ja.

— Da, — glasio je odgovor — no koliko se neizmjerna mehanička snaga ovdje nepotrebno rasipa! Koliki bi se golemi mlin mogao pokretati ovim slapom!

Sve do toga časa nijesam u svom životu osjetio tako nesavladivu želju, da nekog ingenieura bacim u vodu.

Kada smo prispjeli na drugu obalu, odvezla nas je za nekoliko sekundi gore malena vertikalna željeznica, koju je pokretao američki slap. Oko pola dva sata otputovali smo s kurirskim vlakom, koji nas je u dva i četvrt dovezao u Buffalo. Posjetili smo samo letimično ovaj mladi velegrad, okušali vodu jezera Erie, te smo u šest sati naveče New-yorškom centralnom željeznicom krenuli dalje. Kad smo slijedećega jutra napustili udobne spavaonice »Sleeping-Cara« bili smo već u gradu Albany, pa nas je željeznica za nekoliko sati odvezla lijevom obalom Hudsona u New York.

Slijedećeg dana 15. travnja prokrstario sam grad u društvu svog neumornog prijatelja i pogledao East-River i Brooklyn. Tek predveče rastao sam se od dobroga doktora, pa kad sam mu posljednji puta stisnuo ruku, imao sam osjećaj, kao da se rastajem od prijatelja.

Odlazak »Great Easterna« bio je određen za dne 16. travnja, pa sam prema tomu u jedanaest sati u jutro krenuo. Prijevozni parobrod bio je već prenatrpan putnicima i prtljagom, pa sam upravo naumio pobliže pogledati svoje buduće suputnike, kad li me netko zgrabi za ruku. Osvrnem se i opet ugledam kraj mene doktora Pitferge.

— Što doktore, vi ste to? Zar se vraćate opet u Europu?

— Da, dragi moj gospodine.

— I opet s »Great Easternom«?

— Dakako, — odvrati s najvećim mirom moj čudak. — Razmislio sam o cijeloj stvari, pa kako je lako moguće, da se »Great Eastern« s ovoga puta ne će sretno vratiti kući, ipak mi je milije, da i ja putujem. Ta znate, da bih rado bio prisutan!

Za nekoliko minuta imalo je zvono zazvoniti u znak odlaska, kad li nam se žurno približi jedan teklić Fifth-Avenue-Hotela i preda mi brzojavku s Niagarinih Slapova. Kapetan Corsican javljao mi je:

»Ellen se probudila i potpuno vlada svojim duhom, liječnik jamči za nju«.

Odmah sam tu vijest priopćio i doktoru.

— Jamči! Jamči! — mrmljao je Pitferge. — I ja jamčim za nju, no to ne dokazuje ništa! Ako bi netko htio jamčiti za vas, za mene i za sve nas, mogao bi se prema prilikama jako prevariti...

Nakon dvanaest dana prispjeli smo u Brest, a slijedećeg dana u Pariz. Na najveću doktorovu žalost vožnja je protekla bez nesreće. On se pouzdano nadao i očekivao već odavno najavljeni brodolom.

Kad sam se dakle opet našao kod kuće pred svojim pisaćim stolom, gotovo bih pomislio, da su »moj boravak u plivajućem gradu, što ga nazivlju »Great Eastern«, susret s Ellen i Fabijanom, pa i moji doživljaji na Niagarinim Slapovima samo pusti san, no bilješke, što sam ih dan na dan sakupljao na svom putovanju, govorile su mi, da je to stvarnost. O! Putovati je lijepo, pa čak i ako se čovjek čitav povrati kući, držao o tomu doktor Pitferge što mu drago!

Prošlo je osam mjeseci, a da ništa nijesam čuo o tom svom originalu. Tada, jednoga dana, donese mi poštar pismo, izlijepljeno najrazličitijim markama, a koje je glasilo:

»Na palubi Coringuya,
Napokon smo doživjeli brodolom...«

a svršavalo se riječima:

»Nikad se nijesam bolje osjećao!«
Sa srdačnim pozdravima
Vaš
Dean Pitferge.

K R A J

JULES VERNE

Jules Verne sigurno je u svijetu najpoznatije ime francuske književnosti 19. stoljeća, premda ga francuske povijesti književnosti spominju tek s par redaka, ili ga uopće ne spominju. Razlog je tome taj, što je Jules Verne valjda prvi pretstavnik nove grane književnosti, rođene u 19, st., književnosti, koja je više publicistika nego umjetna književnost, ne težeći za estetskim dojmovima, već isključivo rješavanju racionalnih problema, apelirajući ne na maštu osjećaja, već na maštu mozga. Jules Verne bijaše prvi u nizu pisaca modernih utopija, od kojih su uz njega najviše na glas došli Američanin Edward Bellamy i Englez Herbert George Wells. Svi su ti pisci u svom stvaranju oplođeni neslućenim razvitkom napretka tehnike u 19. st., kad su rezultati nauke s njezinom djecom tehničkim izumima uzbudili maštu ljudstva svijeta, koje počinje snivati najsmionije snove.

Jules Verne je prvi naslutio ogromnu promjenu, koju tehnički izumi donose cijelom čovječanstvu, izmjenjujući stubokom cijeli njegov politički, socijalni i ekonomski život. Za razliku od Bellamyja i Wellsa, koji grade snove budućih političko-socijalnih promjena izazvanih vijekom tehnike — Bellamy je sa svojim romanom »Looking Backward« dapače u svojoj domovini potaknuo stvaranje jedne socijalno-političke stranke — Jules Verne je čisti romantičar pobjede tehnike. Stvarno on tom svojom romantikom vjerno odrazuje raspoloženje svojega vremena. Pred prvim čudesima pare i elektrike njegovi su suvremenici stajali kao djeca pred novim igračkama. Sva su ih ta čudesa opajala neslućenim ponosom, čovjek je s novim oruđem tehnike počeo snivati o tom kako će svladavši sve zapreke prirode postati potpun gospodar svemira. Pred njim nestaju udaljenosti, neznane zemlje otkrivaju mu svoje tajne, čovjek se prvi puta osjeća zaista građaninom svijeta.

Taj je zanos do danas ostao netronut u spisima Julesa Vernea. Zato su u danima kriza djela Jules Verneova uvijek štivo okrepe i nadobudnosti, premda su se skoro sve vizije velikoga vizionara ostvarile. No premda danas putnički avion u nekoliko dana svlada put oko svijeta za koji je Verneov popularni junak Phileas Fogg trebao 80 dana — kad je Jules Verne pisao svoj roman takav put bijaše zaista neslućeno djelo, — premda je tajnovita podmornica kapetana Nema »Nautilus« izrodila na hiljade djece, pripovjedačlački talenat Jules Verneov još nas uvijek fascinira, još uvijek napeto slijedimo mukotrpne pustolovine hrabrih njegovih junaka. Jedna još fantazija Jules Verneova nije postala zbiljom — čovjek se još nije uspio domoći mjeseca. Ali tko zna — tolika proročanstva smionoga pisca danas su svakidašnja pojava, moguće će jednoga dana čovjek zbilja osvojiti i Mjesečevu kuglu?

Da su spisi Jules Verneovi ostali kroz blizu stotinu godina jedna od najomiljelijih duševnih hrana čovjeka, zasluga je to Jules Vernea ne samo kao čovjeka smione fantazije nego i zaista prvorazrednoga pisca. On zna opisivati ljude, stvarati nezaboravne tipove, uvijek skoro protkane blagim humorom. Jules Verne je majstorski pripovjedač i uvijek duhoviti Francuz. U njegovom se djelu iskri neugasiva iskra francuskoga nedostiživog duha.

Izdajući novog Jules Vernea na hrvatskom jeziku izdavač želi u prvom redu ugoditi našoj omladini. Rijetke su knjige, koje kao Jules Verneovi romani mogu toliko plemenito djelovati na omladinu, buditi duh srčanosti, plemenštine, smisla za moć čovjeka i — vjeru u čovjeka. Čovjek ima u sebi iskru duha, koji svladava sve zapreke i uklanja sve poteškoće. Omladina uživa u spisima Jules Vernea, ali i odrasli rado uvijek posižu za tim dobrim piscem, koji im istodobno uskrisuje zanose mladosti i krijepi vjeru u čovjeka. Moguće je ovo najvažnije u knjigama Jules Verneovima.

Jules Verne rodio se je godine 1828. a umro je 1905. Još kao đak počeo se je baviti perom. Svršio je pravo, a neko se je vrijeme bavio burzovnim poslovima. Mnogo je putovao. Prva je svoja djela napisao pod uticajem Aleksan-

dra Dumas st. Prvi mu je roman bio »Pet tjedana u balonu« postigavši njime velik uspjeh. Napisao je cijelu knjižnicu romana. Veliki izumi suvremenoga vijeka tehnike kao avion, podmornica, televizija naslućeni su njegovom fantazijom.

Djela Jules Verneova prevedena su na sve svjetske jezike.

Izdavač.